

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

FACTORS AFFECTING THE PROPAGATION OF BUDDHISM AMONG THE
SANGHAS IN CHIANG KHAN DISTRICT, LOEI PROVINCE

PAMORN SEELARAK

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES
GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2024

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	ภมร สีสาร์ภักษ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
ปีพุทธศักราช	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระสุทธิวิจิตรเมธี, ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.)

กรรมการ

(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(พระครูปริยัติสาทร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บั้วระภา)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	ภมร สีสารักษ์
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	พุทธศาสนศึกษา
ปีการศึกษา	2567
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ยึดโอวาทปาฏิโมกข์เป็นหลัก การสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย หลักการ 3 ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อุดมการณ์ 4 ได้แก่ อุดมการณ์ ไม่เบียดเบียน ความสงบ มุ่งนิพพาน วิธีการ 6 ได้แก่ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่สงบ ชำระจิตใจให้สงบ โดยมีวิธีการเผยแผ่แบบดั้งเดิม ซึ่งเป็นการแสดงธรรมในรูปแบบการเทศนาเป็นหลัก

2. การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม พระสงฆ์มุ่งเผยแผ่ธรรมพื้นฐานเน้นการทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ด้านศาสนบุคคล พระสงฆ์และสามเณรบางวัดยังมีวัตรปฏิบัติไม่เหมาะสมบางประการ ด้านศาสนสถาน ทุกวัดมีศาสนสถานต่างๆ สมบูรณ์เอื้อต่อการเผยแผ่ เป็นอย่างยิ่ง ด้านศาสนพิธีมีความเหมาะสมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและบุญประเพณีต่างๆ อย่างยั่งยืน และด้านศาสนวัตถุ วัดมีตู้เก็บหนังสือพระไตรปิฎกแต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งยังไม่ได้เผยแผ่ผ่านสื่อทันสมัย

3. จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ปัจจัยที่มีความพร้อมในการส่งเสริมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนพิธีและด้านศาสนวัตถุ ส่วนการพัฒนาที่จะทำให้อุดมการณ์ ศักยภาพด้านศาสนบุคคลให้มีศักยภาพมากขึ้นและมีสมณสาธูปให้หน้าเลื่อมใสยิ่งขึ้น มีความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชนและด้านศาสนวัตถุควรมีการเผยแผ่หลักธรรมจากพระไตรปิฎกและพัฒนากาใช้สื่อเทคโนโลยี เช่น เฟสบุ๊คของแต่ละวัด เพื่อนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการ

ประชาสัมพันธ์ นอกจากนี้ทุกวัดมีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนประจำคุ้มวัดได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของวัด โดยยึดหลักการ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ซึ่งเป็นหลักการที่ควรต่อยอดพัฒนาให้เข้มแข็ง เพื่อสร้างความสามัคคีและมั่นคงสืบต่อไป

คำสำคัญ: ปัจจัย, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, คณะสงฆ์

ABSTRACT

Thesis Topic	FACTORS AFFECTING THE PROPAGATION OF BUDDHISM AMONG THE SANGHAS IN CHIANG KHAN DISTRICT, LOEI PROVINCE
Student's Name	Pamorn Seelarak
Degree Sought	Master of Arts
Program	Buddhist studies
Anno Domini	2024
Advisor	Phramaha Pongtaratid Sutheero, Dr.

The objectives of this research were 1) to study the concepts and theories of the propagation of Buddhism in the Sangha. 2) to study the factors affecting the propagation of Buddhism among the Sangha in Chiang Khan District, Loei Province and 3) to analyze the factors affecting the propagation of Buddhism among the Sangha in Chiang Khan District, Loei Province. This research was a qualitative study with descriptive analytics.

The results of research were found that:

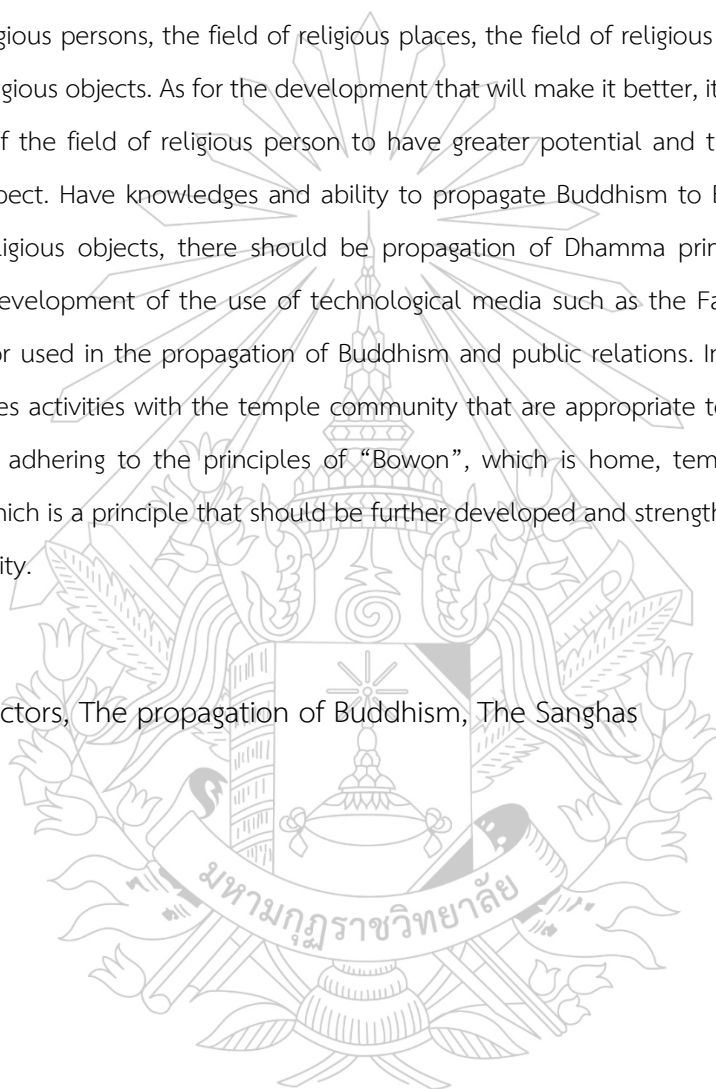
1.A study of the concept and theory of the propagation of Buddhism among the Sangha based on Ovadapatimokkha as the main principles of the propagation of Buddhism, consisting of 3 principles, namely, not committing all sins. Ready to make merit Purifying the mind, the 4 ideals are patience, non-violence, peace, focus on nirvana. The 6 methods include no harm, no harm, and restraint in the Ovadapatimokkha. Learn to be moderate in your consumption, stay in a calm place, and purify your mind. By traditional methods of propagation which is mainly preaching in the form of a sermon.

2.The factors affecting the propagation of Buddhism among the Sangha in Chiang Khan District, Loei Province consists of 5 fields: The field of Dharma principles, the monks focused on spreading basic Dhamma, focusing on giving alms, keeping the precepts, and praying. The field of religious person: Some monks and novices still have some deficiencies in moral conduct. The field of religious places: Every temple has various religious places that are complete and conducive to propagation. The field of religious ceremonies are suitable for propagating Buddhism through cultural processes and various merit-making traditions in a sustainable

manner. And the field of religious objects, the temple has a cabinet for storing Tripitaka books, but they have not been used in the propagation of Buddhism. Religion has not yet been propagated through modern media.

3. From the analysis of factors affecting the propagation of Buddhism among the Sangha in Chiang Khan District, Loei Province, the factors that are ready to promote the propagation of Buddhism among the Sangha consist of 5 fields: the field of Dharma principles, the field of religious persons, the field of religious places, the field of religious ceremonies and the fields of religious objects. As for the development that will make it better, it should increase the potential of the field of religious person to have greater potential and the monks to be worthier of respect. Have knowledges and ability to propagate Buddhism to Buddhists and in the field of religious objects, there should be propagation of Dhamma principles from the Tripitaka and development of the use of technological media such as the Facebook page of each temple for used in the propagation of Buddhism and public relations. In addition, every temple organizes activities with the temple community that are appropriate to the context of the temple by adhering to the principles of “Bowon”, which is home, temple, school and government, which is a principle that should be further developed and strengthened. To create unity and stability.

Keywords: Factors, The propagation of Buddhism, The Sanghas

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ทางการศึกษาด้านพุทธศาสนศึกษา ระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี และคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่ได้อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขอกราบขอบพระคุณ พระสุทิวชิรเมธี (พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.) รองอธิการบดี วิทยาเขตศรีล้านช้าง และคณาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ระดับมหาบัณฑิต

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับความถูกต้องของเนื้อหาในเล่มวิทยานิพนธ์ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร,ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่ได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้เป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโททุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณครอบครัวและญาติมิตรทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ที่คอยให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจตั้งแต่เริ่มเรียนจนถึงจบการศึกษา

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ที่มีคุณค่ายิ่งขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์รวมทั้งสรรพสัตว์ทุกภูมิกาย และเกิดสัมฤทธิ์ผลตามปณิธานการให้ธรรมทานด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในฐานะอุบาสกคนหนึ่งหลังเกษียณอายุราชการ

ภมร สีลารักษ์

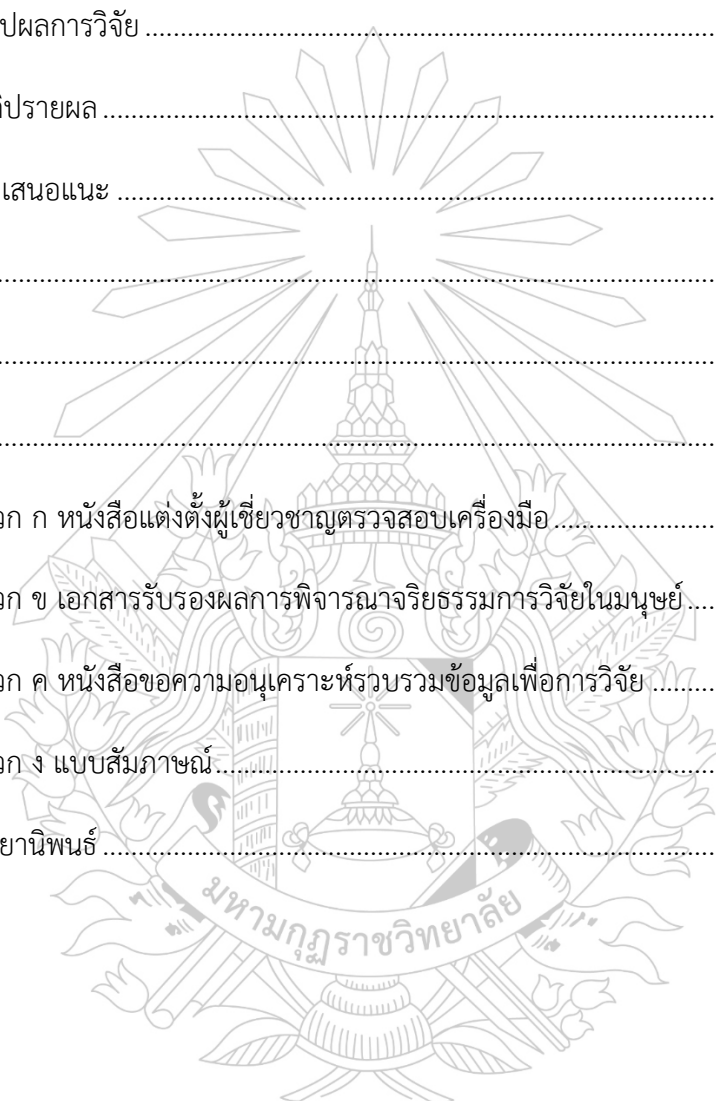
สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	ก
ABSTRACT.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2. คำถามการวิจัย.....	3
1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4. ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5. วิธีการดำเนินการวิจัย.....	4
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
1.8. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	15
1.9. กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	16
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์.....	17
2.1. แนวคิดทฤษฎีและความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	17

2.1.1. แนวคิดทฤษฎีและความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	17
2.1.2. ความหมายและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	19
2.2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.....	20
2.3. ความหมาย ความเป็นมาและบทบาทของคณะสงฆ์.....	24
2.3.1. ความหมายของคณะสงฆ์.....	24
2.3.2. ความเป็นมาของพระสงฆ์.....	26
2.3.3. บทบาทของคณะสงฆ์.....	28
2.4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย.....	34
2.5. สรุป.....	41
บทที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัด	
เลย.....	43
3.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัด	
เลย.....	43
3.2. ข้อมูลเบื้องต้นของเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.....	57
3.3. การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.....	62
3.4. สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย.....	63
3.5. สรุป.....	64
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน	
จังหวัดเลย.....	66
4.1. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนธรรม.....	66
4.2. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนบุคคล.....	69
4.3. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนสถาน.....	71

4.4. ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนพิธี	73
4.5. ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนวัตถุ	76
4.6. สรุป.....	79
บทที่ 5 บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	81
5.1. สรุปผลการวิจัย	81
5.2. อภิปรายผล	86
5.3. ข้อเสนอแนะ	89
รายการอ้างอิง	91
บุคคลานุกรม.....	98
ภาคผนวก.....	101
ภาคผนวก ก หนังสือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ	102
ภาคผนวก ข เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์	106
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	108
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	110
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	116

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.5.1 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย..... 5

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ผู้วิจัยศึกษาคำคว่ำจากพระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม พ.ศ.2555 ในการอ้างอิงที่เป็นสัญลักษณ์คำย่อและคำเต็ม ใช้ลักษณะเชิงอรรถระบบสากล ตามขั้นตอนทางคัมภีร์พระไตรปิฎก หลักการดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

คำย่อ	คำเต็ม		
พระวินัยปิฎก			
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวรรค	
วิ.มหา.	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	
พระสุตตันตปิฎก			
ช.อิตติ.	สุตตันตปิฎก	ชุตตนิกาย	อิตติวุตตะก
ที.ม.	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค
ม.มู.	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปัลลนาสก
อ.ง.ปัญจก.	สุตตันตปิฎก	อังกุตรนิกาย	ปัญจกนิบาต

ลักษณะเชิงอรรถสามารถอธิบายได้ ดังนี้ การใช้หมายเลขย่อในพระไตรปิฎกเป็นลักษณะแบบ 3 ตอน คือ เล่ม / ข้อ / หน้า เช่น เช่น ที.ม. 13/2/51 หมายถึง พระวินัยปิฎกสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่ม 13 ข้อ 2 หน้า 51 พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม พ.ศ.2555

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าได้เริ่มต้นขึ้นหลังจากที่ได้ทรงตรัสรู้โดยได้เผยแผ่หลักธรรมที่พระองค์ทรงค้นพบแก่สาวกกลุ่มแรก คือ ปัญจวัคคีย์ ต่อมาคือพระยสะและพระสหายของพระยสะอีก 55 ท่านจนได้บรรลุหลักธรรมเป็นพระอรหันต์ จากนั้นพระพุทธองค์ได้ส่งพระอรหันตสาวกทั้ง 60 รูปไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังแว่นต่าง ๆ ของชมพูทวีปเป็นชุดแรก โดยได้ทรงประทานพุทธโอวาทความว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์แก่อกุล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (ที.ม. 13/2/51) และต่อมาหลังตรัสรู้ได้ 9 เดือน ในวันเพ็ญเดือนมาฆะหรือเดือน 3 พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงโอวาท ปาติโมกข์ คือ ประมวลคำสอนหลักที่แสดงถึงหลักการ อุดมการณ์และวิธีการในการเผยแผ่ศาสนธรรมของพระพุทธศาสนามี 13 ประการ คือ หลักการ 3 หมายถึง สาระสำคัญที่ควรยึดถือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตให้ผ่องใส อุดมการณ์ 4 หมายถึง หลักการที่ทรงวางไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้แก่ ความอดทน ความไม่เบียดเบียน ความสงบและนิพพาน วิธีการ 6 หมายถึงแนวทางในการปฏิบัติสำหรับนักบวช ได้แก่ การไม่ว่าร้าย การไม่ทำร้ายการสรวมในปาติโมกข์ การรู้จักประมาณ การอยู่ในสถานที่ที่สงบและการฝึกหัดจิตใจให้สงบ สรุปได้แก่ สอนให้ละความชั่ว ทำความดีทำจิตใจให้บริสุทธิ์พระนิพพาน คือ การดับกิเลสพันทุกข์เป็นเป้าหมายสูงสุดเป็นการประกาศจุดยืนของพระพุทธศาสนาแก่ชาวโลก (พระมหาสุริยา อภิวัตโน (มะสันเทียะ), 2563) การส่งพระอรหันตสาวกรุ่นแรกไปประกาศพระพุทธ ศาสนาทั่วชมพูทวีปนั้นถือว่าเป็นจุดกำเนิดบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จัดเป็นภารกิจของพระสงฆ์ที่มีความสำคัญมากที่สุดตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบันโดยมีปัจจัยที่หลากหลายต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในแต่ละยุคสมัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่มีการก่อตั้งพระพุทธศาสนาครอบงำประกอบ 5 ประการ ได้แก่ พระบรมศาสดา ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถานและศาสนพิธี พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่ศาสนธรรมที่พระองค์ทรงตรัสรู้ได้อย่างมั่นคงและสร้างสันติสุขแก่ประชาชนทั่วชมพูทวีป ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนา

แห่งชาติ, 2553) ปัจจุบันปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในงานวิจัยที่ผ่านมาได้สรุปสภาพปัญหาและแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันว่า “พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนายังมีปัญหาก্ষะด้านการเผยแผ่และรูปแบบการเผยแผ่ไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและด้านสื่อที่ไม่ทันสมัย” ดังนั้นในการส่งเสริมและพัฒนาได้เสนอแนะวิธีการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ไทยให้จัดตั้งศูนย์การเผยแผ่พุทธธรรม เพื่อสนับสนุนการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา (พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์และคณะ, 2559) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยเราควรมีการส่งเสริมให้รู้จักการคตินอกกรอบในการใช้เทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อช่วยแก้ปัญหาและเป็นพลังการเผยแผ่ตามสังคมปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยควรกลับไปทบทวนหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าแล้วนำมาพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย (พระศรีพิชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ) และชยุต ภาวนันท์กุล, 2560)

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจสำคัญของคณะสงฆ์ ทุกวัดจะต้องทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางมีผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัย น้อมนำหลักธรรมไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่โบราณ ซึ่งบรรพชนได้สร้างวัดทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาได้เจริญก้าวหน้าเป็นที่ประจักษ์ว่า เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยซึ่งมีพื้นที่เพียง 2.7 ตารางกิโลเมตร แต่มีศาสนสถาน คือ วัดที่มีจำนวน 8 วัด ซึ่งมีการก่อสร้างและบูรณะปฏิสังขรณ์มาตามลำดับถึงปัจจุบัน ความเจริญทางวัตถุและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อ การเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาอย่างมาก ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผ่านมุมมองของคณะสงฆ์ที่ปฏิบัติการเผยแผ่อยู่ในวัดของตนด้วยรูปแบบและวิธีการที่นำมาใช้เผยแผ่ในปัจจุบัน เนื่องจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญในการรักษาและสืบทอดคำสอนทางศาสนาให้คงอยู่ เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถพัฒนาด้านศาสนบุคคลให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและนำไปสู่การส่งเสริมพัฒนาความมั่นคงให้แก่พระพุทธศาสนาได้

ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเป็นข้อสรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตลอดจนเป็นแนวทางต่อคณะสงฆ์อื่นๆ ในฐานะที่เป็นศาสนบุคคลหลักด้านการเผย

แม่พระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็งในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนแก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้องและชัดเจนสืบต่อไป

1.2. คำถามการวิจัย

1.2.1 แนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ เป็นอย่างไร

1.2.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอย่างไร

1.2.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นอย่างไร

1.3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

1.3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.3.3 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย

1. ศึกษาจากเอกสารข้อมูลปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทย ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม พ.ศ.2555

2. ศึกษาจากเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ บทความ วารสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

1.4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง คือ เขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พื้นที่ 2.7 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านวัฒนธรรมและประเพณี

ทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีถนนสายวัฒนธรรมในการตกบาตรเป็นประจำทุกเช้า เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เฉพาะวัดที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีจำนวน 8 วัด ได้แก่ วัดโพธิ์ชัย วัดสันติวนาราม วัดศรีคุณเมือง วัดป่ากลาง วัดมหาธาตุ วัดป่าไต้ วัดศรีพนมมาศ และวัดท่าคก

1.4.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ การเลือกแบบเจาะจงโดยจะปรากฏรายละเอียดในบุคลากรทั้งหมด 22 รูป / คน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 คณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ทั้งหมด 11 รูป ได้แก่ พระสังฆาธิการ เจ้าอาวาสของวัดทั้ง 8 วัด ได้แก่ วัดโพธิ์ชัย วัดสันติวนาราม วัดศรีคุณเมือง วัดป่ากลาง วัดมหาธาตุ วัดป่าไต้ วัดศรีพนมมาศ วัดท่าคก เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน เจ้าคณะตำบลเชียงคาน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสันติวนารามวิทยา (แผนกสามัญศึกษา)

กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ทั้งหมด 8 คน ได้แก่ ประธานชุมชนทั้ง 8 คุ้มวัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย

กลุ่มที่ 3 ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหมด 3 คน ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบลเชียงคาน ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคานและหัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาล

1.5. วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสารและการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีคณะสงฆ์ในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยเป็นกรณีศึกษา ผู้วิจัยมีการกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1.5.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย
- 1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 1.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 1.5.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

1.5.1 วิธีการและขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ด้วยการเลือกแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 นำข้อมูลมาเรียบเรียงและวิเคราะห์ ด้วยการวิเคราะห์คำหลักที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย เมื่อทำการแยกประเด็นหลักได้เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อจัดข้อมูลตามกลุ่มหัวข้อที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของขั้นตอนดำเนินการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับผลที่ได้รับจากการวิจัยตามทัศนะของผู้วิจัยสามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินการวิจัยได้ตามตารางที่ 1.5.1

ตารางที่ 1.5.1 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	การดำเนินการวิจัย	ผลที่ได้จากการวิจัย
ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์	1.การศึกษาเอกสาร 2.สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	1.กรอบแนวคิดในการวิจัย 2.แนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์
ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย	1.การศึกษาเอกสาร 2.สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	1.กรอบแนวคิดในการวิจัย 2.ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
ขั้นตอนที่ 3 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย	การวิเคราะห์ข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษา	1.กรอบแนวคิดในการวิจัย 2.ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

แบบสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในวัดเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมีขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ ดังนี้

1.ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

2.กำหนดกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์สำหรับคณะสงฆ์ในวัดเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3.ออกแบบแบบสัมภาษณ์สำหรับคณะสงฆ์ในวัดเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

4.สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบแนวคิดในการออกแบบสัมภาษณ์

5.นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นมาขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา

6.นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการพิจารณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วปรับปรุงแก้ไข

7.นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ

8.นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วจากคำแนะนำผู้เชี่ยวชาญให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา

อีกครั้ง

9.นำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์

2.ผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์และเอกสารแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับการวิจัยไปมอบให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.นัดหมายวัน เวลาและสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้กำหนดการนัดหมาย

4.ไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดการนัดหมายไว้

5.เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และบันทึกเสียง

1.5.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร

ผู้วิจัยวิเคราะห์และตีความเนื้อหาในเอกสารต่างๆ เพื่อให้เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยด้วยการจัดประเภทให้มีความเหมาะสมกับเนื้อหาในการวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงและตรวจสอบถูกต้องของข้อมูล จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อจัดข้อมูลตามกลุ่มหัวข้อที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลของขั้นตอนดำเนินการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยประกอบกับผลที่ได้รับจากการวิจัยตามทัศนะของผู้วิจัยตามตารางที่ 1.5.1

3. การสรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้รับจากการวิจัยจะสรุปและอภิปรายผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ตามความถูกต้องและความเหมาะสมในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

1.6.2 ทำให้ทราบปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.6.3 ทำให้ทราบผลวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1.6.4 ทำให้ผู้สนใจการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยได้ข้อสรุปการวิเคราะห์เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยต่อไป

1.7. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2556) ได้อธิบายในหนังสือ “ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ” ไว้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย เนื่องจากวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อถือและหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนาซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิดจิตใจและกิจกรรมแทบทุกด้านของชีวิตไทยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ ในทางจิตใจเห็นได้ชัดว่า หลักธรรมความประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่างๆ เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตรเข้ากับใครๆ ได้ง่าย ยินดีในการให้และแบ่งปัน พร้อมทั้งจะบริจาค

และให้ความช่วยเหลืออย่างที่เราเรียกว่า เป็นคนมีน้ำใจอันเป็นลักษณะเด่นชัดที่สังเกตเห็นได้ ประเพณี และพิธีการต่างๆ ในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลที่อยู่ในสังคมหรือชุมชนล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา โดยตลอด เช่น พิธีบวช พิธีแต่งงาน พิธีทำบุญอายุ และพิธีศพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีและเทศกาลประจำปีทั้งที่เป็นเรื่องทางพระพุทธศาสนาโดยตรง เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และงานกฐิน เป็นต้น

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ได้อธิบายในหนังสือ “แนวทางการดำเนินงานหน่วยเผยแผ่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา” ไว้ว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนา (ปริยัติ) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา (ปฏิบัติ) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้รับผลประโยชน์จากการปฏิบัติธรรม (ปฏิเวธ) ทั้งประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น ประโยชน์ส่วนรวม ทั้งประโยชน์ปัจจุบัน ประโยชน์ภายหน้า และประโยชน์สูงสุด เพื่อให้พุทธศาสนาเป็นหลักที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนและเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาคน สังคม และประเทศชาติ เพื่อให้พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย มีความมั่นคงอยู่เคียงคู่กับสถาบันชาติไทยและสถาบันพระมหากษัตริย์ตลอดไป

พิสิฐ เจริญสุข (2550) ได้อธิบายในหนังสือเรื่อง “คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” มีใจความว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพมี 2 วิธี คือ การเผยแผ่ทางกาย ได้แก่ การปฏิบัติให้ดู คือ ปฏิบัติเป็นแบบอย่างทั้งเวลาเย็น เดิน นั่งและนอนด้วยความเมตตา สำนึก ระมัดระวัง และการเผยแผ่ทางวาจา ได้แก่ พุทธธรรมะให้ผู้อื่นฟังด้วยวิธีที่เรียกว่า บรรยายปาฐกถาธรรม แสดงธรรมที่เรียกว่า ธรรมกถึก แปลว่า ผู้กล่าวธรรม ผู้สอนธรรมแสดงให้ผู้อื่นฟังอย่างมีศิลปะ สำหรับการเผยแผ่ของพระสังฆาธิการ เป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในด้านการเรียนรู้ ซึ่งมีผลต่อการประพฤติปฏิบัติ และการตัดสินใจในการดำเนินชีวิตการเผยแผ่อาจกระทำได้ในหลายช่องทาง ได้แก่ การพูดคุย การโฆษณาประชาสัมพันธ์ การจัดอบรมการแจกเอกสาร การเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียง และการบรรยายธรรมทางโทรทัศน์ เป็นต้น

เสฐียรพงษ์ วรรณปก (2540) ได้อธิบายในหนังสือ “พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก” ไว้ว่า พระพุทธเจ้าเองเมื่อทรงสอนเวไนยสัตว์ ทรงนำเอาแบบการสอนต่างๆ มาสอนตามความเหมาะสมแบบการสอนเหล่านี้ คือ

1. การสอนแบบสนทนา (สากัจฉาหรือธรรมสากัจฉา) เป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อยที่สุด อ่านพระไตรปิฎกแล้วจะเห็นว่าพระองค์ชอบใช้วิธีนี้ อาจเป็นด้วยว่าผู้ฟังได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดการเรียนการสอนสนุก ไม่รู้สึกว่าตนกำลัง “เรียน” หรือกำลัง “ถูกสอน” แต่จะรู้สึกว่ตนกำลังสนทนาปราศรัยกับพระองค์อย่างสนุกสนาน

2.การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบนี้ก็ทรงใช้เสมอ ส่วนมากจะเป็นโอกาสที่มีผู้ฟังมารวมกันมากๆ

3.การสอนแบบตอบปัญหา ผู้ถามปัญหาอาจถามด้วยจุดประสงค์หลายอย่าง ซึ่งพระองค์ได้ทรงจำแนกประเภทของปัญหาไว้ 4 ประการ คือ ปัญหาบางอย่างต้องตอบตรงไปตรงมา ปัญหาบางอย่างต้องย้อนถามก่อนจึงตอบ ปัญหาบางอย่างต้องแยกความตอบ ปัญหาบางอย่างต้องตัดทไปเลย ไม่ตอบ

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระบูรเขตธรรมคณี (บังคม รุกขิตธมโม) (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคหลังสถานการณ์โควิด 2019” พบว่าการปรับตัวของคณะสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาตนเองทั้งร่างกายและจิตใจเพื่อเป็นผู้นำในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยเริ่มจากการพัฒนาดังต่อไปนี้

1.การศึกษาและพัฒนาในยุคหลังโควิด 19

หลังสถานการณ์โควิด 19 คลี่คลาย คณะสงฆ์ต้องเน้นการศึกษาและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การศึกษาทั้งปริยัติและการปฏิบัติธรรมต้องได้รับการส่งเสริมควบคู่กันไป นอกจากนี้ การปรับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทันสมัย เช่น การใช้สื่อออนไลน์และนวัตกรรมใหม่ๆ จะช่วยให้การเผยแผ่เข้าถึงกลุ่มประชาชนได้มากขึ้นและเร็วขึ้น

2.การใช้เทคโนโลยีในยุคหลังโควิด 19

การแพร่ระบาดของโควิด 19 ทำให้พระสงฆ์ต้องเรียนรู้และปรับตัวในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เนื่องจากประชาชนไม่สามารถมาร่วมงานบุญที่วัดได้เหมือนเดิม การเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์จึงเป็นทางออกสำคัญ เช่น การเผยแผ่ธรรมะผ่านการถ่ายทอดสด การสร้างเนื้อหาออนไลน์ และการใช้แพลตฟอร์มสื่อสารต่างๆ เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม แม้จะอยู่ที่บ้าน

3.รูปแบบการเผยแผ่หลังโควิด 19

พระสงฆ์จำเป็นต้องปรับวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การโพสต์ภาพ การบรรยายธรรม หรือการถ่ายทอดสด สามารถช่วยให้ประชาชนที่ไม่สามารถมาวัดได้ยังเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ สื่อเหล่านี้จะต้องถูกต้องตามหลักธรรมวินัย เพื่อความเหมาะสมกับวิถีชีวิตและความเชื่อของคนในยุคดิจิทัล

หลังการแพร่ระบาดของโควิด 19 คณะสงฆ์จึงต้องปรับตัวในด้านการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีช่วยให้

สามารถเผยแพร่คำสอนถึงประชาชนได้มากขึ้นแม้ในสถานการณ์ที่ผู้คนไม่สามารถเดินทางมาวัดได้ ทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับสถานการณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในยุคหลังโควิด 19

พระครูสิริปริยัตยานุศาสตร์และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระพุทธิญาณมุนี (ประเสริฐ ญาณวชิโร)” พบว่าบทบาทของพระพุทธศาสนาของพระพุทธิญาณมุนี (ประเสริฐ ญาณวชิโร) ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการปกครอง ท่านใช้รูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก โดยดูแลทั้งพระสงฆ์และประชาชนอย่างใกล้ชิด
2. ด้านการเผยแพร่ ท่านมุ่งเน้นการเทศนาและอบรมสั่งสอนประชาชนทั้งที่วัด บ้าน และสถานที่อื่นๆ ที่ได้รับการนิมนต์
3. ด้านศาสนศึกษา ท่านก่อตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม และส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาบาลี
4. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ท่านให้การช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษาของเยาวชน โดยเฉพาะในด้านการศึกษา
5. ด้านสาธารณูปการ ท่านมีบทบาทในการก่อสร้างศาสนสถาน เช่น วิหารหลวงพ่อผาเงา วิหารพระเจ้าล้านตื้อ และศาลาปฏิบัติธรรม
6. ด้านสาธารณสงเคราะห์ ท่านจัดกิจกรรมช่วยเหลือเด็กกำพร้าและเด็กเร่ร่อน เพื่อสร้างสังคมที่มีความเมตตาและเกื้อกูล

พระพุทธิญาณมุนีจึงถือว่าท่านได้เป็นตัวอย่างในการพัฒนาวัดและชุมชน โดยประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น ทศพิธราชธรรม และ เมตตาธรรม ในการปกครองตน ปกครองคน และปกครองงาน รวมถึงการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างสันติสุขในรูปแบบบูรณาการหลักธรรมกับการพัฒนาสมัยใหม่

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ) และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” โดยคณะผู้วิจัยได้สรุปว่ารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอดีตเน้นการเทศน์ การประกอบพิธีกรรมเป็นหลัก และพัฒนามาใช้งานด้านการพัฒนาสังคมมาเป็นฐานในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ได้ช่วยรวมชาติหรือสร้างชาติทั้งในส่วนของ การหลอมรวมทางด้านจิตวิญญาณของคนไทย การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีบริบทในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น และรูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 พบว่าผู้ให้การสนับสนุนสามารถปรับรูปแบบเพื่อช่วยเหลือให้

การสนับสนุนพระที่เป็นนักเผยแผ่ นักพัฒนาให้ทำงานได้สะดวกผ่านการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ที่ถูกต้อง และทันสมัย

พระมหาวิเชียร วชิรธมฺโมและคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยยุคปัจจุบัน” พบว่าการศึกษามหาวิทยาลัยของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยยุคปัจจุบันเป็นการศึกษาเรื่องความหมายบทบาทของพระสงฆ์ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ที่มีบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาและมีความหมายของการพัฒนาสู่การการพัฒนาสังคมไทยยุคปัจจุบัน ดังนั้นพระพุทธานามิหลักคำสอนสำคัญเพื่อมุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ พระสงฆ์เป็นธรรมทายาทของพระพุทธเจ้า พระสงฆ์ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตามคำสอน ได้แก่ การเป็นผู้ปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเพื่อให้บรรลุพ้นทุกข์และสั่งสอนคนทั่วไปให้พ้นทุกข์ ตามหน้าที่การเทศน์นำสั่งสอนธรรมอันเป็นการเผยแผ่และสืบทอดต่อพระศาสนาเป็นหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ในการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาพระสงฆ์มีบทบาทที่สำคัญต่อสังคมไทยมาก

พระมหาอคม อุตถเมธีและพระมหาจักรพล สิริธโร (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย” พบว่าบทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในอำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถเรียงจากมากไปหาน้อย ประกอบด้วย การเผยแผ่ การศาสนศึกษา การสาธารณูปการ การปกครอง การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ตามลำดับ และมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา นั้น คือ พระสังฆาธิการควรให้ความสำคัญกับการพัฒนางานด้านการศึกษาสงเคราะห์ และด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มากกว่าเดิม โดยเฉพาะงานด้านการศึกษาสงเคราะห์นั้นถือว่ามีความสำคัญในการพัฒนาสังคมและการพัฒนาองค์การคณะสงฆ์ ส่วนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็มีความสำคัญในการสอนให้บุคคลทั่วไปยึดหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาเป็นการสร้างความมั่นคงและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

พระครูปลัดสังวาลย์ เทวสโร (ศรีสุข) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร” พบว่าการศึกษารูปแบบการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

1. สภาพการบริหารการเผยแผ่ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาบูรณาการด้วยหลักพุทธธรรมและแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่
2. พัฒนารูปแบบการบริหารเชิงพุทธบูรณาการยึดหลักทางพระพุทธศาสนาและแนวคิดสมัยใหม่
3. การวางแผนโดยการเชื่อมโยงแนวคิดสมัยใหม่และหลักการทางพระพุทธศาสนา

4.บริหารงานและองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพแบบองค์รวม

5.รูปแบบการเผยแพร่ตามหลักพุทธบริหารการศึกษาเน้นแนวทางพระพุทธศาสนาดำเนินการเผยแพร่ และสามารถสรุปรูปแบบการบริหารงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร 4 รูปแบบ คือ

1.สันถสัสนา ชี้แจงและแสดงเหตุผลให้ชัดเจน
2.สมาทปนา ให้คำแนะนำให้เห็นคุณค่าและความสำคัญฝึกฝนจิตใจยอมรับและพร้อมปฏิบัติตาม

3.สมุตเตชนา สร้างแรงจูงใจปลุกเร้า กระตือรือร้นให้กำลังใจสร้างเชื่อมั่นในใจที่จะทำให้สำเร็จ

4.สัมปหังสนา สร้างอารมณ์สุนทรีย์ จิตใจเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นคุณประโยชน์และแนวทางที่จะก้าวหน้าสู่ความสำเร็จตามที่คาดหวังในอนาคต

พระศรีญพัฒน์ (ชยจิตโต) แสงอุทัยและวันพิชิต ศรีสุข (2562) ได้ทำการวิจัย “รูปแบบและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียของสำนักสงฆ์จันทรัตนาราม ตำบลยะรม อำเภอบะตัง จังหวัดยะลา” พบว่าพระสงฆ์เข้าไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยตรงแก่พลเมืองมาเลเซียที่นับถือพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซีย โดยใช้พื้นที่ของผู้ที่ศรัทธาหรือวัดของศาสนาพุทธ รวมทั้งมีการเชิญชวนให้พลเมืองมาเลเซียเข้ามาแสวงบุญที่สำนักสงฆ์จันทรัตนาราม ซึ่งมีการเผยแพร่ใน 3 ลักษณะคือ

1.การเผยแพร่แบบดั้งเดิม ซึ่งมีการปฏิบัติที่เด่นชัดที่สุด คือ การเทศนาและปาฐกถาธรรม การอุปสมบท และการสนทนาธรรม

2.การเผยแพร่แบบสมัยใหม่ คือ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะและหนังสือสวดมนต์เป็นภาษาจีน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่พลเมืองมาเลเซียเชื้อสายจีนได้ใช้สวดมนต์และมีการใช้สื่อออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก ไลน์ เพื่อสื่อสารธรรมะระหว่างพระสงฆ์และพลเมืองมาเลเซียที่ศรัทธา

3.การเผยแพร่ตามวาระ คือ การจัดทำวัตถุมงคลเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและจัดงานประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาประเพณีไทย

พระสมุห์คมกฤษ เผ่ากันทะ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระนักเทศน์ในเขตอำเภอมะนังยะลา จังหวัดยะลา” พบว่ากลยุทธ์การเผยแพร่ของพระนักเทศน์ ได้แก่ ให้ความสำคัญกับผู้ฟัง จัดเตรียมเนื้อหาที่สอดคล้องกับผู้ฟัง การพัฒนาตนเอง แรงบันดาลใจ การมีภูมิหลัง ปัญหาและอุปสรรคของการเผยแพร่ ได้แก่ พระนักเทศน์เป็นผู้สูงอายุไม่มีความถนัดในการใช้สื่อที่ทันสมัยและมีภาระงาน งานบริหารและงานในวัด ปัญหาเกี่ยวกับผู้ฟังไม่ค่อยสนใจทางด้านหลักธรรม ข้อจำกัดเกี่ยวกับงบประมาณการจัดสรรสถานที่และพาหนะ

พระครูสุธีจริยวัฒน์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21” พบว่าบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการเผยแผ่แท้จริงแล้วบทบาทด้านนี้พระสงฆ์ทุกรูปได้รับมอบหมายจากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงเพราะหน้าที่ของพุทธสาวก คือมีหน้าที่ศึกษาเรียนรู้คำสอนให้เกิดความรู้อย่างเข้าใจแล้วปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนนั้นแล้วต้องสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามด้วย จึงได้ชื่อว่าพระสงฆ์สาวก การเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นบทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการจะต้องกระทำโดยการจัดการเทศนา อบรม สั่งสอน ประชาชน ให้เกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ ดังนั้นการเผยแผ่ของพระสงฆ์วัดและคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณีแบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและแบบที่จัดเป็นคณะหรือหน่วยงานขึ้นดำเนินการ คือ

1. การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนา อบรมสั่งสอน ประชาชนที่วัด ที่บ้านที่มีผู้อาราธนาและที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือ เทศน์รูปเดี่ยวหรือเทศน์ปฐกวีสังฆา 2 รูปขึ้นไป

2. การเผยแผ่แบบปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือโดยทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์บนที่กลางแจ้งหรือแถบบันทึกเสียงไปเผยแผ่ที่อื่นในโอกาสต่างๆ รวมทั้งการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะ เพื่อนำออกไปเผยแผ่หรือลงในหนังสือพิมพ์และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

3. การเผยแผ่แบบจัดเป็นคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือสถานศึกษาเป็นประจำหรือครั้งคราวหรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชน

พระอธิการสมชาย อินทโชโต (จันทร์เกตุ) (2562) ได้ศึกษาวิจัย “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอบ้านหมอจังหวัดสระบุรี” พบว่าพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีซึ่งมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.96 และเมื่อเรียงตามลำดับด้านต่างๆ จากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านรูปแบบของการสื่อสารมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 และน้อยที่สุดด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ตามลำดับ จากนั้นเมื่อนำผลการศึกษาของการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุอายุพรรษาวุฒิการศึกษาสายสามัญที่ต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึง

ยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาปริญญาธรรมต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันจึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย เมื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรี มีภาวการณ์เป็นผู้นำด้านศาสนพิธีน้อยไม่มีความรู้ความเข้าใจที่จะถ่ายทอดหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนได้ บางรูปยังไม่มีความพร้อมในการทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมเพื่อบรรยายธรรมมีน้อยเกินไป การจัดปฏิบัติธรรมมีการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงมีการแสดงบทบาทสมมติในด้านการเผยแผ่ธรรมน้อยมาก ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในอำเภอบ้านหมอ จังหวัดสระบุรีคือ รูปแบบของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์โดยเน้นการปฏิบัติเชิงรุกให้มากขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านรูปแบบของการสื่อสาร ด้านจริยวัตรผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านเทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อพระสงฆ์สามารถนำไปใช้ได้จริงควรมีการฝึกอบรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ไพฑูรย์ ตรงเที่ยงและคณะ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย” พบว่าปัจจัยด้านนโยบายส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ และปัจจัยด้านบริบทประเทศอินโดนีเซียที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวมในด้านเครือข่ายทางสังคม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ทัศนคติความสามารถองค์การ ด้านวัฒนธรรม ด้านกลยุทธ์การองค์การ และด้านการจัดการบุคลากร มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซียโดยภาพรวมอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เนื่องจากชาวพุทธอินโดนีเซียมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาแบบมหายานและตันตระยานเป็นพื้นฐานเดิมอยู่แล้ว เมื่อศึกษาพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูอาทรปริยัติสุธี ทุมสิงห์ (2553) ได้ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบและวิธีการในการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล) นั้นมีรูปแบบและวิธีการเผยแผ่พุทธธรรมที่หลากหลายเพื่อโน้มน้าวบุคคลให้ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าและการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชีวิตของตนเองและสังคม โดยใช้วิธีการทั้งการปาฐกถาธรรมการบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การส่งเสริมการปฏิบัติธรรม เป็นต้น โดยดำเนินการผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อผสม โดยมีเทคนิคในการเผยแผ่ เช่น การสนทนาการถามตอบ การโน้มน้าวจิตใจ การปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนำมา

ประยุกต์ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์สืบต่อไป

พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ) และชยุต ภวภานันท์กุล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย” พบว่าสภาพปัญหาในรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยเกิดจากรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในอดีตที่ต้องไปเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และการบริหารงานคณะสงฆ์ด้านการปกครอง การศาสนศึกษาหรือการศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณสงเคราะห์ ถึงแม้จะมีกระบวนการด้านศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และด้านศาสนพิธี การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทยจำต้องอาศัยหลักการและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้ามาพัฒนารูปแบบเพื่อให้มีแผนหรือยุทธศาสตร์สัมพันธ์เอื้อหนุนกันและกันได้ 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบนโยบายด้านการบริหารเพื่อการเผยแผ่
2. รูปแบบการพัฒนาศาสนบุคคลเพื่อการเผยแผ่
3. รูปแบบการบูรณาการองค์ประกอบศาสนาเพื่อการเผยแผ่
4. รูปแบบความเป็นเอกภาพของกิจกรรมเพื่อการเผยแผ่

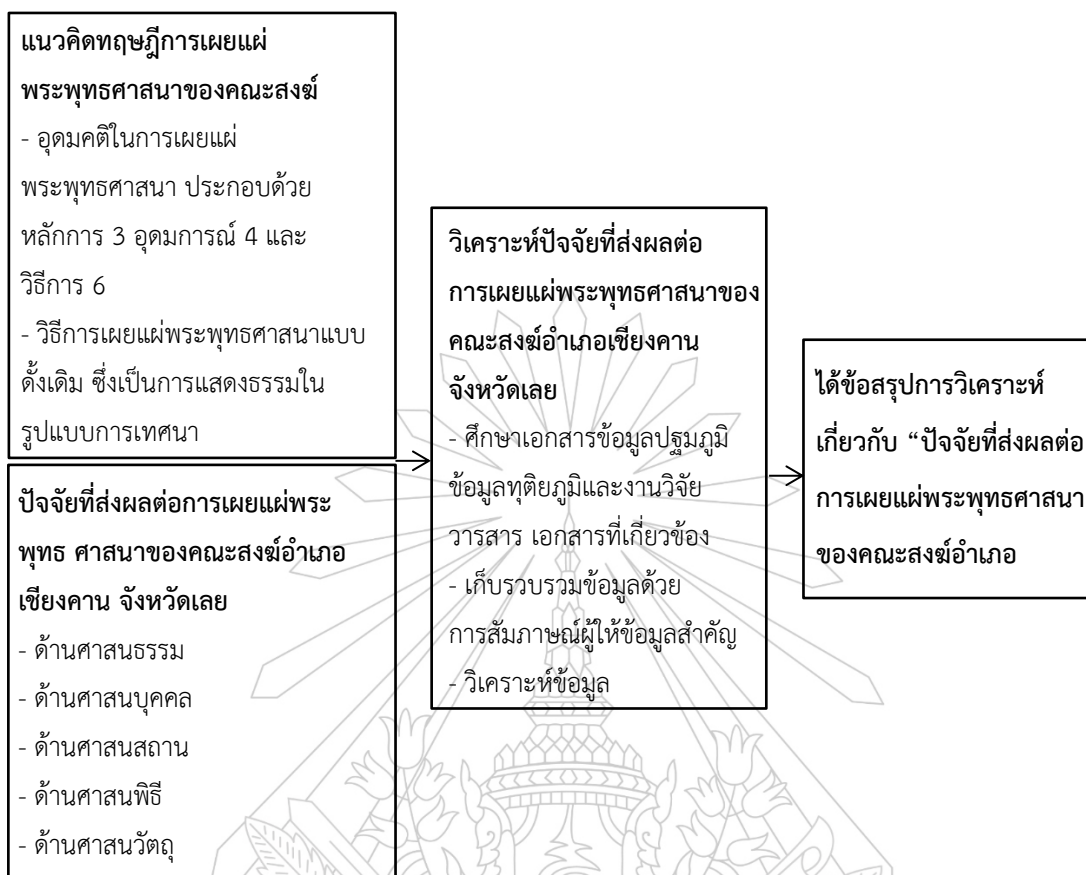
1.8. นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัจจัย หมายถึง สิ่งที่เป็นเงื่อนไขหรือสิ่งที่ส่งเสริมให้พระพุทธศาสนามีความเจริญหรือเสื่อมลงในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนพิธีและด้านศาสนวัตถุ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การเผยแผ่พระสัทธรรมหรือหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทั้ง 5 ด้าน อย่างไรและมีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร

คณะสงฆ์ อำเภอเชียงคาน หมายถึง บรรดาพระภิกษุสงฆ์ในวัดเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย พระสังฆาธิการเจ้าอาวาสวัดโพนชัย เจ้าอาวาสวัดสันติวนาราม เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง เจ้าอาวาสวัดป่ากลาง เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ เจ้าอาวาสวัดป่าใต้ เจ้าอาวาสวัดศรีพนมมาศ เจ้าอาวาสวัดท่าคก เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน เจ้าคณะตำบลเชียงคาน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสันติวนารามวิทยา (แผนกสามัญศึกษา)

1.9. กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วยประเด็น
เนื้อหา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีและความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2.2 วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
- 2.3 ความหมาย ความเป็นมาและบทบาทของคณะสงฆ์
- 2.4 การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย
- 2.5 สรุป

2.1. แนวคิดทฤษฎีและความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

2.1.1. แนวคิดทฤษฎีและความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มครั้งแรกหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้ว เสวยวิมุตติสุข ขณะเมื่อทรงปลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ทรงดำริขึ้นในพระทัยว่า “ธรรมที่เราได้บรรลุแล้วนี้ ลึกลับซึ่งเห็นได้ยาก รู้ตามได้ยาก สงบ ประณีต ไม่เป็นวิสัยแห่งตรรกะละเอียด บัณฑิตจึงจะรู้ได้ สำหรับหมู่ประชา ผู้ร่ำรรมย์ด้วยอาลัย ยินดีในอาลัย เพลิดเพลินในอาลัย ฐานะอันนี้ย่อมเป็นสิ่งที่เห็นได้ยากคือ หลักอภิปัจจยตา หลักปฏิจจสมุปปาท ถึงแม้ฐานะอันนี้ก็เป็นสิ่งที่เห็นได้ยาก กล่าวคือ ความสงบแห่งสังขารทั้งปวง ความสลัดอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา วิราคะ นิโรธ นิพพาน ถ้าเราจะพึงแสดงธรรม และผู้อื่นจะไม่เข้าใจซึ่งต่อเรา ข้อนั้นก็จะเป็นความเหน็ดเหนื่อยเปล่าแก่เรา จะพึงเป็นความลำบากเปล่าแก่เรา” (วิ.ม. 4/7/29)

อย่างไรก็ตามท้าวสหัมบดีพรหมได้กราบอาราธนาพระพุทธเจ้าได้โปรดทรงแสดงธรรมแก่สัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในตาน้อย ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรับอาราธนา ทรงพิจารณาว่าควรทรงแสดงธรรมแก่ผู้ใด แล้วทรงจาริกไปป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี แสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร อันเป็นการแสดงธรรมครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ประกอบด้วย โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ จนพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 รูปบรรลุธรรมมีดวงตาเห็นธรรมตามลำดับ ซึ่งการแสดงพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรนั้นเป็นพระธรรมเทศนาถันท์แรกโปรดปัญจวัคคีย์ นับว่าเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปพร้อมกันอีกประการหนึ่งด้วย โดยการเผยแผ่พุทธธรรมด้วยการประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ทางสังคม จารีต ประเพณีในแต่ละท้องถิ่น ที่มีความเชื่อที่แตกต่างกัน และเมื่อทั้งเหตุและปัจจัยพร้อม พระปัญจวัคคีย์ได้ดวงตาเห็นธรรมแล้ว พระพุทธองค์

ตรัสแสดงอนัตตลักษณะสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสอนัตตลักษณะสูตรนี้แล้ว จิตของพระปัญจวัคคีย์ก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ยึดมั่นถือมั่นบรรลุปะเป็นพระอรหันต์ หลังจากพระปัญจวัคคีย์ได้บรรลุปะเป็นพระอรหันต์แล้ว ต่อมาพระพุทธองค์ทรงโปรดยสกุลบุตรและสหายนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ทุกรูปรวมเป็นพระอรหันต์เพิ่มอีก 55 รูป รวมเป็นพระอรหันต์สาวก 60 รูป จากนั้นพระพุทธองค์ทรงส่งพระอรหันต์ทั้ง 60 รูปออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความสุขแก่ชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์สัตว์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทพดาและมนุษย์ทั้งหลาย แต่อย่าได้ไปทางเดียวกันสองรูป เธอทั้งหลายจงแสดงธรรมงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงในโลกนี้ สัตว์พวกนี้ที่มีกิเลสเพียงดังธูลีในจักขุเบาบางยังมีอยู่ เพราะไม่ได้ตั้งธรรม สัตว์พวกนั้นจึงเสื่อมเสียไป ผู้ที่รู้ทั่วถึงธรรมได้จักมี” (ที.ม. 13/2/51 - 52) จากพระพุทธพจน์นี้เป็นเครื่องชี้ชัดถึงอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นบทบาทสำคัญของการทำหน้าที่ประกาศศาสนธรรมส่งเสริมสัมมาปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์พุทธสาวกทั้งมวลนับจากอดีตสู่ปัจจุบัน ซึ่งมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริงหาได้มุ่งเพื่อประโยชน์ให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมากหรือมุ่งเพื่อประโยชน์ของผู้เผยแผ่เองแต่อย่างใด นอกจากนี้การส่งพระภิกษุสงฆ์สาวกรุ่นแรกไปประกาศพระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีปนี้ยังถือว่าเป็นจุดกำเนิดการดำเนินงานพระธรรมทูตการเผยแผ่ของพระพุทธศาสนา ต่อมาในครั้งที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์สาวกครั้งใหญ่ เรียกการประชุมครั้งนั้นว่า “จาตุรงคสันนิบาต” หรือการประชุมที่ประกอบด้วยเหตุอัศจรรย์ 4 ประการ คือ

1. วันนั้นเป็นวันอุโบสถขึ้น 15 ค่ำเดือนมาฆะหรือวันเพ็ญเดือน 3
2. พระภิกษุสงฆ์สาวกจำนวน 1,250 รูปมาประชุมพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย
3. พระภิกษุสงฆ์สาวกเหล่านั้นล้วนแต่เป็นพระอรหันต์

4. พระภิกษุสงฆ์สาวกเหล่านั้นล้วนได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธองค์โดยตรง ซึ่งเหตุอัศจรรย์ทั้ง 4 ประการนี้เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวในพระพุทธศาสนา ณ เวลายุบของวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 (วันมาฆบูชา) ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน เขตกรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ภายหลังจากที่ตรัสรู้แล้วได้ 9 เดือน โดยเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับจากถ้ำสุกรขาตา ภายหลังจากที่ทรงทราบว่าพระสารีบุตรสำเร็จเป็นพระอรหันต์เพราะฟังพระธรรมเทศนาเวทนาปริคคหสูตรที่ทรงแสดงแก่ที่ชนขอปริพาชก เสด็จถึงพระวิหารเวฬุวันแล้วได้ทอดพระเนตรเห็นพระอรหันต์พุทธสาวกจำนวนมากต่างมาประชุมพร้อมกันรอเฝ้ารับเสด็จโดยมิได้นัดหมายแต่ประการใด ทรงทราบถึงเหตุอัศจรรย์แห่งจาตุรงคสันนิบาตจึงทรงประทานพระโอวาทสำคัญเพื่อให้เป็นแนวปฏิบัติในการจาริกไปทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา พระโอวาทสำคัญที่พระพุทธองค์ทรงแสดงในวันนั้น

เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” คือ ประมวลคำสอนหลักที่แสดงถึงหลักการ อุดมการณ์และวิธีการในการเผยแผ่ศาสนาธรรมของพระพุทธศาสนา สามารถแปลความและสรุปอุดมคติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ (วิมหา. 17/345 - 346) ประกอบด้วย

หลักการ 3 ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์

อุดมการณ์ 4 ได้แก่ อุตุน ไม่เบียดเบียน ความสงบ มุ่งนิพพาน

วิธีการ 6 ได้แก่ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สรรวมในปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่สงบ ชำระจิตใจให้สงบ

กล่าวสรุปคือ แนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเริ่มครั้งแรกหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วแสดงธรรมจกัปปวัตตนสูตรเป็นการแสดงธรรมครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 รูปจนทำให้บรรลุนิพพาน หลังจากพระปัญจวัคคีย์ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์แล้ว พระพุทธองค์ทรงโปรดยสกุลบุตรและสหายจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์ทุกรูปทั้งหมด 55 รูป รวมเป็นพระอรหันต์สาวก 60 รูป ออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลกอย่างแท้จริงหาได้มุ่งมิใช่เพื่อให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก การส่งพระภิกษุสงฆ์สาวกรุ่นแรกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีปนี้ถือเป็นจุดกำเนิดหน้าที่ของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ ต่อมาเกิดการประชุมพระภิกษุสงฆ์สาวกครั้งใหญ่ในวันมาฆบูชา ซึ่งมีพระภิกษุสาวก 1,250 รูป มาประชุมพร้อมกันโดยไม่ได้นัดหมาย พระพุทธองค์ได้ประทานพระโอวาทสำคัญที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” เป็นอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย หลักการ 3 ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อุดมการณ์ 4 ได้แก่ อุตุน ไม่เบียดเบียน ความสงบ มุ่งนิพพาน และวิธีการ 6 ได้แก่ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สรรวมในปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่สงบ ชำระจิตใจให้สงบ

2.1.2. ความหมายและการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ราชบัณฑิตยสถาน (2546) ได้ให้คำอธิบาย “เผยแผ่” ไว้ว่า ทำให้ขยายออกไป เช่น เผยแผ่พระพุทธศาสนา

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนอันประเสริฐอันเป็นธรรมชาติบริสุทธิ์ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าไปถ่ายทอดให้ประชาชนได้รับการเรียนรู้และน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมประกอบด้วยคุณธรรมมีเมตตา เกิดความสงบสุขทั้งชาติปัจจุบันและภพหน้าจากคนกลุ่มหนึ่งไปสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยยึดเอาอุดมคติในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประกอบด้วย หลักการ อุดมการณ์และวิธีการที่พระพุทธองค์ตรัสไว้

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) ได้อ้างถึง “ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2564” ซึ่งได้ให้ความหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายความว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวางมีผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยน้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติ ซึ่งในระเบียบมหาเถรสมาคมฉบับดังกล่าวนี้ได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อให้บุคลากร องค์กรและเครือข่ายของการเผยแผ่สามารถปฏิบัติงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อนโยบายของมหาเถรสมาคม โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีคณะกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจังหวัดและมีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทุกจังหวัด รวมถึงหน่วยอบรมประชาชนประจำจังหวัด (อ.ป.จ.) หน่วยอบรมประชาชนประจำอำเภอ (อ.ป.อ.) หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) ร่วมกันขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง และได้ให้ความหมาย บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสังฆาธิการและเลขานุการทุกระดับชั้น พระธรรมทูต พระนักเทศน์ พระวิปัสสนาจารย์ พระจริยานิเทศก์ พระปริยัตินิเทศ ครูสอนพระปริยัติธรรม ครูพระสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ครูสอนศีลธรรมในสถานศึกษา พระบัณฑิตเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมจาริก พระธรรมวิทยากร บรรพชิตจันนิกาย บรรพชิตอนันนิกาย พระภิกษุ บุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

ดังนั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักธรรมอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าหรือการนำหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกไปถ่ายทอดให้ประชาชนคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งให้ขยายออกไป โดยยึดอุดมคติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ปัจจุบันตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2564 โดยมีบุคลากรพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่ขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ตั้งแต่การกำหนดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาระดับจังหวัดโดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานฝ่ายสงฆ์และผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานฝ่ายฆราวาสจนถึงหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

2.2. วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อรวบรวมวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลตามที่ปรากฏสามารถแบ่งเป็น 7 วิธี (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553) คือ

1.อุปนิสินนกา หมายถึง การนั่งคุยนทนอย่างกันเองโดยสอดแทรกหลักธรรมเข้าไปในการสนทนากันเป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่ใช้สำหรับการสนทนาปราศรัยกับบุคคลผู้ไปมาหาสู่ด้วยความเป็นกันเองในเรื่องต่างๆ แต่สอดแทรกหลักธรรม

2.ธัมมิกกา หมายถึง การบรรยายหรืออธิบายธรรม เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักพระธรรมวินัยอย่างเป็นกิจจะลักษณะเป็นเรื่องเป็นราวในปัจจุบัน ได้แก่ การแสดงธรรมการปาฐกถาธรรม การบรรยายธรรม เป็นต้น

3.โอวาทกา หมายถึง การให้คำแนะนำตักเตือนให้ละเว้นชั่วประพฤติดี เป็นรูปแบบการเผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงประทานเป็นพระพุทธพจน์หรือพระโอวาทสั้นๆ ที่ทรงใช้เมื่อทรงประสงค์จะตักเตือน

4.อนุสาสนิกกา หมายถึง คำกล่าวสอนในลักษณะซ้ำๆ ย้ำเตือนอย่างต่อเนื่องให้เห็นจริง

5.ธัมมสัจฉากกา หมายถึง การสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

6.ปุจฉาวิสัชนากกา หมายถึง รูปแบบการเผยแผ่ที่ขึ้นต้นด้วยการถามและตอบ

7.ธัมมเทศนาภา หมายถึง การเทศน์หรือการแสดงพระธรรมเทศนา

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาลนั้น พระสงฆ์จะเลือกสรรหลักพุทธธรรมนำมาเทศน์ โดยเน้นการอบรมสั่งสอน ปลุกฝังศีลธรรมให้ประชาชนมีมาตรฐานชีวิตชาวพุทธ เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข แม้จะเป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมที่ได้รับการรักษาแบบสืบทอดเป็นประเพณีต่อเนื่องกันมา แต่ก็ได้ทำให้ประชาชนชาวไทยในสมัยพุทธกาลรู้จัก เข้าใจ เข้าถึงพระพุทธศาสนาอย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้ประชาชนมีศรัทธาที่ประกอบด้วยสัมมาทิฐิ คือ มีความคิดดี คิดชอบก่อปรด้วยเหตุผล มองเห็นคุณประโยชน์ที่ได้จากการเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา แล้วช่วยกันทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน เนื่องจากสังคมไทยในสมัยพุทธกาลนั้นมีความศรัทธายกย่องพระสงฆ์เป็นปูชนียบุคคลและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ

วคิน อินทสระ (2558) ได้อธิบายในหนังสือ “เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ไว้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถทำได้ 3 วิธี ดังนี้

1.การเผยแผ่โดยการพูด เป็นวิธีที่ใช้ในการเผยแผ่กันโดยทั่วไปอยู่แล้วกล่าวคือ เป็นการแสดงธรรมเทศนา ซึ่งเป็นวิธีหลักในการเผยแผ่พระสัทธรรมและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล ซึ่งผู้แสดงธรรม ผู้สอนหลักธรรมต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเผยแผ่พระสัทธรรม มีการเตรียมตัว มีการค้นคว้า มีหลักฐาน มีบุคลิกภาพของผู้แสดงธรรม มีความรู้และมีความสามารถดี

2.การเผยแผ่โดยการเขียน เป็นการเขียนแทนการเผยแผ่โดยการพูด แต่ในสังคมของเรายังมีผู้ทำงานเผยแผ่โดยการเขียนอยู่น้อย เนื่องจากคุณสมบัติของผู้สอนหลักธรรมขึ้นกับปัจจัยเหมือนกันกับการเผยแผ่โดยการพูด ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความพร้อม ศิลปะในการอธิบาย สภาพทางจิตใจ

3. การเผยแพร่โดยการทำตัวอย่างให้ดู เป็นการให้ผู้เผยแพร่ทำเป็นตัวอย่างให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในการสอนหลักธรรม จุดสำคัญอยู่ที่ปฏิบัติตาม ถ้าไม่ปฏิบัติตามแม้ว่ามีตัวอย่างแบบอย่างที่ดีก็ไม่มีประโยชน์สำหรับผู้รับหรือพุทธศาสนิกชน

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวไว้ว่า “การเผยแพร่ไม่ใช่แค่การเทศนาสั่งสอนเพียงอย่างเดียว คือการปฏิบัติธรรมล้วนๆ แต่การเผยแพร่ต้องมีการปฏิบัติธรรมและปฏิบัติธรรมร่วมด้วยกับปฏิบัติธรรมจึงจะได้หลักแห่งการเผยแพร่ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553) คือ

1. หลักปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแพร่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง เช่น เอกสาร หนังสือ พิมพ์ หนังสือธรรมะ วิทยูกระจ่ายเสียง การปาฐกถาและการแสดงธรรม การถ่ายทอดพระพุทธรูปฉาย ออกสู่ภาษาต่างๆ การจัดตั้งโรงเรียนสามัญและวิสามัญศึกษาของทางฝ่ายศาสนา เป็นต้น

2. หลักปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแพร่ด้วยการปฏิบัติ ปฏิบัติสิ่งที่ดีและปฏิบัติยากให้เขาดู เช่น มีการเรียนจริงๆ และทันสมัย ให้เขาเห็นจนเกิดความเลื่อมใส ปฏิบัติธรรมและวินัยอย่างเคร่งครัดให้เขาดูจนเกิดความเลื่อมใส ปฏิบัติธรรมเป็นพิเศษ เพื่อมรรคผลนิพพานโดยตรงให้ปรากฏ ทำศาสนกิจให้บริสุทธิ์ เคร่งครัด คณะสงฆ์ไม่แตกสามัคคีมีระเบียบและทันสมัย คณะสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งได้ทุกกรณีทั้งทางกายและทางจิต

3. หลักปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแพร่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู เช่น คณะสงฆ์แต่ละคณะมีความสุขเรียบร้อยน่าบูชาเลื่อมใสจริง มีอำนาจอยู่เหนือกรรมให้เขาดู มีจิตใจอยู่เหนือการเกิดแก่เจ็บตายให้เขาดู

โดยวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วยวิธีต่างๆ นั้น การสอนหรือวิธีการเผยแพร่ของพระพุทธเจ้าในแต่ละครั้ง จะมีคุณลักษณะวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เรียกว่า ลีลาการสอน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2564) คือ

1. สันทสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง
2. สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตาม ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้
3. สมุตเตชนา ระวังใจให้แกลัทธิ เกิดกำลังให้มีอุตสาหะแข็งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้
4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้รำเรง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อและเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการปฏิบัติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2564) ได้อธิบาย “กลวิธีและอุบายการสอน” ไว้ดังต่อไปนี้

1.การยกอุทาหรณ์และการเล่านิทาน การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายช่วยให้เข้าใจง่าย และชัดเจน ทำให้ผู้เรียนจดจำได้ดี เช่น การเล่านิทานชาดกเรื่อง “ลิงเฝ้าสวน” และเรื่อง “คนขายเหล้า” เพื่อสอนว่าแม้มีความปรารถนาดี แต่หากขาดปัญญา ก็อาจสร้างความเสียหายได้

2.การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา การใช้อุปมาเปรียบเทียบช่วยให้สิ่งที่ยากเข้าใจง่ายขึ้น โดยเฉพาะเมื่อต้องอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น การเปรียบเทียบธรรมะด้วยตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างลึกซึ้งและเห็นภาพชัดเจน

3.การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาลแม้จะไม่มีอุปกรณ์การสอนเช่นในปัจจุบัน แต่พระพุทธองค์ทรงใช้วัตถุธรรมชาติหรือเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อสอนรวมถึงการใช้อุปมาเพื่อให้เข้าใจสิ่งที่ซับซ้อนง่ายขึ้น เช่น การใช้ข้ออุปมาในการอธิบายธรรมะ

4.การทำเป็นตัวอย่าง พระพุทธเจ้าทรงสอนโดยการประพฤติเป็นตัวอย่าง ซึ่งเป็นวิธีที่มีพลังที่สุดในการสอนจริยธรรม โดยทรงเป็นผู้แทนที่ดีที่น่าปฏิบัติตาม เช่น พระจริยาวัตรอันดั่งงามที่ทรงแสดงออกในการดำเนินชีวิต

5.การเล่นภาษาและการเล่นคำ พระพุทธเจ้าทรงมีความสามารถในการใช้ภาษาอย่างลึกซึ้ง ทรงตอบคำถามที่มาในรูปแบบกลอนหรือร้อยกรองได้ทันที และยังทรงใช้คำที่มีความหมายหลากหลายมาเล่นเป็นคำตอบให้ความหมายที่ดั่งงามออกมา เช่น คำที่ถูกใช้ในความหมายไม่ดีก็ถูกนำมาใช้ในความหมายที่ดีได้

6.อุบายเลือกคนและปฏิบัติรายบุคคล พระพุทธเจ้าใช้กลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยทรงพิจารณาเลือกผู้ที่เหมาะสมสำหรับการสอน และใช้กลยุทธ์เฉพาะในการปฏิบัติกับบุคคลนั้นๆ ตามความพร้อมและภูมิธรรมของแต่ละคน

7.การรู้จักจังหวะและโอกาส การสอนที่ดีต้องรู้จักจับจังหวะและโอกาสที่เหมาะสม ไม่บังคับดึงดันเมื่อผู้เรียนยังไม่พร้อม และต้องมีความฉับไวเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมในการสอนธรรมะ

8.ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ผู้สอนต้องปรับตัวได้ตามสถานการณ์ ใช้กลวิธีต่างๆ ตามความเหมาะสม ไม่ยึดติดกับวิธีการใดวิธีการหนึ่ง เมื่อจำเป็นต้องยอมให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเองก็ควรยอมตาม แต่หากสมควรขัดเกลาก็ควรทำตามวิจรรย์ญาณของตน

9.การลงโทษและการให้รางวัล พระพุทธเจ้ามักไม่ใช้วิธีลงโทษหรือให้รางวัลในรูปแบบทั่วไป แต่ทรงยกย่องความดีงามของผู้กระทำดีและให้คำชมเชยเป็นการส่งเสริมกำลังใจ การลงโทษที่รุนแรงที่สุดในพุทธศาสนา คือ การที่พระพุทธเจ้าและหมู่พระภิกษุสงฆ์ไม่ยอมรับพระภิกษุสงฆ์ที่ผิดวินัยซึ่งถือเป็นการลงโทษทางธรรมสูงสุด

10. การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งมีลักษณะเฉพาะ พระพุทธเจ้าทรงมีปฏิภาณในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอย่างเหมาะสม โดยอาศัยหลักธรรมและวิธีการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่สำคัญสำหรับผู้สอนในภายหลัง

สรุปได้ว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาามีวิธีการหลายรูปแบบที่ถูกใช้ตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน สรุปได้เป็น 7 วิธี ได้แก่ การสนทนาแบบกันเอง (อุปนิสินนกา) การบรรยายธรรม (ัมมิกา) การให้คำแนะนำตักเตือน (โวยาทกา) การสอนย้ำเตือน (อนุสาสนิกา) การสนทนาธรรม (ัมมสภาจจกา) การถามและตอบ (ปุจฉาวิสัชนากา) และการแสดงธรรมเทศนา (ัมมเทศนากา) ซึ่งการเผยแผ่โดยการพูด คือ การแสดงธรรมเทศนาเป็นวิธีหลักในการเผยแผ่พระสัทธรรมและหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล นอกจากนี้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ครบถ้วนสมบูรณ์จะต้องมี 3 หลักการ คือ 1.หลักปริยัติธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง 2.หลักปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการปฏิบัติ 3.หลักปฏิเวธธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขาดู พระพุทธเจ้ายังทรงใช้วิธีการสอนที่ประกอบด้วย การอธิบายให้ชัดเจน การชักจูงใจ การเข้าใจ และการสร้างความรื่นเริงใจ รวมถึงการใช้ตัวอย่างเปรียบเทียบ การใช้อุปกรณ์ การแสดงเป็นตัวอย่าง และการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทั้งหมดนี้ทำให้การเผยแผ่ธรรมมีความสมบูรณ์และส่งเสริมการปฏิบัติตามธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3. ความหมาย ความเป็นมาและบทบาทของคณะสงฆ์

2.3.1. ความหมายของคณะสงฆ์

คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุที่ได้รับบรรพชาอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับที่ 2 พ.ศ.2535 หรือตามกฎหมายที่ใช้บังคับก่อนพระราชบัญญัตินี้ไม่ว่าจะปฏิบัติศาสนกิจในหรือนอกราชอาณาจักร (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2561)

พระสงฆ์ หมายถึง หมู่สาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ที่มีความเลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า สละเรือนออกบวชแล้วปฏิบัติตามสิกขาบทที่กำหนดไว้จำนวน 227 ข้อ โดยการบวชหรือการอุปสมบทของพระสงฆ์นั้นพระพุทธเจ้าทรงวางระเบียบปฏิบัติไว้และทรงอนุญาตให้ชายที่อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์โดยนับรวมได้ตั้งแต่ช่วงที่อยู่ในครรภ์สามารถอุปสมบทเป็นพระสงฆ์ได้ ซึ่งหมู่สาวกของพระพุทธเจ้าเรียกว่า สาวกสงฆ์ ตามบทสวดในสังฆคณมีความหมายครอบคลุมถึงพระอริยบุคคลทุกระดับ ทุกภาวะ ประกอบด้วยคฤหัสถ์ 4 คู่ โดยนับเรียงตัวบุรุษได้ 8 บุคคล หมายถึง พระสงฆ์ฝ่ายธรรม 4 และพระสงฆ์ฝ่ายวินัย 4 ซึ่งปรากฏในบทสวดสังฆคณหรือคณสมบัติสำคัญ 9 ประการ โดยแบ่งพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนาเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย พระสงฆ์ฝ่ายวินัย หมายถึง พระภิกษุผู้ได้รับการอุปสมบทตามพระบรมพุทธานุญาตตั้งแต่ 4 รูปขึ้นไป เรียกว่า พระสงฆ์ และพระสงฆ์ฝ่าย

ธรรม หมายถึง พระอริยบุคคล 4 ประเภท คือ พระโสดาบัน (สุปฏิปันโน ปฏิบัติดี) พระสกทาคามี (อุชุปฏิปันโน ปฏิบัติตรง) พระอนาคามี (ญายปฏิปันโน ปฏิบัติชอบเพื่อธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์) พระอรหันต์ (สามีจิปฏิปันโน ปฏิบัติสมควรแก่การเคารพ) ซึ่งในพระสงฆ์ฝ่ายธรรม หมายถึง พระสงฆ์ แม้เพียงรูปเดียวที่ผ่านการอุปสมบทโดยถูกต้องก็สามารถเรียกว่าพระสงฆ์ได้ (ธรรมะพีเดีย, ม.ป.ป.)
คุณของพระสงฆ์ 9 ประการหรือสังฆคุณ (ม.มู. 12/95/67) คือ

1.สุปฏิปันโน ภควโต สวากสงโฆ แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าปฏิบัติดีแล้ว หมายถึง พระสงฆ์สาวกผู้ปฏิบัติตามทางสายกลาง (มัชฌิมปฏิปทา) ไม่หย่อนนั้ก ไม่ต้งนั้ก ปฏิบัติไม่ถอยหลัง ปฏิบัติกลมเกลียวกับพระศาสดา ไม่ปฏิบัติเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน

2.อุชุปฏิปันโน ภควโต สวากสงโฆ แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติตรง หมายถึง ไม่ปฏิบัติเป็นคนลวงโลก ไม่มีมายาสาไถย ปฏิบัติมุ่งตรงต่อข้อปฏิบัติให้ถึงพระนิพพาน ปฏิบัติตรงต่อพระศาสดาและเพื่อนพระสาวกด้วยกัน ไม่มีข้อลี้ลับที่จะปิดบังอำพรางไว้ในใจ

3.ญายปฏิปันโน ภควโต สวากสงโฆ แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติถูกต้องทาง หมายถึง ปฏิบัติไม่ผิดเพี้ยนไปจากหลักคำสอนของพระศาสดา ไม่ผิดไปจากธรรมเนียมอันดีงามปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบแบบแผน

4.สามีจิปฏิปันโน ภควโต สวากสงโฆ แปลว่า พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติสมควร หมายถึง สมควรที่จะได้รับความเคารพนับถือ เป็นผู้ปฏิบัติตั้งอยู่ในสังวร ปฏิบัติเป็นผู้ตื่นอยู่ คือ รู้ถึงเหตุการณ์อันเป็นไปอยู่ ไม่มั่งมาย รู้จักประพฤติกิริยาทางกาย และวาจาต่อผู้อื่นโดยไม่ทะนงตน มีใจหนักแน่น เผื่อแผ่ มีใจกว้างไม่คับแคบ

5.อาหุเนยโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวายหรือผู้ควรแก่ของค่านับ หมายถึง เป็นผู้ที่เหมาะสมควรได้รับของถวายและได้รับการแสดงความเคารพด้วยเครื่องสักการะเนื่องในเทศกาลต่างๆ

6.ปาหุเนยโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ หมายถึง พระสงฆ์สาวกเป็นผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกต้อง และเป็นผู้ปฏิบัติสมควรแล้ว ไม่ว่าท่านจะใคร่จะไปสู่ที่ใด ย่อมยังประโยชน์สุข และประโยชน์เกื้อกูลให้เกิด ณ ที่นั้น ผู้เลื่อมใสจึงเปิดประตูบ้านต้อนรับด้วยความยินดีที่ได้พบเห็นอันถือเป็นมงคลในชีวิตอย่างหนึ่ง

7.ทกขิณเวยโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน หมายถึง พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้บริสุทธ์สมควรที่จะได้รับของบริจาคตาน (ทักษิณาทาน) และจะต้องได้รับผลดีอย่างแน่นอน

8.อณชลิกรณียโย แปลว่า เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ หมายถึง พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ประพฤติดีปฏิบัติชอบเป็นผู้บริสุทธ์ย่อมตั้งอยู่ในฐานะที่ควรแก่กระทำอัญชลี คือ การกราบไหว้ให้ความเคารพยกย่อง

9.อนุตตร ปุณฺณกเขตต โลกสฺส แปลว่า เป็นเนื่อนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลกไม่มีเนื่อนาบุญอื่นยิ่งกว่า หมายถึง พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ประพตติ ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควรและเป็นผู้บริสุทธิ สมควรได้รับการกราบไหว้บูชาการบริจาคตานแก่ท่าน ย่อมมีอาณิสสร มากดุจผืนนาที่มีดินดีสมบูรณ์ด้วยปุ๋ยอันเป็นธาตุอินทรีย์ เมล็ดพืชที่หวานหรือปลุกลงบนผืนดินนี้ ย่อมผลิตผลอย่างสมบูรณ์เต็มเม็ดเต็มหน่วย พระสงฆ์สาวกเหล่านี้จึงเป็นปฏิคาหก (ผู้รับ) ที่ยอดเยี่ยม เป็นที่ปลุกฝังความดีงามและเป็นที่รักษาไว้ซึ่งความดีงามทั้งปวง

ซึ่งสังฆคุณจัดเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท (ทวิ โมรราชาติ, 2553) คือ

1.อรรถหิตคุณ คือ คุณความดีเฉพาะพระสงฆ์สาวกคุณอันนี้ได้แก่ สังฆคุณ 4 บท คือ สุปฏิปนโน (เป็นผู้ปฏิบัติดี) อชฺชปฏิปนโน (เป็นผู้ปฏิบัติตรง) ญายปฏิปนโน (เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง) สามิจิปฏิปนโน (เป็นผู้ปฏิบัติสมควร)

2.ปรหิตคุณ คือ คุณที่จะพึงเกื้อกูลให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น คุณดังกล่าวได้แก่ สังฆคุณ 5 บทหลัง คือ อาหุเนยโย (เป็นผู้ควรแก่ของถวาย) ปาหุเนยโย (เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ) ทกฺขิเนยโย (เป็นผู้ควรแก่การบริจาคตาน) อณฺชลิกรณียโย (เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้) และอนุตตร ปุณฺณกเขตต โลกสฺส (เป็นเนื่อนาบุญของโลก) การที่ท่านจัดสังฆคุณไว้เพียง 2 ประเภทเช่นนี้เพราะคุณใน 4 บทต้น เป็นไปเฉพาะในตัวของพระสงฆ์สาวกเท่านั้น ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการปฏิบัติปฏิบัติชอบที่เป็นส่วนบุคคล ใครปฏิบัติดีก็เป็นของผู้นั้นจะจำหน่ายแจกหรือโอนไปให้ผู้อื่นไม่ได้ ส่วนคุณของพระสงฆ์ 5 บทหลังเป็นคุณที่อาจเป็นเครื่องสงเคราะห์ผู้อื่นได้ เช่น เมื่อพระสงฆ์ได้รับความเคารพนับถือกราบไหว้หรือได้รับการสักการะแล้ว ท่านย่อมสงเคราะห์ต่อบุคคลด้วยการแนะนำสั่งสอนบอกหนทางแห่งความดีให้ เป็นต้น

ดังนั้น คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาพระภิกษุสงฆ์ผู้ผ่านการอุปสมบทโดยถูกต้องและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์เป็นผู้เลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติตามสิกขาบทที่กำหนดไว้จำนวน 227 ข้อ ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญตามสังฆคุณ 9 ประการ คือ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบเพื่อธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ ปฏิบัติสมควรแก่การเคารพ สมควรแก่การได้รับของถวาย สมควรแก่การต้อนรับ สมควรแก่การรับสั่งของให้ทาน สมควรแก่การให้บุคคลทั่วไปทำการกราบไหว้ และเป็นเนื่อนาบุญของโลก

2.3.2. ความเป็นมาของพระสงฆ์

การเกิดพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนาหรือประกาศหลักธรรมคำสอนที่ได้ตรัสรู้เป็นครั้งแรก คือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ในวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะหรือวันเพ็ญเดือน 8 หลังจากตรัสรู้ได้ 2 เดือนเต็มที่พระองค์ได้ตรัสรู้แก่กลุ่มนักรบ 5 รูป คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ เรียกว่า ปัญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพ

รารานีสตินแดนชมพูทวีปปัจจุบันคือประเทศอินเดีย ใจความสำคัญของปฐมเทศนาของธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเป็นการแสดงหลักธรรมสำคัญ 2 ประการ คือ มัชฌิมาปฏิปทาและอริยสัจ 4 มัชฌิมาปฏิปทาเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลางพอเหมาะพอดีที่จะให้บรรลุผลสำเร็จถึงจุดหมายโดยมีหลักปฏิบัติเป็นองค์ประกอบ 8 ประการหรือมรรคมงคล 8 ได้แก่ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ และอริยสัจ 4 เป็นหลักความจริงของอริยชน 4 ประการ ซึ่งทำให้ผู้ที่รู้กลายเป็นอารยชน คือ ผู้ที่เจริญด้วยขนมธรรมนิยมอันดีงามผู้ซึ่งเป็นบุคคลที่ห่างไกลจากกิเลส ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ผลจากการแสดงปฐมเทศนาเมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมแล้วปรากฏว่าโกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ได้เกิดเข้าใจธรรม เรียกว่า “เกิดดวงตาแห่งธรรมหรือธรรมจักขุ” คือ เข้าใจตามหลักกระบวนการแห่งเหตุปัจจัยว่าสิ่งใดมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายนั้นย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา ถ้าจัดลำดับในชั้นของอริยบุคคลเรียกว่าบรรลุเป็นโสดาบัน พระพุทธองค์ทรงทราบว่าโกณฑัญญะรู้แจ้งธรรมแล้วได้ทรงเปล่งพระวาจาว่า “ท่านผู้เจริญโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ ท่านผู้เจริญโกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ เพราะเหตุนี้ คำว่า อัญญาโกณฑัญญะนี้จึงได้เป็นชื่อของท่านพระโกณฑัญญะ คำว่า “อัญญา” แปลว่า “รู้” ท่านโกณฑัญญะ รู้แจ้งธรรมเช่นนั้นแล้วจึงทูลขออุปสมบทและถือเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกรูปแรกในพระพุทธศาสนามีชื่อว่า “อัญญาโกณฑัญญะ” ในวันเพ็ญเดือน 8 ซึ่งเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันอาสาฬหบูชา วันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 ประกอบขึ้นจาก 2 ค่ำ คือ อาสาฬห (เดือนทางจันทรคติ) และบูชา (การบูชา) เมื่อรวมกันจึงแปลว่า “การบูชาในเดือน 8 หรือการบูชาเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนาในเดือน 8” ความสำคัญของอาสาฬหบูชาตามเหตุการณ์และคำสอนที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความสำคัญของวันอาสาฬหบูชาได้ดังนี้

1. เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา
2. เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเริ่มประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา
3. เป็นวันที่เกิดพระภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนา คือ การที่ท่านโกณฑัญญะขออุปสมบทเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกรูปแรกในพระพุทธศาสนาหลังจากฟังปฐมเทศนาและบรรลุเข้าใจธรรม
4. เป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงได้ปฐมสาวก คือ การที่ท่านโกณฑัญญะนั้นได้บรรลุธรรมและอุปสมบทเป็นพระภิกษุจึงเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกรูปแรกของพระพุทธเจ้า เมื่อเทียบกับวันสำคัญอื่นทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเรียกวันอาสาฬหบูชานี้ว่า “วันพระสงฆ์” คือ วันที่เริ่มต้นกำเนิดมีพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา (วิ.ม. 6/11/49)

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553) ได้กล่าวสนับสนุนว่าการประกาศเผยแผ่หลักการดำรงชีวิตอันประเสริฐหรือหลักพระพุทธศาสนาภายหลังการตรัสรู้เป็น

พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าของพระมหาบุรุษลัทธิตถะนั้น นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมวลมนุษยชาติ เพราะเป็นจุดปฐมอุบัติแห่งพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในไตรโลก (โลกมนุษย์ เทวโลก พรหมโลก) และประดิษฐานได้อย่างมั่นคงดำรงประโยชน์เกื้อกูลก่อให้เกิดสันติสุข แก่จิตวิญญาณของมวลมนุษย์และสรรพสัตว์อย่างนับประมาัดไม่ได้ เนื่องด้วยพระกรุณาเสด็จจาริกโปรดประทานพุทธธรรมประกาศเผยแผ่หลักอริยสัจและบำเพ็ญพุทธจริยาอันยิ่งใหญ่ตลอดระยะเวลา 45 พรรษาของพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง โดยจุดปฐมอุบัติของพระพุทธศาสนา เริ่มเมื่อพระพุทธองค์ทรงตัดสินพระทัยแสดงพระปฐมบรมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดนักบวชปัญจวัคคีย์ ซึ่งเกิดผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ โดยหัวหน้าปัญจวัคคีย์คือท่านโกณฑัญญะได้ธรรมจักขุเกิดดวงตาเห็นธรรมมีความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักสัจธรรมประกาศตนเป็นพุทธสาวกขอบวชเป็นปฐมบรมภิกษुरुูปแรกในพระพุทธศาสนา

จากที่กล่าวข้างต้น สามารถสรุปความเป็นมาของพระสงฆ์ คือ การเกิดพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนาเริ่มจากพระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ 5 รูป หลังจากแสดงปฐมเทศนาแล้วปรากฏว่าท่านโกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ได้เกิดเข้าใจธรรมจึงทูลขออุปสมบทและถือว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกรูปแรกของพระพุทธศาสนาในวันเพ็ญเดือน 8 หรือวันอาสาฬหบูชา โดยวันอาสาฬหบูชาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเริ่มประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นวันที่เกิดพระภิกษुरुูปแรกของพระพุทธศาสนา คือ ท่านโกณฑัญญะ ซึ่งทำให้วันอาสาฬหบูชาเป็น “วันพระสงฆ์” คือ วันที่เริ่มต้นกำเนิดมีพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา

2.3.3. บทบาทของคณะสงฆ์

บทบาทหน้าที่ของคณะสงฆ์ตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 3 พ.ศ.2560 ประกอบด้วย 6 ด้าน (สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) คือ

2.3.3.1 ด้านการปกครอง หมายถึง การบริหารโดยพระสังฆาธิการ ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่ได้รับการแต่งตั้งดำรงตำแหน่งปกครองคณะสงฆ์ ได้แก่ สมเด็จพระสังฆราชเพื่อดำเนินการให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่ภายใต้การปกครองประพฤติวัตรปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลจารวัตรเรียบร้อยดีงามตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคม เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้กล่าวว่าพระสังฆาธิการมีหน้าที่ปกครองคณะสงฆ์และดูแลวัดให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย กฎหมาย และกฎหมายมหาเถรสมาคม ควบคุมความเรียบร้อยและส่งเสริมการศึกษาพระศาสนา การเผยแผ่ และการสาธารณสงเคราะห์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่มีอำนาจสูงสุดในการบริหารจัดการวัด ดูแลสมบัติและความประพฤติของพระภิกษุ

สามเณรให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระสังฆาธิการ โดยเฉพาะเจ้าอาวาส มีบทบาทสำคัญในการรักษาพระพุทธศาสนาและปลูกฝังศรัทธาแก่ประชาชน ตามกฎหมาย เจ้าอาวาสเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการปกครองวัดและเป็นตัวแทนตามกฎหมายของวัด

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) ได้อธิบายในหนังสือเรื่อง “คู่มือพระสังฆาธิการ ฉบับพระสังฆาธิการ” ไว้ว่า ภายในวัดเจ้าอาวาสมีอำนาจสูงสุดตามกฎหมายมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาที่ต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ปกครองวัดและเป็นผู้แทนวัด เนื่องจากวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล คือ บุคคลตามกฎหมาย ดังนั้น เจ้าอาวาสจึงมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 45 กล่าวไว้ว่า “ให้ถือว่าพระภิกษุซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในการปกครองคณะสงฆ์และไวยาวัจกร เป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา”

2.3.3.2 ด้านการศาสนศึกษา หมายถึง ภารกิจด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2530) ได้กล่าวถึงด้านศาสนศึกษาว่า การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน จัดเป็น 3 ประเภท คือ

1.การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์เองโดยเฉพาะ เป็นอิสระต่างหากจากระบบของรัฐ โดยทางการคณะสงฆ์เป็นผู้จัดดำเนินการเอง ประกอบด้วย แพณภรรยา ได้แก่ นักธรรมและธรรมศึกษา (มี 3 ชั้นคือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก) และแผนกบาลี ได้แก่ เปรียญธรรม (มี 9 ชั้น คือประโยค 1 - 2 ถึงประโยค ป.ธ. 9)

2.การศึกษาที่อยู่ในระบบของรัฐ หรือจัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ แยกเป็น

ก.การศึกษาทางฝ่ายคณะสงฆ์ที่จัดให้สอดคล้องกับระบบของรัฐ โดยหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้จัดดำเนินการ ได้แก่

- การศึกษาที่คณะสงฆ์รับเข้าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ได้แก่ มหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- การศึกษาที่รัฐกำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

ข.การศึกษาในระบบของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดให้แก่พระภิกษุสามเณร โดยขออนุญาตจากรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร

3.การศึกษาที่จัดขึ้นเป็นอิสระต่างหากจากระบบของคณะสงฆ์และระบบของรัฐ ได้แก่ จิตตภาวันวิทยาลัย โรงเรียนอภิธรรม เป็นต้น

2.3.3.3 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจด้านการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่พุทธศาสนิกชน ซึ่งเน้นการปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญโญ) (2548) ได้กล่าวว่าการศึกษาสงเคราะห์ เพราะเป็นการจัดการศึกษาให้แก่เด็กและประชาชน เพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรมสามารถประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน เป็นกำลังของสังคมและประเทศชาติ มีดังต่อไปนี้

1.โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ.2537 อยู่ในสังกัดกรมการศาสนา จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยหลักสูตรวิชาสามัญ ศึกษาเป็นจุดยืน วิชาพระปริยัติธรรม หมวดภาษาบาลี หมวดพระธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ ปัจจุบันมีวัดต่างๆ จัดตั้งมากขึ้น เพราะมุ่งการสงเคราะห์พระภิกษุสามเณรเป็นหลักในทางปฏิบัติทั้งผู้สอนผู้เรียนเน้นหนักทางวิชาสามัญศึกษา

2.โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา โรงเรียนประเภทนี้ในอดีต คือ โรงเรียนราชภัฏของวัด วัดหรือมูลนิธิของวัดจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนเป็นหลักบางแห่งมีเฉพาะนักเรียนชายและหญิง บางแห่งมีพระภิกษุสามเณรรวมอยู่ด้วย แต่แยกห้องเรียนเมื่อเปลี่ยนมาเป็นเป็นโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา พ.ศ.2532 มีทั้งระดับอนุบาล ประถมและมัธยมศึกษา

3.โรงเรียนสงเคราะห์เด็กยากจนตามพระราชประสงค์เป็นโรงเรียนอยู่ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จัดตั้งตามพระราชประสงค์และอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์

4.ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาอบรมปลูกฝังศีลธรรม วัฒนธรรม และประเพณีอันดีงามแก่เด็กและเยาวชน สอนเฉพาะวันอาทิตย์จัดตั้งตามระเบียบกรมการศาสนา ว่าด้วยศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ พ.ศ.2534 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ปัจจุบันมีวัดต่างๆ จัดตั้งศูนย์อบรมพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เป็นจำนวนมาก

5.ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดจัดตั้งขึ้นเพื่ออบรมเด็กเล็กก่อนวัยเรียน นักเรียนมีทั้งชายและหญิง วัดจัดตั้งขึ้นตามระเบียบกรมการศาสนาว่าด้วยการจัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด พ.ศ.2537 และอยู่ในสังกัดกรมการศาสนา ปัจจุบันมีวัดต่างๆ จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัดเป็นจำนวนมาก

2.3.3.4 ด้านการเผยแผ่ หมายถึง ภารกิจด้านการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ประชาชนด้วยทุกวิธีการที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยเพื่อให้พุทธศาสนิกชนมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ การเทศนา การปาฐกถาในโอกาส และสถานที่

ต่างๆ ทั้งภายในวัดและภายนอกวัด การบรรยายธรรมทั้งทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแพร่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก ไลน์ ภารกิจด้านนี้ครอบคลุมถึงการที่วัดหรือภิกษุสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นภายในวัดโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเผยแพร่ธรรมหรือต้องการให้ประชาชนได้เข้าวัดปฏิบัติธรรมนอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ธรรมที่คณะสงฆ์ร่วมกับกรมการศาสนาจัดให้ดำเนินการในรูปแบบหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) เป็นต้น

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2553) ได้กล่าวว่าพระสงฆ์ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาไปสู่พุทธศาสนิกชนและสังคม โดยทำหน้าที่ในการสอนและแนะนำวิธีปฏิบัติธรรมเพื่อให้คนทั่วไปมีความเข้าใจและสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน บทบาทนี้สามารถแสดงออกผ่านหลายรูปแบบได้แก่

1.การแสดงธรรมเทศนา พระสงฆ์มักจัดแสดงธรรมเทศนาให้ประชาชนได้ฟัง เพื่อสอนหลักคำสอนที่ถูกต้องและช่วยให้ผู้ฟังสามารถเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตจริง

2.การจัดการศึกษาและกิจกรรมทางศาสนา พระสงฆ์จะทำหน้าที่สอนพระธรรมวินัยในโรงเรียนพระปริยัติธรรม หรือจัดกิจกรรมทางศาสนาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน

3.การสื่อสารผ่านสื่อต่างๆ ในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเผยแผ่พระธรรมผ่านสื่อออนไลน์ วิทยุ โทรทัศน์ และสื่อสังคม เพื่อให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างมากขึ้น

4.การสอนสมาธิและการปฏิบัติธรรม พระสงฆ์ยังเป็นผู้สอนการปฏิบัติธรรมและการทำสมาธิ ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตใจให้สงบและสร้างภูมิปัญญาแก่ผู้ปฏิบัติ

ดังนั้นด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาถือเป็นเรื่องสำคัญในการสร้างสังคมที่มีศีลธรรมและจริยธรรมอันดีงาม

2.3.3.5 ด้านสาธารณูปการ หมายถึง ภารกิจที่ดำเนินการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของวัด

พระครูสมุห์โกศล พุทฺธิโลและพระมหาเพ็ช ฐานิสฺสโร (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ” พบว่าด้านการสาธารณูปการ กิจกรรมอันเกี่ยวกับวัด ยกตัวอย่างเช่น การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิก การขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา การยกวัดราษฎร์ขึ้นเป็นพระอารามหลวง รวมไปถึงกิจกรรมอื่นๆ เช่น การจัดงานวัด การเรียไร อย่างไรก็ตามงานด้านสาธารณูปการเป็นงานละเอียดอ่อนผู้ที่มีหน้าที่ดูแลและดำเนินการปฏิบัติโดยตรง คือ เจ้าอาวาส ซึ่งเป็นพระสังฆาธิการระดับวัดเจ้าคณะทุกส่วนทุกชั้นต้องมีความสัมพันธ์กัน 2 ประการ คือ 1.ควบคุมงานสาธารณูปการ 2.ส่งเสริมงานสาธารณูปการ องค์กร

จำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในมิติที่หลากหลายจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ เพื่อให้ห้องครเต็บโตและอยู่รอด ซึ่งทรัพยากรมนุษย์นับได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีคุณค่าและมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีส่วนช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จในด้านต่างๆ หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าทรัพยากรมนุษย์เป็นกำลังสำคัญที่มีส่วนช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้ตั้งไว้ ส่วนหลักการดำเนินการสาธารณูปการเป็นภารกิจที่วัดหรือพระภิกษุดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาวัด ด้านอาคาร สถานที่และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์ในเขตพุทธาวาส และเขตสังฆาวาสหรือกล่าวง่ายๆ ก็คือภารกิจด้านการก่อสร้าง การซ่อมแซม การจัดให้มีการบำรุงดูแลรักษาอารามวัดหรือสาธารณสมบัติของวัด เช่น การสร้างอุโบสถ วิหาร เป็นต้น รวมถึงการจัดทำบัญชี เสนาสนะและศาสนสมบัติของวัด

2.3.3.6 ด้านการสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจที่ดำเนินการให้ความช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่างๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยมุ่งเน้นประโยชน์ และความสุขที่จะเกิดแก่ประชาชน เป็นสำคัญ ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยทางธรรมชาติทั้งในด้านของเครื่องนุ่งห่ม เครื่องดื่ม ยารักษาโรค ที่พักพิง จัดตั้งให้มีโรงพยาบาล โดยการบริจาคทรัพย์ส่วนตัวหรือชักชวนพุทธศาสนิกชนร่วมกันบริจาคทรัพย์ หรือการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2553) ได้กล่าวสรุปถึงงานในหน้าที่ของพระสงฆ์ โดยสรุปแบ่งออกได้ 4 ประการ คือ

1. ศึกษาเล่าเรียนหลักพระธรรมวินัยอันเป็นพระพุทธพจน์คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่แจ่มชัดเกี่ยวขบวนการเผยแผ่ธรรม เพื่อให้มีภูมิรู้ภูมิธรรมมั่นคงส่วนตน

2. ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัยตามที่พระพุทธองค์ทรงกำหนดแสดงและบัญญัติไว้โดยเคร่งครัด เพื่อเป็นพุทธศาสนทายาทหรือศาสนบุคคลที่ดีมีคุณภาพ

3. เผยแผ่แนะนำสั่งสอนประชาชนให้รู้จัก เข้าใจและเข้าถึงหลักพระพุทธศาสนา มีความศรัทธาเลื่อมใสพร้อมที่จะถวายการอุปถัมภ์ทำนุบำรุงส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างฐานความเจริญมั่นคงอย่างยั่งยืนให้เกิดแก่พระพุทธศาสนา

4. ปกป้องหลักพระธรรมวินัยไม่ให้วิปริตผิดจากพระพุทธพจน์ที่แท้จริงในพระไตรปิฎก เพื่อไม่ให้เกิดสังฆธรรมปฏิรูป คือ คำสั่งสอนอันเป็นเท็จเทียม มีหลักการความเชื่อความเห็นของลัทธิอื่นเข้ามาผสมปะปน ซึ่งจะนำไปสู่ความเสื่อมอันตรธานแห่งพระสังฆธรรมอันบริสุทธิ์ด้วยงานและหน้าที่ของพระสงฆ์ทั้ง 4 ประการ สามารถสรุปสั้นๆ คือ ศึกษา ปฏิบัติ เผยแผ่และปกป้องพุทธธรรม จากงานและหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวนี้ พระสงฆ์จึงเป็นศาสนบุคคลแกนหลักในการสร้างเสริมศรัทธา ความเชื่อความเลื่อมใสของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นผู้นำในการสรรค์สร้างเสริมความเจริญ

มั่นคงแพร่หลายแห่งการพระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ กล่าวโดยเฉพาะในประเทศไทย ถ้าหากพระพุทธศาสนาจะไม่มั่นคงไม่ดำรงคงอยู่เป็นที่พึงยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชนคนไทยอย่างต่อไป ก็น่าจะมีสาเหตุอันเนื่องมาจากการกระทำของพุทธบริษัทเองเป็นลำดับแรก คือ พุทธบริษัทมีพระภิกษุสามเณรเป็นต้นไม่ศึกษา ไม่ปฏิบัติ ไม่เผยแผ่ ไม่ปกป้องพระสัทธรรมหรือพระพุทธศาสนา แล้วจึงเป็นเหตุให้ศาสนิกชนของศาสนาต่างๆ หรือลัทธิอื่นๆ ถู้ออกาสเข้ามาบ่อนเบียนทำลายได้ ดังที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเหตุแห่งความเสื่อมพระสัทธรรมหรือพระพุทธศาสนาไว้ (อง.ปัญจก. 36/21/29 - 31) โดยแสดงไว้ 4 นัย นัยละ 5 ประการ ดังนี้

เหตุให้พระสัทธรรมเสื่อมนัยที่ 1 คือ 1.ภิกษุพุทธบริษัทไม่สนใจฟังธรรม 2.ไม่สนใจเล่าเรียนธรรม 3.ไม่คิดจะทรงจำธรรม 4.ไม่คิดจะนำอรรถแห่งธรรมมาพิจารณา 5.ไม่ปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้องสมควรแก่ธรรม

เหตุให้พระสัทธรรมเสื่อมนัยที่ 2 คือ 1.ภิกษุพุทธบริษัทไม่เล่าเรียนวงศ์ตฤตศาสน์ (หลักพุทธธรรมคำสอนที่จำแนกเป็น 9 ประการ) 2.ไม่เผยแผ่แสดงธรรมตามที่ได้ฟังมาเรียนมาแก่ผู้อื่น 3.ไม่บอกเล่ากล่าวสอนธรรมตามที่ฟังมาเรียนมาแก่ผู้อื่น 4.ไม่ทำการสาธยายธรรมตามที่ฟังมาเรียนมาแก่ผู้อื่น 5.ไม่ไตร่ตรองด้วยความคิดพิจารณาธรรมตามที่ฟังมาเรียนมาโดยเคารพ

เหตุให้พระสัทธรรมเสื่อมนัยที่ 3 คือ 1.ภิกษุพุทธบริษัทศึกษาเล่าเรียนธรรม จำกัดมาผิดๆ จากพระพุทธพจน์ ทั้งในด้านลำดับบท พยัญชนะ และความหมาย 2.ภิกษุพุทธบริษัทประพฤตินเป็นคนว้าวก ขาดความอดทน 3.ภิกษุผู้เป็นพหูสูตมีความรอบรู้ไม่ถ่ายทอดบอกพระสูตรแก่ผู้อื่น เมื่อมรณะล่วงลับไป ทำให้ขาดการสืบทอด ไร้หลักพึ่ง 4.พวกภิกษุเถระมักใหญ่ มีความประพฤติด้อยหย่อนทอดทิ้งวิปัสสนาธุระ ขาดความเพียรที่จะบำเพ็ญสมณธรรม ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของอนุพุทธบริษัท 5.ภิกษุสงฆ์มีความแตกแยกขาดความสามัคคี ต่าบริภาษสาปแช่งกัน พลอยทำให้คนที่ยังไม่เลื่อมใสก็จะไม่เลื่อมใสและพวกที่เลื่อมใสอยู่แล้วก็พลันเห็นทางหมดความเลื่อมใส

เหตุให้พระสัทธรรมเสื่อมนัยที่ 4 คือ 1.พุทธบริษัทไม่เคารพยำเกรงในพระศาสดา 2.ไม่เคารพยำเกรงในพระธรรม 3.ไม่เคารพยำเกรงในพระสงฆ์ 4.ไม่เคารพยำเกรงในหลักไตรสิกขา 5.ไม่เคารพยำเกรงซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่าบทบาทหลักของคณะสงฆ์ประกอบด้วย 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ทุกรูปที่ได้รับมอบหมายโดยตรงจากพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งพระสงฆ์ได้ปฏิบัติมาเป็นกิจวัตรและเป็นภารกิจหลักตลอดมา นอกจากนี้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้สรุปงานในหน้าที่ของพระสงฆ์ไว้ 4 ประการ คือ 1.ศึกษาและทำความเข้าใจพระธรรมวินัยอย่างถ่อง

แท้ 2.ปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด 3.เผยแผ่คำสอนให้ประชาชนเข้าใจและเข้าถึงพระพุทธศาสนา 4.ปกป้องพระธรรมวินัยจากการบิดเบือน พระสงฆ์จึงเป็นศูนย์กลางในการเสริมสร้างศรัทธาและความเลื่อมใสของประชาชนที่มีต่อพระพุทธศาสนา หากพระพุทธศาสนาจะเสื่อมถอยลงสาเหตุสำคัญมาจากการที่พุทธบริษัท โดยเฉพาะพระภิกษุสามเณร ไม่ได้ทำหน้าที่ทั้งในด้านการศึกษาปฏิบัติ เผยแผ่ หรือปกป้องพุทธธรรม

2.4. การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย

หลังจากพระพุทธเจ้ามีพระดำริให้พระภิกษุสงฆ์สาวกออกประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา จนกระทั่งย่างเข้าพรรษาที่ 45 พระชนมายุ 80 ปี ทรงประชวรและทรงดับขันธปรินิพพาน ต่อมาเหล่าพระภิกษุสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้าได้สืบทอดพระพุทธศาสนาติดต่อกันไม่ขาดสายหลังพุทธปรินิพพาน 100 ปี ได้แตกเป็นนิกายย่อยโดยนิกายที่สำคัญคือ นิกายเถรวาทและมหายานแม้บางครั้งพระพุทธศาสนาจะได้รับความกระทบกระเทือนมัวหมองมีภัยทั้งภายนอกและภายในเหล่าพระภิกษุสงฆ์สาวกก็ได้ช่วยกันชำระสะสางให้บริสุทธิ์ถูกต้องเป็นแบบแผนเดียวกัน การกระทำเช่นนี้ เรียกว่า “สังคายนาพระธรรมวินัย” ซึ่งกระทำกัน 3 ครั้งในช่วงสามศตวรรษ จนเมื่อถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพระพุทธศาสนาก็เริ่มรุ่งเรืองขึ้นเต็มที่จนมีนิกายนอกศาสนาปลอมเข้ามาบวชปะปนกับพระสงฆ์หากินอยู่ทั่วไปเป็นเหตุให้พระธรรมวินัยเปลี่ยนไปมาก

ในพุทธศตวรรษที่ 3 เมื่อศึกษาจากศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกมหาราชซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์ กลับไม่ปรากฏเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอุปถัมภ์การทำสังคายนาครั้งที่ 3 และการอุปถัมภ์การส่งคณะสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552) แต่ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกาได้กล่าวถึงการทำสังคายนาครั้งที่ 3 เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ.234 ที่โอศการาม กรุงปาฏลิบุตร แคว้นมคธ ประเทศอินเดีย โดยมีพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ เป็นประธานการทำสังคายนาครั้งนี้มีพระสงฆ์มาประชุมร่วมกัน 1,000 รูป ดำเนินการอยู่เป็นเวลา 9 เดือน จึงเสร็จสิ้น

ข้อปรารภในการทำสังคายนาครั้งนี้เกิดขึ้นเมื่อพวกเดียรฉัตร หรือนักบวชศาสนาอื่นมาปลอมบวช แล้วแสดงลัทธิศาสนาและความเห็นของตนว่าเป็นพระพุทธศาสนา พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ จึงได้ขอความอุปถัมภ์จากพระเจ้าอโศกมหาราชสังคายนาพระธรรมวินัยเพื่อกำจัดความเห็นของพวกเดียรฉัตรออกไป ในการทำสังคายนาครั้งนี้ พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ได้แต่งคัมภีร์กถาวัตถุ ซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระอภิธรรมปิฎกไว้ด้วย เมื่อทำสังคายนาเสร็จแล้ว ก็มีการส่งคณะสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ รวม 9 สาย ดังนี้

สายที่ 1 พระมัจฉันติกเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่แคว้นกัษมีระและแคว้นคันธาระ ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบพญานาคชื่ออราวพ จนทำให้พญานาคนั้นและบริวารเกิดความเลื่อมใส ทำให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล และได้แสดงอภิศัพพสมุตรแก่ชาวแคว้นเหล่านั้น ปัจจุบันคือแคชเมียร์ อยู่ในประเทศอินเดีย และแคว้นคันธาระ ปัจจุบันอยู่ในประเทศปากีสถานและประเทศอัฟกานิสถาน

สายที่ 2 พระมหาเทวเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่มทิสกมณฑล ได้แสดงเทวทูตสูตรแก่ชาวมทิสกมณฑล ปัจจุบัน คือ แคว้นไมซอร์และดินแดนลุ่มแม่น้ำโคธาวารี ประเทศอินเดีย

สายที่ 3 พระรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่วนวาสีชนบท ได้แสดงอนมัตตคสังยุตต์แก่ชาวนวาสีชนบท คือ แคว้นบอมเบย์ในปัจจุบัน

สายที่ 4 พระโยนภธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่อปรันตกชนบท ได้แสดงอัคคิขันธูปมสูตรแก่ชาวอปรันตกชนบท คือ แลบทะเลอาหรับทางเหนือของบอมเบย์ในปัจจุบัน

สายที่ 5 พระมหาธรรมรักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่มหารัฐชนบทได้แสดงมหานารทกัสสปชาดกแก่ชาวมหารัฐชนบท ปัจจุบันเป็นรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย

สายที่ 6 พระมหารักขิตเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่รัฐโยนก ได้แสดงกาฬการามสูตรแก่ชาวรัฐโยนก ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนที่เป็นประเทศอิหร่านและตุรกี

สายที่ 7 พระมัจฉิมเถระ พร้อมด้วยคณะ ประกอบด้วยพระกัสสปโคตรเถระ พระอฬกเถระพระทุนทุภิสสรเถระ และพระสหัสสเทวเถระ ไปประกาศศาสนาที่หิมวันตประเทศ ได้แสดงธัมมัจฉปวัตตสูตรแก่ชาวหิมวันตประเทศ ปัจจุบัน ได้แก่ ดินแดนแถบภูเขาคาซิมาลี ประเทศเนปาล

สายที่ 8 พระโสณเถระ และพระอุตตรเถระ เป็นหัวหน้าไปประกาศศาสนาที่สุวรรณภูมิ ซึ่งปัจจุบัน ได้แก่ ประเทศในคาบสมุทรอินโดจีน เช่น พม่า ไทย ลาว เขมร เป็นต้น ท่านได้แสดงฤทธิ์ปราบนางรากลษหรือผีเสื้อน้ำ ที่ขึ้นมาจากสมุทรเพื่อเคี้ยวกินพวกทารกที่เกิดในราชตระกูล จนทำให้นางรากลษและบริวารหนีไปแล้วได้ตั้งอารักขาไว้โดยรอบเกาะ ได้แสดงพรหมชาลสูตรแก่ชาวสุวรรณภูมิ ทำให้ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล ประชาชนประมาณ 60,000 คน ได้บรรลุธรรม พวกเด็กในตระกูลประมาณ 3,500 คน บวชแล้วกุลธิดาประมาณ 1,500 นาง ก็บวชแล้ว

ในคัมภีร์มหาวงศ์เป็นคัมภีร์พงศาวดารลังกา ว่าด้วยเหตุการณ์บ้านเมืองของประเทศศรีลังกา ซึ่งแต่งโดยพระมหานามเถระและคณะบัณฑิต ได้บันทึกไว้ดังนี้ เมื่อสังคายนาคครั้งที่ 3 ในชมพูทวีปสิ้นสุดลงเหมือนกันกับในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา ขยายความเฉพาะสายที่ 8 คือ พระโสณะกับพระอุตตรได้ไปยังสุวรรณภูมิสมัยนั้น นางผีเสื้อน้ำผู้ร้ายโผล่ขึ้นจากสมุทรไปจับเด็กที่เกิดในพระราชวังกินเป็นอาหาร ในเวลานั้น มีพระกุมารประสูติในพระราชวัง มนุษย์ทั้งหลายเห็นพระเถระ จึงคิดว่า เป็นสหายของนางผีเสื้อน้ำจึงพากันฉวยอาวุธเข้าไปจะฆ่า ฝ่ายพระเถระจึงถามว่า นี่เรื่องอะไรกัน แล้ว

ได้กล่าวกับชนเหล่านั้นว่าพวกอาตมาเป็นสมณะ มีศีล ไม่ใช่สหายของผีเสื่อน้ำ ในขณะนั้นเอง นางผีเสื่อน้ำนั้นพร้อมบริวารโผล่ขึ้นมาจากทะเล มหาชนเห็นนางผีเสื่อน้ำ ต่างพากันหวีดร้องเสียงดัง พระเถระจึงเนรมิตเป็นผีเสื่อน้ำซึ่งน่าสะพิงกลัวเป็น 2 เท่า เข้าโอบล้อมนางผีเสื่อน้ำนั้นพร้อมทั้งบริวารไว้ทุกด้าน นางผีเสื่อน้ำนั้นรู้ว่า สถานที่นี้ พวกผีเสื่อน้ำเหล่านั้นได้ยึดครองไว้แล้ว จึงกลัวพากันหนีไป พระเถระจัดวางการอารักขาประเทศนั้นโดยรอบ แสดงพรหมชาลสูตรชนเป็นอันมากได้ดำรงอยู่ในสรวงและศีล ส่วนชน 60,000 คน ได้บรรลุนิพพาน เด็กชายในตระกูล 3,500 คน ได้บรรพชา ส่วนเด็กหญิงในตระกูล 1,500 คน ก็ได้บรรพชาตั้งแต่นั้นมา พระราชาได้ขนานนามพระกุมารที่ประสูติในพระราชวังให้มีพระนามว่า โสณะ (เจ้าทอง) และอุตตระ (เจ้าอุตร)” (พระมหานามเถระและคณะ, 2553)

ยุคของพระพุทธศาสนาที่พระโสณเถระและพระอุตตระเถระ ได้ไปประกาศในดินแดนสุวรรณภูมิจัดเป็นยุคที่ 1 ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย เรียกว่า ยุคเถรวาทแบบสมัยอโศก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552) เนื่องจากพระเจ้าอโศกมหาราชทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 และได้ทรงอุปถัมภ์การส่งพระสงฆ์ไปประกาศพระพุทธศาสนาในดินแดนต่างๆ รวม 9 สาย

สายที่ 9 พระมหินทเถระ ซึ่งเป็นโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช ไปประกาศศาสนาที่เกาะติมพิณณทวีปในรัชสมัยของพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ พร้อมกับพระอัญญาเถระ พระอุตติเยเถระ พระภัททสาลเถระพระสัมพลเถระ สุมนสามเณร และภิกษุชุกอสูภิก ได้แสดงจุฬหัตถิปโทปมสูตรแก่ชาวเกาะติมพิณณทวีป ทำให้พระราชาและข้าราชการบริพาร ประมาณ 40,000 คน ตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์และเบญจศีล ปัจจุบัน คือ ประเทศศรีลังกา

สรุปได้ว่า เมื่อทำสังคายนาครั้งที่ 3 เสร็จแล้ว พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระก็มีการส่งคณะพระสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ รวม 9 สาย โดยเฉพาะดินแดนสุวรรณภูมิเป็น สายที่ 8 นำโดยพระโสณเถระและพระอุตตระเถระ ซึ่งได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ คือ เนรมิตเป็นผีเสื่อน้ำให้ใหญ่โต เพื่อทำให้เหนือกว่า จึงได้ปราบนางรากษสหรือผีเสื่อน้ำได้ และได้แสดงพรหมชาลสูตรซึ่งเกี่ยวกับทฎฐิ 62 ประการ อันเป็นมัจฉาทฎฐิ ซึ่งแตกต่างจากคำสอนของพระพุทธเจ้า ไม่ใช่ทางให้พ้นทุกข์ได้เลย

พระโสณเถระและพระอุตตระเถระในฐานะเป็นพระสมณทูตได้แสดงคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอารยธรรมทางปัญญาที่มีคุณค่าควรแก่การนำไปปฏิบัติอีกทางเลือกหนึ่งแก่คนพื้นเมือง ถ้าผู้ปกครองในท้องถิ่นยอมรับคำสอนทางพระพุทธศาสนา คนพื้นเมืองที่อยู่ใต้ปกครอง ย่อมนับถือตามไปด้วย ต่อมาเมื่อได้รับคติความเชื่อจากพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อดั้งเดิมที่มีอยู่แล้ว ทำให้เกิดการผสมผสานดัดแปลงความเชื่อเหล่านั้นให้กลมกลืนกัน

วคิน อินทสระ (2535) ได้อธิบายในหนังสือเรื่อง “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา” ด้วยการเกริ่นนำในหัวข้อพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยและพุทธศาสนาสมัยก่อนสุโขทัย ความว่า “มีหลักฐานที่พอเชื่อถือได้ พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยก่อน พ.ศ.500 คือ เข้าสู่ดินแดนที่เรียกในสมัยนั้นว่า สุวรรณภูมิ ได้แก่ พื้นที่แหลมอินโดจีนในปัจจุบันนี้เอง เนื้อที่ของประเทศไทยเวลานี้เป็นศูนย์กลางของดินแดนสุวรรณภูมิพอดี คณะของพระโสณะและพระอุตตระที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงส่งออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ ได้เดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ คือ ตอนกลางของประเทศไทยเวลานี้ ซึ่งเวลานั้นชนชาติละว้าหรือมอญเป็นใหญ่ครอบครองอยู่ พระพุทธศาสนายุคแรกที่เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิเป็นพุทธศาสนาเถรวาทอย่างที่ว่าพระเจ้าอโศกมหาราชและชาวแคว้นมคธนับถือ สันนิษฐานกันว่า แห่งแรกที่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐาน คือ ตอนใต้ของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ เนื้อที่จังหวัดนครปฐม สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี ที่จังหวัดนครปฐมนั้นมีหลักฐานทางโบราณคดีหลายอย่าง เช่น

1. องค์พระปฐมเจดีย์ องค์แท้อหรือองค์ดั้งเดิมเป็นรูปทรงโอคว่ำ ยอดเป็นบัลลังก์ มีฉัตรอยู่บนเหมือนสถูปสาญจีเจดีย์ในประเทศอินเดีย ต่อมาเมื่อขอมรุ่งเรืองและครองดินแดนส่วนนี้ ขอมได้ทำพระปราสาทครอบเพิ่มขึ้นอีก พระปฐมเจดีย์องค์ที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นเจดีย์แบบลังกา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงให้สร้างครอบพระปราสาทลงไปอีกทีหนึ่ง พระปฐมเจดีย์จึงเป็นเจดีย์ 3 องค์ซ้อนกันอยู่ องค์ในที่สุดทรงโอคว่ำนั้นเป็นศิลปะสมัยหลังพระเจ้าอโศกเล็กน้อย

2. รูปธรรมจักรทำด้วยศิลา มีรูปกว้างหอบและจารึกภาษาบาลีหรือภาษามคธว่า “เย ธมมา” เป็นต้น อันเป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนาที่ไม่สร้างพระพุทธรูปไว้เป็นเครื่องหมายเพราะในสมัยนั้นยังไม่นิยมสร้างพระพุทธรูป นิยมสร้างแต่เพียงเจดีย์และสัญลักษณ์อย่างอื่นและมีการจารึกหลักธรรมที่สำคัญไว้ที่สิ่งก่อสร้างนั้น

3. พระประโทนเจดีย์ อยู่ทางตะวันออกของพระปฐมเจดีย์ เวลานั้นอยู่ที่วัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม มีความเก่าแก่รุ่นเดียวกับพระปฐมเจดีย์

4. วัดพระเมรุ อยู่ทางใต้ของพระปฐมเจดีย์ เป็นซากวัดร้าง มีความเก่าแก่ยุคเดียวกัน

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย มีการสืบทอดและพัฒนาพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ตามยุคสมัยต่อไปนี้ (นิภาภรณ์ แสงสว่างและคณะ, 2557)

1. การเผยแผ่ของคณะสงฆ์สมัยสุโขทัย

ใน พ.ศ.1820 เมื่อพ่อขุนรามคำแหงเสด็จขึ้นครองราชย์พระองค์มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมาก ได้อารธนาพระมหาเถรสังฆราชจากนครศรีธรรมราชเข้ามาพำนัก ณ วัดอรุณญิกในกรุงสุโขทัย ซึ่งทุกวันพระ พระองค์ได้มีมนต์พระเถรานุเถระมานั่งบนโศดหินกลางดงตาลที่ทรงปลูกไว้เพื่อ

เทศนาสั่งสอนประชาชน ดังนั้นบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสมัยนี้จึงบทบาทที่เกี่ยวกับการพัฒนาศีลธรรมและจิตใจประชาชนตามพระราชประสงค์ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งประชาชนมีความพอใจและศรัทธาอย่างมากในบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์

ต่อมาใน พ.ศ.1897 พระเจ้าลีโอทอกซ์ตรีซุสโซทัยองค์ต่อมาได้อาราธนาพระสุมนะเถระจากเมืองลังกามาสู่สุโขทัย หลังจากนั้นพระองค์ได้ทรงออกผนวชเป็นพระภิกษุสงฆ์ ณ วัดอรุณญิก และได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเตภูมิกถาหรือไตรภูมิพระร่วง พร้อมทรงสั่งสอนศีลธรรมแก่ประชาชนด้วยพระองค์เอง และนิมนต์พระสงฆ์เข้าเรียนพระไตรปิฎกในมหาปราสาท โปรดให้พิมพ์จำลองพระพุทธรูป ทรงสร้างพระมหาธาตุบรรจุพระสารีริกธาตุที่อัญเชิญมาจากลังกาและปลุกต้นศรีมหาโพธิ์จากลังกาไว้หลังพระมหาธาตุ

คณะสงฆ์สมัยสุโขทัยแบ่งออกเป็น 2 คณะ คือ ความวาสี และอรัญวาสี จัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เป็นฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย มีราชทินนามสำหรับสังฆนายกตามแบบลังกา ฝ่ายขวาคือ พระสังฆราชอยู่วัดมหาธาตุ และมีพระครูอยู่วัดต่างๆ เป็นสังฆนายกชั้นรองลงมาอีก 3 องค์ ฝ่ายซ้ายมีพระครูธรรมราชาอยู่วัดไตรภูมิป่าแก้ว และพระครูวัดต่างๆ เป็นสังฆนายกรองลงมาอีก 2 องค์

สรุปได้ว่าบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ในสมัยนี้เน้นทางวรรณกรรม การพัฒนาศีลธรรม และจิตใจของประชาชนพร้อมกับการก่อสร้างวัด เจดีย์ตลอดจนพิธีกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา

2.การเผยแผ่ของคณะสงฆ์สมัยอยุธยา

พระมหากษัตริย์ในสมัยนี้ก็ได้เป็นองค์อุปถัมภ์พระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับในสมัยสุโขทัยในตอนต้นของกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ ขุนนาง ข้าราชการตลอดจนราษฎร ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก นิยมทำบุญและสร้างวัดกันมากตลอดจนสร้างธรรมเนียมที่ถือว่าลูกชายจะต้องบวชเรียนอย่างน้อย 1 พรรษา เพื่อให้ได้รับการอบรมจากพระพุทธศาสนาและเป็นการสนองคุณบิดามารดา ดังนั้นวัดจึงเป็นทั้งโรงเรียนให้การศึกษาอักษรศาสตร์ตลอดจนวิชาชีพอื่นๆ แก่กุลบุตร การเผยแผ่ของคณะสงฆ์ในสมัยอยุธยาตอนต้นนี้สันนิษฐานได้ว่านอกจากบทบาทในการอบรมศีลธรรมตามปกติยังทำบทบาทในการสอนวิชาการทางโลกแก่ชุมชน

อย่างไรก็ตามในสมัยอยุธยาตอนปลายบ้านเมืองมีสงครามกับพม่าบ่อยครั้ง พระสงฆ์ส่วนใหญ่จึงไม่ได้สนใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์แต่หันไปสนใจการบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อให้บรรลุอิทธิปาฏิหาริย์และสนใจการปฏิบัติทางไสยศาสตร์ และทำให้ประชาชนหมกมุ่นเรื่องไสยศาสตร์มากขึ้นนี้เป็นเพราะว่าบ้านเมืองต้องเผชิญศึกสงครามบ่อยครั้งจนทำให้ประชาชนขาดความมั่นคงทางจิตใจ

ดังนั้นการเผยแพร่ของคณะสงฆ์ในสมัยนี้นอกจากเป็นบทบาทในการพัฒนาศีลธรรมและจิตใจแล้วยังทำบทบาทในการสอนวิชาการทางโลกแก่ชุมชนรวมทั้งบทบาทในการประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์เพื่อเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้แก่ประชาชนในภาวะสงครามอีกด้วย

3. การเผยแพร่ของคณะสงฆ์สมัยกรุงธนบุรี

ในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาถูกพม่าตีแตก พระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชและสถาปนากรุงธนบุรี ทรงบูรณะวัดวาอารามและรวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกมาเตรียมจัดเป็นฉบับหลวงแต่ยังไม่ทันสำเร็จก็สิ้นรัชกาล และในปี พ.ศ. 2322 พระแก้วมรกตถูกอัญเชิญจากเวียงจันทน์มายังกรุงเทพมหานคร

4. การเผยแพร่ของคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์

การเผยแพร่ของคณะสงฆ์ในสมัยนี้ได้เปลี่ยนไปอย่างมากโดยเฉพาะในรัชกาลที่ 5 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดทางตะวันตก พระองค์ได้ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาให้ทันสมัยอย่างกว้างขวางมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มีพระอาจารย์สอนหนังสือภาษาไทยและสอนคณิตศาสตร์ต่างๆ วัด โดยให้พระสงฆ์รับหน้าที่ช่วยการศึกษาของชาติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2427 โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงตามวัดต่างๆ ทำให้หลายโรงเรียนจึงมีชื่อวัดนำหน้าจนถึงปัจจุบัน

ใน พ.ศ. 2432 ทรงให้ย้ายที่ราชบัณฑิตบอกพระปริยัติธรรมแก่พระภิกษุสามเณรจากในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ออกมาเป็นบาลีวิทยาลัย ชื่อมหาธาตุวิทยาลัย ที่วัดมหาธาตุ และต่อมาปี พ.ศ. 2439 ได้ประกาศเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัยเป็นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นที่ศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงของพระภิกษุสามเณร

ปี พ.ศ. 2436 สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงจัดตั้ง “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ขึ้น เพื่อเป็นแหล่งศึกษาพระพุทธศาสนาแก่พระภิกษุสามเณรฝ่ายธรรมยุติกนิกาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จเปิดในปีเดียวกัน

ในรัชกาลที่ 7 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกขึ้น ตั้งแต่ พ.ศ. 2468 - 2473 เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เป็นการสังคายนาครั้งที่ 3 ในประเทศไทย แล้วทรงจัดให้พิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ชุดละ 45 เล่ม จำนวน 1,500 ชุด และพระราชทานแก่ประเทศต่างๆ ประมาณ 500 ชุด ทรงให้ย้ายกรมธรรมการกลับเข้ามารวมกับกระทรวงศึกษาธิการ และเปลี่ยนชื่อกระทรวงศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการอย่างเดิม โดยมีพระราชดำริว่า “การศึกษาไม่ควรแยกออกจากวัด” ต่อมาปี พ.ศ. 2471 กระทรวงธรรมการประกาศเพิ่มหลักสูตรทางจริยศึกษาสำหรับนักเรียน ได้เปิดให้ฆราวาสเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม โดยจัดหลักสูตรใหม่ เรียกว่า “ธรรมศึกษา”

ในรัชกาลที่ 8 ได้มีการแปลพระไตรปิฎกเป็นภาษาไทย แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. พระไตรปิฎก แปลโดยอรรถ พิมพ์เป็นเล่มสมุด 80 เล่ม เรียกว่าพระไตรปิฎกภาษาไทย แต่ไม่เสร็จสมบูรณ์ และได้ทำต่อจนเสร็จเมื่องานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ เมื่อปี พ.ศ.2500

2. พระไตรปิฎก แปลโดยสำนวนเทศนา พิมพ์ใบลาน แบ่งเป็น 1,250 กัณฑ์ เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับหลวง เสร็จเมื่อ พ.ศ. 2492

ในรัชกาลที่ 9 พระองค์ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนา และทรงเป็นศาสนูปถัมภก ทรงให้การอุปถัมภ์แก่ทุกศาสนา และทรงปกครองบ้านเมืองโดยสงบเรียบร้อย ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการส่งเสริมพระพุทธศาสนาบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ คือ มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังได้มีองค์กรเผยแผ่ธรรมในแต่ละจังหวัดโดยได้จัดตั้งพุทธสมาคมประจำจังหวัดขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทการเผยแผ่มากขึ้นโดยใช้สื่อของรัฐ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเอาวิชาพระพุทธศาสนาเป็นภาคบังคับแก่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตั้งแต่ ม.1 ถึง ม.6

ส่วนการศึกษาของพระสงฆ์ได้มีการยกระดับมาตรฐานการศึกษา เช่น ยกกระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง คือ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และมีนโยบายจะเปิดระดับปริญญาเอกในอนาคต ได้มีการรับรองวิทยฐานะเทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยสากลทั่วไป และได้ออกกฎหมาย พ.ร.บ.มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง โดยรัฐสภาเมื่อ พ.ศ. 2540 มีชื่อว่า “มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และ “มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย” ปัจจุบันนี้ได้มีวิทยาเขตต่างจังหวัดอีกหลายแห่ง เช่น เลย เชียงใหม่ พะเยา แพร่ ลำพูน นครสวรรค์ ขอนแก่น อุบลราชธานี นครราชสีมา หนองคาย นครปฐม นครศรีธรรมราช เป็นต้น พระสงฆ์จึงได้มีบทบาทในการเข้าไปสอนในโรงเรียนต่างๆ มีประยุกต์การเผยแผ่ธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การบรรยาย ปาฐกถา และเขียนหนังสืออธิบายพุทธธรรมมากขึ้นทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ในรัชกาลที่ 10 พระองค์ทรงสืบทอดและรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนา เนื่องด้วยปัจจุบันได้ผ่านสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด 19 ส่งผลให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยยุคปัจจุบันมีการใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ถือเป็นการปรับตัวที่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน ซึ่งมีข้อดี คือ การเข้าถึงที่กว้างขวางและรวดเร็วเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ทำให้การเผยแผ่คำสอนของพระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และ การลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารแบบดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นการประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับยุคสมัย ทำให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงและเข้าใจหลักธรรมได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น

โดยการเผยแพร่พระพุทธศาสนามีการดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้อุปกรณ์ของแต่ละยุคจากอดีตจนถึงปัจจุบันตามลำดับ (เมธี เชษฐวิสูตร, 2562) ดังนี้

1. ยุคการสื่อสารโดยคำพูดการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ใช้วิธีมุขปาฐะ
2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียนการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยเขียนตามผนังถ้ำ จารึกลงใบลาน
3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์การเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยการพิมพ์หนังสือพระไตรปิฎก คัมภีร์ ตำราทางพระพุทธศาสนา
4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์
5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัล มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางดาวเทียมและอินเทอร์เน็ต ในแต่ละยุคมีรูปแบบกระบวนการในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป วิธีการบางอย่างอาจเหมาะสมกับคนในยุคสมัยนั้นๆ แต่พอความเจริญผ่านไปพระพุทธศาสนาก็ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อให้เหมาะสมกับคนในยุคสมัย

กล่าวโดยสรุปการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ยุคพุทธกาล พระภิกษุสาวกของพระพุทธเจ้าเผยแพร่ธรรมะและสืบทอดพระพุทธศาสนาหลังพุทธปรินิพพาน โดยมีการทำสังคายนาหลายครั้งเพื่อชำระพระธรรมวินัยให้ถูกต้อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาครั้งสำคัญเกิดขึ้นในยุคพระเจ้าอโศกมหาราช มีการส่งคณะสมณทูตไปเผยแพร่ในหลายประเทศ รวมถึงสุวรรณภูมิ (ประเทศไทยในปัจจุบัน) โดยพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิจัดเป็นยุคแรกของพุทธศาสนาในไทย จากนั้นการเผยแพร่พุทธศาสนาในไทยได้พัฒนาและสืบต่อไปในยุคต่างๆ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน พระมหากษัตริย์ในแต่ละยุคเป็นผู้อุปถัมภ์และสนับสนุนให้พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการสอนศีลธรรม พัฒนาจิตใจประชาชน และก่อสร้างศาสนสถาน สามารถสรุปการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยใช้อุปกรณ์ของแต่ละยุคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ 1. ยุคการสื่อสารโดยคำพูด 2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียน 3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์ 4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัล

2.5. สรุป

สรุปแนวคิดทฤษฎีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ได้ว่าการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเริ่มขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้และแสดงธรรมครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งต่อมาพระองค์ได้ส่งพระสาวกไปเผยแพร่ธรรมทั่วชมพูทวีป โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากกว่าการเพิ่มจำนวนผู้ศรัทธา การประชุมสงฆ์ครั้งสำคัญในวันมาฆบูชา พระพุทธเจ้าได้ประทาน “โอวาทปาฏิโมกข์” ประกอบด้วยหลักการ 3 (ไม่ทำบาปทั้งปวง, การทำกุศลให้ถึงพร้อม, การทำจิตใจให้บริสุทธิ์)

ผ่องใส), อุดมการณ์ 4 (อดทน, ไม่เบียดเบียน, ความสงบ, มุ่งนิพพาน), และวิธีการ 6 (ไม่ว่าร้าย, ไม่ทำร้าย, สรรวมในปาฏิโมกข์, รู้จักประมาณในการบริโภค, อยู่ในที่สงัด, ฝึกหัดจิตใจให้สงบ) ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง การเผยแผ่หลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายขยายออกไปอย่างกว้างขวางมีผู้เคารพศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยน้อมนำหลักธรรมไปปฏิบัติเพื่อให้เป็นคนดีมีศีลธรรม โดยยึดหลักการ 3, อุดมการณ์ 4, และวิธีการ 6 ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจุบันมีศูนย์การเผยแผ่ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับตำบล เพื่อการขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาลมีหลายรูปแบบ เช่น การสนทนา, การบรรยายธรรม, การให้คำแนะนำ, การสอนย้ำเตือน และการแสดงธรรมเทศนา ซึ่งมีการเทศนาเป็นวิธีหลัก พระพุทธองค์ใช้วิธีการอธิบายที่ชัดเจน เปรียบเทียบและแก้ปัญหาเฉพาะหน้า นอกจากนี้การเผยแผ่ที่ครบสมบูรณ์ยังแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ปริยัติธรรม (การสอนธรรมะ), ปฏิบัติธรรม (การเผยแผ่ด้วยการปฏิบัติธรรม), และปฏิเวธธรรม (การเผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้ดู) คณะสงฆ์เริ่มต้นเมื่อพระพุทธองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่พระปัญจวัคคีย์ โดยท่านโกณฑัญญะเป็นพระภิกษุรูปแรกของพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของคณะสงฆ์ บทบาทหลักของคณะสงฆ์มี 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง, ศาสนศึกษา, การศึกษาสงเคราะห์, การเผยแผ่, สาธารณูปการ, และสาธารณสงเคราะห์ โดยเฉพาะบทบาทการเผยแผ่พระธรรม ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญของพระสงฆ์ทุกรูป การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยนับจากยุคสุโขทัยจนถึงยุคปัจจุบันได้มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการสื่อสารที่เหมาะสมแต่ละยุคสมัยตั้งแต่ยุคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันตามลำดับตั้งแต่การพูด การเขียน การพิมพ์ สื่อวิทยุจนถึงสื่อดิจิทัลผ่านทางอินเทอร์เน็ต

บทที่ 3

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

จากการศึกษาเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สามารถสรุปเป็นหัวข้อสำคัญ ดังนี้

- 3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 3.2 ข้อมูลเบื้องต้นของเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 3.3 การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 3.4 สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย
- 3.5 สรุป

3.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ เป็นสิ่งที่ส่งเสริมให้พระสงฆ์ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบในหน้าที่โดยตรงของพระสงฆ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลในการเป็นศาสนทายาทมาจากพระพุทธเจ้าผู้ซึ่งดำรงไว้ซึ่งหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาตลอดถึงได้เผยแผ่ให้พุทธศาสนิกชนได้รับประโยชน์สุขทั้งตนเอง ชุมชนและประเทศชาติ พระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาของพระพุทธ ศาสนาทรงประสบผลสำเร็จอย่างสูงยิ่งในการประกาศเผยแผ่ศาสนธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้ทรงใช้เวลา 9 เดือนที่สามารถประกาศศาสนธรรมก่อตั้งและประดิษฐานพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างมั่นคงดำรงประโยชน์สุขแก่ประชาชนในดินแดนชมพูทวีป ซึ่งองค์ประกอบของการก่อตั้งศาสนา ได้แก่ พระบรมศาสดาผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนา คือ พระพุทธเจ้า ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธีและศาสนวัตถุ (กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2553) ดังนั้นการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบของการก่อตั้งพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วยปัจจัย 5 ด้าน คือ ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนพิธีและด้านศาสนวัตถุ

3.1.1 ด้านศาสนธรรม

ศาสนธรรม หมายถึง คำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พุทธศาสนิกชนควรปฏิบัติตามศาสนธรรมหรือพระสัทธรรมของพระพุทธเจ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) ซึ่งหลักธรรมของพระพุทธศาสนานี้ถือว่าเป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญและเป็นคำสั่งสอนที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของ

พุทธศาสนิกชนในการดำเนินชีวิตประจำวันแก่ผู้ที่ศึกษาหลักธรรมและสามารถนำหลักธรรมคำสั่งสอนต่างๆ มาประพฤติปฏิบัติตนให้เกิดผลรับที่ดีได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญแท้จริงต้องยึดมั่นตามหลักสัทธรรม 3 คือ หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ดี ประกอบด้วย ปรียัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2556) ปรียัติ คือ พุทธพจน์ที่ฟังเล่าเรียนในพระไตรปิฎก ปรียัติเป็นผลจากปฏิเวธและเป็นฐานของการปฏิบัติ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าทรงปฏิเวธและทรงบรรลุผลการปฏิบัติของพระองค์แล้วจึงทรงนำผลจากการปฏิบัติของพระองค์มาเรียบเรียงร้อยกรองสั่งสอนพุทธศาสนิกชน คือ ทรงสั่งสอนพระธรรมวินัยไว้และนำพระธรรมวินัยมาเป็นปรียัติ คือ เป็นสิ่งที่ต้องเล่าเรียนปรียัติที่เป็นผลจากปฏิเวธ หมายถึง ผลการปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและที่พระพุทธเจ้าทรงยอมรับ ปฏิบัติ คือ สิ่งพึงปฏิบัติ ได้แก่ ไตรสิกขา และปฏิเวธ คือ ผลที่พึงบรรลุ ได้แก่ มรรคผลและนิพพาน

ความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนากับศาสนธรรม เมื่อก้าวถึงพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2530) คือ

ส่วนที่ 1 ศาสนธรรมหรือเนื้อหาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

ส่วนที่ 2 สถาบัน ซึ่งสถาบันหมายถึง ศาสนบุคคลหรือพระสงฆ์ ศาสนสถาน ศาสนพิธี และศาสนวัตถุ เข้าอยู่รวมกันในประเภทของสถาบัน

ซึ่งทั้ง 2 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน เนื่องจากศาสนธรรมเป็นเนื้อหาสาระหรือเนื้อหาของหลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ทำให้สถาบันมีความหมาย และมีความสำคัญขึ้นมาหมายความว่า หลักธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเป็นตัวแกนกลาง ทำให้สถาบัน คือ ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนพิธี และศาสนวัตถุ ที่เป็นองค์ประกอบของพระพุทธศาสนามีความสำคัญขึ้น ถ้าหากว่าศาสนธรรมหมดความหมายไป องค์ประกอบของพระพุทธศาสนาก็จะหมดความหมายหมดความสำคัญไปด้วย อย่างไรก็ตาม ศาสนธรรมก็ต้องอาศัยสถาบัน คือ ศาสนบุคคล ศาสนสถาน ศาสนพิธี และศาสนวัตถุในการที่จะดำรงคงอยู่ สืบทอดพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้นสถาบันก็เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการนำเอาศาสนธรรมมาแสดงให้เห็นความหมาย และความสำคัญเป็นที่ปรากฏและให้เกิดประโยชน์แก่ชาวโลก เป็นไปตามวัตถุประสงค์คือ เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขแก่ประชาชน อันเป็นจุดมุ่งหมายในการประกาศพระพุทธศาสนา และจุดมุ่งหมายของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ การมุ่งหมายที่จะให้พุทธศาสนิกชนได้สำเร็จซึ่งอรรถประโยชน์อันสูงสุด 3 ประการ ได้แก่

1. ทัศนคติที่มีต่อประโยชน์ คือ มีจุดมุ่งหมายให้เกิดประโยชน์ปัจจุบันหรือประโยชน์ในภพนี้แก่ผู้ได้สดับฟังซึ่งพระธรรม

2. สัมปรายกัตตะประโยชน์ คือ ประโยชน์ในเบื้องหน้าหรือประโยชน์ในภพหน้า เช่น การให้บำเพ็ญกุศลกรรม ละอศุลกรรม

3. ปรหมัตถะประโยชน์ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง หรือประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงจุดมุ่งหมายในการสอนศาสนธรรมว่าเป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงคำนึงถึง เนื่องจากศาสนธรรมจะนำไปสู่เป้าหมายที่ทรงกำหนดเอาไว้ได้ โดยต้องมีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อคนฟัง ส่วนเรื่องที่จะสอนนั้น มีตัวผู้เรียนและผู้ฟัง มีวิธีการสอนครบถ้วนทุกอย่าง การสั่งสอนของพระพุทธองค์นั้นมีแนวทางอย่างชัดเจน กล่าวคือ ไม่ปิดความรู้ แต่เปิดเผยความเป็นจริง เมื่อก้าวโดยย่อ พระพุทธองค์จะมุ่งเพื่อการพัฒนาผู้ฟังให้มีคุณสมบัติครบ ประกอบด้วย กาย ศิล จิต และปัญญาตามลำดับ คนที่พัฒนาตนแล้วจึงเป็น ภาวิต 4 ด้าน คือ

1. ภาวิตกาย มีกายที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปฏิบัติต่อโลกแห่งวัตถุอย่างได้ผลดี โดยเฉพาะด้วยอินทรีย์ทั้ง 5 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เช่น ดูเป็นผู้ฟังเป็น ให้ได้ปัญญา และคุณค่าที่เป็นประโยชน์

2. ภาวิตศีล มีศีลที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างไม่เบียดเบียน แต่อยู่กันด้วยไมตรี เป็นมิตร เกื้อกูลกัน

3. ภาวิตจิต มีจิตใจที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนาจิตใจให้มีคุณสมบัติที่ดีงาม มีคุณธรรม ความเข้มแข็งมั่นคง และความสุข คือพัฒนาแล้วทั้งด้านคุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพจิต

4. ภาวิตปัญญา มีปัญญาที่พัฒนาแล้ว คือ ได้พัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต เข้าถึงกฎธรรมชาติที่มีความเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นต้น จนทำจิตใจให้เป็นอิสระได้ เบิกบานผ่องใส เป็นอยู่ด้วยปัญญา

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2551) กล่าวไว้ว่าวิธีสร้างบุญบารมีหรือที่ตั้งแห่งการทำบุญของพระพุทธศาสนามี 3 ขั้นตอน คือ ทาน ศิล และภาวนา การทำทาน เป็นการสละทรัพย์สินสิ่งของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่บุคคลอื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุข ซึ่งแบ่งออกเป็นองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1. วัตถุทานที่ให้ต้องบริสุทธิ์ 2. เจตนาในการให้ทานต้องบริสุทธิ์ 3. เนื่อนาบุญต้องบริสุทธิ์ กล่าวคือ เนื่อนาบุญ ได้แก่ บุคคลผู้รับการทำทานของผู้ทำทานนับว่าเป็นองค์ประกอบข้อสำคัญที่สุด หากเป็นผู้ที่มีศีลมีธรรมสูงก็ย่อมเป็นเนื่อนาบุญที่ดี การรักษาศีล เป็นการเพียรพยายามเพื่อระงับโทษทางกายและวาจาอันเป็นเพียงกิเลสหยาบไม่ให้กำเริบและเป็นการบำเพ็ญบุญบารมีที่สูงกว่าการให้ทาน และการภาวนาเป็นการสร้างบุญบารมีที่สูงที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดในพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นแก่นแท้ การเจริญภาวนามี 2 อย่าง คือ สมถภาวนา (การทำสมาธิ) และวิปัสสนาภาวนา (การเจริญปัญญา)

พระศากยวงศ์วิสุทธิ (2558) ได้อธิบายในหนังสือเรื่องบวรธรรมบพิตร พระประวัติ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกไว้ว่าลักษณะและหลักการที่สำคัญประการ

หนึ่งของพระพุทธศาสนา คือ การศึกษา พระพุทธศาสนาเรียกได้ว่าเป็นศาสนาแห่งการศึกษา เพราะการเริ่มต้นชีวิตทางศาสนาในพระพุทธศาสนานั้นเริ่มด้วยการศึกษา พุทธบริษัท 4 ชาวพุทธไม่ว่าจะเป็นคฤหัสถ์ ผู้ที่ยังดำเนินชีวิตในทางโลกทั่วไป ภิกษุณี รวมถึงบรรพชิต คือ พระภิกษุสามเณร ต้องเริ่มต้นด้วยการศึกษาตามหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าไตรสิกขา ได้แก่ การศึกษาในหลักสำคัญ 3 ประการ คือ ศึกษาเรื่องศีล ศึกษาเรื่องจิตหรือสมาธิ ศึกษาเรื่องปัญญา ถ้าเป็นคฤหัสถ์หรือพุทธศาสนิกชนทั่วไปในการศึกษาเรียนรู้เรื่องศีล หมายถึง การฝึกหัดควบคุมพฤติกรรมทางกายทางวาจา ให้มีปกติอยู่ในกรอบของความถูกต้องดีงาม ศึกษาเรื่องจิตหรือสมาธิ หมายถึง การฝึกหัดควบคุมความคิดจิตใจให้มีความสงบมั่นคงพร้อมที่จะทำการงานหน้าที่ต่างๆ ของชีวิตได้อย่างมั่นคงถูกต้อง ศึกษาเรื่องปัญญา หมายถึง ฝึกหัดพัฒนาปัญญาความรู้ความสามารถในสิ่งที่ทำให้รู้ผิดชอบชั่วดี สำหรับเป็นเครื่องชี้นำชีวิตให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องดีงาม การศึกษาดังกล่าวเรียกว่า ศีลสิกขา (ศีลศึกษา) จิตตสิกขา (จิตศึกษา) ปัญญาสิกขา (ปัญญาศึกษา) สำหรับบรรพชิตหรือนักบวชในพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า พระภิกษุสามเณรก็จะต้องศึกษาให้ยิ่งขึ้นและเพิ่มขึ้นกว่าฆราวาสในเรื่องศีลสิกขาจะต้องเป็นอธิศีลสิกขา ในเรื่องจิตตสิกขาจะต้องอธิจิตตสิกขา และในเรื่องปัญญาสิกขาจะต้องศึกษาอธิปัญญาสิกขา นอกจากนี้ยังมีสิกขาหรือการศึกษาที่ต้องเพิ่มขึ้นอีก ได้แก่ สิกขาบทหรือพระวินัยบัญญัติ เรียกกันทั่วไปว่า ศีลของพระ ซึ่งเป็นข้อกำหนดที่จะพึงศึกษาเพิ่มขึ้นจากการศึกษาของคฤหัสถ์อีกเป็นจำนวนมาก แต่โดยสรุปแล้วไม่ว่าจะเป็นสิกขาสำหรับคฤหัสถ์หรือสิกขาสำหรับพระภิกษุสามเณรก็ล้วนเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตแก่ศาสนบุคคลให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นตามลำดับหรือตามขั้นตอนของการศึกษา พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญแก่การศึกษาเป็นอันดับแรกและเป็นแกนกลางของการพัฒนาชีวิต

ปัจจัยที่ส่งผลต่อด้านศาสนธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พระสงฆ์ได้ใช้พระธรรมวินัยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่พุทธศาสนิกชน คือ ทาน ศีล ภาวนาหรือบุญกิริยาวัตถุ 3 ประกอบด้วย ทานมัย สීමมัย ภาวนามัย โดยบุญกิริยาวัตถุมาจากบุญกิริยา + วัตถุ ซึ่งแยกอธิบายความหมายได้ดังนี้ บุญกิริยา หมายถึง การตั้งใจบำเพ็ญบุญ และวัตถุ หมายถึง ที่ตั้งหรือเหตุให้เกิดอานิสงส์ต่างๆ ดังนั้น บุญกิริยาวัตถุ หมายถึง การบำเพ็ญบุญอันเป็นที่ตั้งหรือเป็นเหตุให้เกิดอานิสงส์ ประกอบด้วย ทานมัย คือ บุญที่สำเร็จจากการให้ สීමมัย คือ บุญที่สำเร็จจากการรักษาศีล และภาวนามัย คือ บุญที่สำเร็จจากการฝึกอบรมจิตทั้ง 2 แบบ คือ สมถภาวนาซึ่งเป็นการทำสมาธิ ทำจิตให้สงบ และวิปัสสนาภาวนาซึ่งเป็นการเจริญสติเพื่อให้เกิดปัญญารู้ตามความเป็นจริง (ช.อิตติ. 45/10/174)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 4 (16 สิงหาคม 2657) กล่าวว่าปัจจัยด้านศาสนธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยพระสงฆ์ได้นำพระสัทธรรมดำนการ

รักษาศีล เน้นการให้ทาน รักษาศีล ภาวนาโดยการเทศนา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 2 (17 สิงหาคม 2567) ให้ทัศนะว่าในฐานะเจ้าอาวาสใหม่ต้องพัฒนาบริหารจัดการศาสนบุคคลให้เข้าสู่ระบบรู้หน้าที่ ให้มีการสำรวจร่วมกับฝ่ายปกครองสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 5 (15 สิงหาคม 2657) ให้ทัศนะว่าการเทศนาของพระสงฆ์เป็นการเน้นแก่นธรรมที่แท้จริง สะอาด สว่างและสงบ สามารถทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดการนำหลักธรรมไปใช้ในทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20 (27 สิงหาคม 2657) ได้ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่ายังมีพระสงฆ์บางวัดมุ่งเน้นทางลาภสักการะอยู่บ้างเล็กน้อย

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนธรรมได้ว่าพระสงฆ์เกือบทุกวัดได้นำพระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านำมาเผยแผ่อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนโดยเน้นหลักธรรม คือ บุญกิริยาวัตถุ 3 การให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนา เจ้าอาวาสต้องมีการพัฒนาบริหารจัดการศาสนบุคคลให้มีการสำรวจร่วมกับฝ่ายปกครองสงฆ์ นอกจากนี้ยังมีบางวัดที่เน้นลาภสักการะ

3.1.2 ด้านศาสนบุคคล

ศาสนบุคคล หมายถึง นักบวชในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ พระภิกษุสงฆ์สามเณรเป็นศาสนบุคคลของพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) และรวมถึงพุทธบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้นับถือพระพุทธศาสนา

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2556) กล่าวว่าไว้ว่าผู้มีคุณสมบัติที่จะรักษาพระพุทธศาสนาได้ คือ 1.ต้องเป็นผู้มีความรู้ เข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ดีและประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องตามหลักธรรมคำสั่งสอน 2.นอกจากรู้เข้าใจเองและปฏิบัติได้ดีแล้ว ยังสามารถบอกกล่าวแนะนำอบรมสั่งสอนผู้อื่นได้ 3.เมื่อมีคำสั่งสอนคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนจากพระธรรมวินัยก็สามารถชี้แจงแก้ไขได้ พระพุทธเจ้าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัททั้ง 4 พุทธศาสนิกชนจะเป็นผู้มีคุณสมบัติถูกต้องที่จรโลงพระพุทธศาสนาไว้ก็เริ่มด้วยมีคัมภีร์ที่ให้เรียนรู้เข้าใจพระธรรมวินัยอันเป็นของแก่นธรรมที่แท้จริงในแง่นี้พระไตรปิฎกจึงเป็นหลักที่ต้องอยู่กับพุทธบริษัทโดยเป็นฐานให้แก่พุทธบริษัท ซึ่งจะทำให้พุทธศาสนิกชนเป็นผู้มีคุณสมบัติที่จะรักษาพระพุทธศาสนาไว้ได้และจะได้ประโยชน์จากพระพุทธศาสนาเพราะมีพระธรรมวินัยที่รักษาไว้ในพระไตรปิฎก เนื่องจากศาสนบุคคลเป็นแกน กลางสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาเป็นผู้ซึ่งอาศัยศาสนพิธีเพื่อเชื่อมโยงนำชีวิตเข้าหาศาสนธรรมเพื่อเรียนรู้ศาสนธรรมหลักธรรมต่างๆ นำไปสู่การปฏิบัติโดยมีศาสนวัตถุเป็นรูปธรรมในการเคารพบูชาที่เห็นและจับต้องได้เป็นประตูเริ่มแรกสำหรับการเริ่มต้นเข้าหาพระพุทธ ศาสนาและมีศาสนสถานเป็นสถานที่ประกอบศาสนพิธีในพระพุทธศาสนา

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) ได้อธิบายเรื่องหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสและผู้รักษาการแทนไว้ว่าเจ้าอาวาสมีฐานะเป็นผู้ปกครองวัดและมีฐานะเป็นผู้แทนวัด เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความเสื่อมความเจริญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนา เนื่องจากวัดเป็นสถาบันหลักในการปกครองและการดำเนินกิจการคณะสงฆ์และพระศาสนาที่สำคัญศกกฎหมายคณะสงฆ์บัญญัติให้วัดมีฐานะเป็นนิติบุคคลและให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนวัดในกิจการทั่วไปให้เจ้าอาวาสเป็นผู้ปกครองวัด ถึงแม้ว่าจะผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสก็มีฐานะอย่างเดียวกับเจ้าอาวาสเพราะความสำคัญดังกล่าวบัญญัติหน้าที่และอำนาจเจ้าอาวาสไว้โดยชัดเจนในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์มาตรา 37 และ 38 ดังนี้

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ต่อไปนี้

- 1.บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี
- 2.ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยกฎหมายเถรสมาคมข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม
- 3.เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์
- 4.ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ คือ

- 1.ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ ซึ่งไม่ได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด
- 2.สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด
- 3.สั่งให้บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัดหรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎหมายเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

เพราะวัดจะต้องมีเจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ซึ่งอาจปฏิบัติหน้าที่ได้ไม่ว่างเว้นเลยจึงมีบทบัญญัติโดยชัดเจนในมาตรา 39 ดังนี้

มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาสการแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคม หน้าที่และอำนาจตามมาตรา 37 และ 38 เป็นหน้าที่และอำนาจโดยภาพรวมส่วนอำนาจและหน้าที่โดยส่วนย่อยยังมีในบทบัญญัติอื่นๆ อีกส่วนรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสมีอำนาจหน้าที่ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย

เมื่อกล่าวถึงศาสนบุคคลที่ดี หมายถึง ผู้ที่มีคุณธรรมและความประพฤติที่เหมาะสมตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมถึงพระสงฆ์และผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา กล่าวคือ ศาสนบุคคลที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม มีความรู้และความเข้าใจลึกซึ้งในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า รวมถึงพระธรรมและพระวินัย เพื่อสามารถอธิบายและถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. ความประพฤติที่ดี มีความประพฤติที่ถูกต้องตามหลักธรรม เช่น การรักษาศีลปฏิบัติให้ถูกต้องและมีความรับผิดชอบต่อสังคม
3. การเป็นแบบอย่างที่ดี การประพฤติตนเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติธรรม ทำให้ผู้อื่นเห็นถึงคุณค่าของการดำเนินชีวิตตามหลักธรรม
4. การสื่อสารที่ดี สามารถสื่อสารหลักธรรมได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย ทำให้ผู้ฟังสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
5. การเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความตั้งใจที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพในการช่วยเหลือผู้อื่น
6. ความมุ่งมั่นในภารกิจเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีความตั้งใจในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เพื่อให้คนอื่นเข้าถึงธรรมะและสามารถใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อด้านศาสนบุคคลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย คือ วัดมีพระสงฆ์จำนวนน้อยและหลายๆ วัดไม่มีสามเณร ซึ่งสามเณรจะมีอยู่บ้างที่วัดสอนปริยัติธรรมเท่านั้น (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 11, 17 สิงหาคม 2567) สำหรับพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการทุกวัดเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเป็นที่น่าศรัทธาเลื่อมใสของชุมชน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 22 (27 สิงหาคม 2567) ได้กล่าวเสนอแนะเพิ่มเติมว่ามีพระสงฆ์และสามเณรบางส่วนที่จะต้องได้รับการพัฒนาด้านการปฏิบัติตนให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยเพื่อสำรวมกายวาจา โดยให้ฝ่ายปกครองสงฆ์ดำเนินการอบรมพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัด

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนบุคคลได้ว่าพระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการทุกวัดเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศีลาจารวัตรก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสของชุมชน นอกจากนี้มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าพระสงฆ์และสามเณรบางส่วนควรจะต้องได้รับการพัฒนาด้านการปฏิบัติตนให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัยเพื่อเป็นนอานาบุญที่ดีของพระพุทธศาสนา มีการสำรวมกายวาจาให้เป็นที่น่าศรัทธาเลื่อมใสยิ่งขึ้นโดยให้ฝ่ายปกครองสงฆ์ คือ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบลได้ดำเนินการอบรมพัฒนาข้อวัตรปฏิบัติแก่พระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัดต่อไป เนื่องจากด้านศาสนบุคคลเป็นแกนกลางสำคัญในการเชื่อมโยงองค์ประกอบของพระพุทธศาสนาทุกด้านตั้งแต่ด้านศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนพิธีและศาสนวัตถุ

เข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญและทำให้ด้านศาสนบุคคลมีความแข็งแรงและเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใสที่สุดในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

3.1.3 ด้านศาสนสถาน

ศาสนสถาน หมายถึง สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ภายในวัด ประกอบ ด้วย โบสถ์ วิหาร สลุป เจดีย์ เป็นศาสนสถานของพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555)

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้อธิบายในหนังสือ “ศาสนสถานสำคัญคู่แผ่นดิน” ไว้ว่าศาสนสถานถือเป็นองค์ประกอบหลักของศาสนา โดยเป็นศูนย์รวมในการประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมทางศาสนาของศาสนิกชนในวาระสำคัญต่างๆ ตามหลักศาสนบัญญัติ ศาสนสถานสำคัญที่ตั้งอยู่ในประเทศไทยมีศิลปะการก่อสร้างทางสถาปัตยกรรมบนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธาทางศาสนาที่สะท้อนให้เห็นถึงมิติทางด้านประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา มีความงดงาม ทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นเป็นที่รู้จัก สำหรับศาสนาพุทธในประเทศไทยมีศาสนสถานสำคัญ คือ วัด เป็นศาสนสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เป็นที่อยู่อาศัยหรือจำพรรษาของพระภิกษุสามเณร ใช้ประกอบกิจวัตรประจำวัน และประกอบศาสนพิธีในวันสำคัญทางศาสนา รวมทั้งเป็นศูนย์รวมของพุทธศาสนิกชนมาร่วมกันทำกิจกรรมทางศาสนา ปัจจุบันพระอารามหรือวัดน้อยใหญ่ในพระพุทธศาสนาตามแต่ละภูมิภาคของประเทศ ย่อมมีอาคารที่มีลักษณะสถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอยแตกต่างกันไปตามลักษณะพื้นที่นั้น แต่โดยปกติแล้ววัดแบ่งพื้นที่ภายในวัดเป็นเขตพุทธาวาสและสังฆาวาส เขตพุทธาวาสมีอาคารหลักๆ ได้แก่

1. พระเจดีย์ สร้างเป็นประธานของวัด และมีขนาดใหญ่กว่าพระเจดีย์องค์อื่นๆ ภายในวัด จะเป็นลักษณะของพระปรางค์ พระเจดีย์ทรงระฆัง ทรงปราสาท พระธาตุหรือพระเจดีย์แบบบัวเหลี่ยมของอีสานหรือปัจจุบันมีรูปแบบอย่างอื่น ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระธาตุหรือพระพุทธรูป

2. พระวิหาร ส่วนใหญ่มีแผนผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าและสร้างชิดหรือต่อเนื่องจากเจดีย์ประธาน เรียกวิหารหลวง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปพระประธานสำคัญของวัด นอกจากนั้นยังมีพระวิหารที่สร้างขึ้นเฉพาะประดิษฐานพระพุทธรูป เช่น วิหารคด วิหารน้อย วิหารหลวงใช้เป็นที่ประกอบกิจพิธีของสงฆ์ที่ฆราวาสสามารถเข้าร่วมในพิธีได้

3. พระอุโบสถหรือโบสถ์ มีความสำคัญเท่ากับพระวิหาร เป็นที่เฉพาะทำสังฆกรรมของสงฆ์และสำหรับการบวช บางภูมิภาค มีขนาดเล็ก ในอีสานเรียกว่า “สิม” โบสถ์เป็นอาคารที่ตั้งอยู่ในแนวแกนหลักของวัดและมีใบเสมาอยู่โดยรอบ ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญเช่นเดียวกับพระวิหาร

4.ศาลาการเปรียญ เป็นอาคารที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นอาคารอเนกประสงค์ ประกอบกิจกรรมต่างๆ ทางพุทธศาสนาของวัด ปัจจุบันยังใช้กับกิจกรรมของชุมชนด้วย แต่เดิมนั้นใช้เป็นสถานที่เพื่อการเรียนของสงฆ์ ในภาคอีสานเรียกหอแจก

5.หอไตร เรียกชื่อเต็มว่า หอพระไตรปิฎก หรือบางแห่งเรียกหอพระธรรม เป็นอาคารทรงสูงที่สร้างเพื่อเก็บพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา จึงสร้างให้มีรูปทรงและการตกแต่งอย่างงดงาม นิยมสร้างไว้กลางน้ำ เพื่อป้องกันปลวกและแมลง

6.หอกลองและหอรชัง เป็นอาคารเสาสูงเพื่อใช้แขวนกลองหรือระฆัง ตีบอกสัญญาณเวลาแก่พระสงฆ์ เพื่อลงทำวัตรสวดมนต์ และประกอบกิจของสงฆ์

เขตสังฆาวาส ประกอบด้วย

1.กุฏิ ที่อยู่พำนักของพระสงฆ์ สามเณร มักสร้างให้อยู่รวมกัน โดยมีหอดันอยู่เป็นส่วนกลาง บางแห่งสร้างให้เป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ

2.พื้นที่สาธารณะ บางแห่งอาจมีศาลาการเปรียญ หอกลองและหอรชังอยู่ในเขตสังฆาวาสด้วย นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่เขตสาธารณะเพื่อใช้ในชุมชน เช่น ฌาปนสถาน ลานวัด เป็นต้น

การจัดระบบของศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน (ณัฐพงศ์ ถือคำและสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์, 2550) มีดังนี้

1.ด้านโครงสร้างพื้นฐานศาสนสถานควรมีสถานที่จอดรถที่เพียงพอ มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอให้บริการ มีที่นั่งพักผ่อนนอกอาคารให้กับนักท่องเที่ยว

2.ด้านบุคลากร ศาสนสถานควรมีจัดบุคลากรที่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ให้ คำนวณนำกับนักท่องเที่ยว

3.ด้านการบริหารองค์กร เจ้าอาวาสควรให้ประชาชนในท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการวัด ตั้งคณะกรรมการวัดเป็นวาระสองปี

4.ด้านภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว ศาสนสถานควรประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้จัดส่งเจ้าหน้าที่ไปตัดหญ้าให้เดือนละครั้ง

5.ด้านหัวใจของแหล่งท่องเที่ยว ศาสนสถานควรนำเสนอให้ชัดเจนว่าศาสนมงคลใดเป็นหัวใจหลักของศาสนสถานแห่งนี้

6.ด้านการประชาสัมพันธ์ ศาสนสถานควรทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นสองภาษา เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ และควรมีเว็บไซต์ของวัดเพื่อให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

7.ด้านการให้บริการ ศาสนสถานควรมีที่สำหรับการกราบนมัสการพระสนทนาธรรมและประพรมน้ำพุทธมนต์ให้เป็นสัดส่วน พร้อมทั้งมีเอกสารแนะนำการใช้ภาษาเฉพาะในการสนทนา

8.ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสำนักพระพุทธศาสนาจังหวัด และองค์การบริหารส่วนจังหวัดร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลควรกำหนดกิจกรรม เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับศาสนสถาน

ประเวศ วะสี (2540) กล่าวว่า “ถ้าทุกวัดเป็นสัปปายะให้คนอยากเข้าวัดที่มีสิ่งแวดล้อมดี สงบ สะอาด ร่มเย็น คนที่เหนียวเครียดจากสภาพแวดล้อมนอกวัด จิตใจก็จะดีสงบมีความสุขขึ้นและได้ใกล้ชิดพระสงฆ์มากขึ้น”

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) ได้อธิบายความหมายคำว่า “สัปปายะ” หมายถึง สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกิดอุปสรรค สิ่งที่เกิดอุปสรรคอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมกัน อันเกื้อหนุนในการเจริญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อด้านศาสนสถานในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย คือ มีศาสนสถานเพียงพอเหมาะสมแก่การเผยแผ่มากที่สุด เพราะเป็นวัดศูนย์กลาง จุดเริ่มต้นถนนสายวัฒนธรรมเชียงคาน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 3, 14 สิงหาคม 2567) โดยมีฌาปนสถาน 3 วัด จากทั้งหมด 8 วัด ได้รับการบูรณะเหมาะสมกับเมืองท่องเที่ยวระดับประเทศ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) นอกจากนั้นยังมีความพร้อมทางด้านการ ศึกษา คือ มีวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนปริยัติธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 13, 20 สิงหาคม 2567)

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนสถานได้ว่าวัดและสถานที่ต่างๆ ภายในวัดทุกวัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน มีพระอุโบสถ ศาลาการเปรียญและฌาปนสถานตั้งอยู่ภายในวัด 3 วัด รวมถึงยังมีวัดที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนปริยัติธรรมที่ให้ความรู้ด้านการศึกษา และทุกวัดมีความพร้อมเป็นศูนย์กลางของชุมชนมีความสัปปายะ เป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง มีถนนสายวัฒนธรรมและสายเศรษฐกิจการท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศเหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง

3.1.4 ด้านศาสนพิธี

ศาสนพิธี หมายถึง พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น พิธีทอดกฐิน พิธีอุปสมบท เป็นศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) เป็นสิ่งที่ช่วยหล่อเลี้ยงศาสนธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไว้ ดังนั้น การกระทำศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาควรที่จะต้องมีการแนะนำและให้ผู้ร่วมพิธีได้ศึกษาทำความเข้าใจเกี่ยวกับพิธีทางพระพุทธศาสนาต่างๆ ให้ถ่องแท้ตามหลักการทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อผู้ปฏิบัติจะได้นำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายในศาสนพิธี เนื่องจากศาสนพิธีจัดเป็นวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาติที่มีการสืบสานกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ซึ่งการปฏิบัติศาสนพิธีจะต้องทำให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในการดำเนินกิจกรรมด้านพิธีของพระพุทธศาสนา ซึ่งถือเป็นสิ่ง

สำคัญของพุทธศาสนิกชนเพราะการดำเนินกิจกรรมของพิธีกรรมต่างๆ ถือเป็นก้าวแรกที่มีความเป็นรูปธรรมของการก้าวเข้าสู่หลักการของพระพุทธศาสนาที่เป็นการเสริมสร้างคุณค่าทางด้านจิตใจ รวมทั้งการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชาติและพระพุทธศาสนา

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้อธิบายเกี่ยวกับประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนาและองค์ประกอบของพิธี ดังนี้

ประเภทของศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

1. กุศลพิธี คือ พิธีกรรมที่เนื่องด้วยการอบรมเพื่อความดีงามทางพระพุทธศาสนาเฉพาะตัวบุคคล เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การรักษาศีลต่างๆ

2. บุญพิธี คือ การทำบุญอันเป็นประเพณีในครอบครัว ในสังคม เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตของสังคม เช่น พิธีทำบุญงานมงคล พิธีทำบุญงานอวมงคล

3. ทานพิธี คือ พิธีถวายทานต่างๆ เช่น ปาฏิบุคลิกทาน การถวายสังฆทาน การถวายกฐิน ผ้าป่า ผ้าอาบน้ำฝน

4. ปกิณกพิธี คือ พิธีเบ็ดเตล็ด เกี่ยวกับมารยาทและวิถีปฏิบัติศาสนพิธี เช่น วิธีตั้งโต๊ะหมู่บูชา จัดอาสนะสงฆ์ วิธีวางด้ายสายสิญจน์ วิธีจุดธูปเทียน วิธีแสดงความเคารพ วิธีประเคนของพระสงฆ์ วิธีทอดผ้าบังสุกุล วิธีทำหนังสืออาราธนาและใบปวารณา วิธีอาราธนาศีล อาราธนา พระปริตร อาราธนาธรรม วิธีกรวดน้ำ เป็นต้น

องค์ประกอบของพิธี ประกอบด้วย

1. พิธีกรรม คือ การกระทำที่เป็นวิธีการเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จและนำไปสู่ผลที่ต้องการอันเป็นเครื่องน้อมนำศรัทธาที่จะพาเข้าสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของผู้ที่จัดกิจกรรมนั้นๆ และสามารถน้อมนำให้ผู้ศรัทธาเข้าถึงธรรมที่สูงขึ้น

2. พิธีการ คือ ขั้นตอนของพิธีที่กำหนดไว้ตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นพิธีจนจบพิธี เพื่อให้การจัดกิจกรรมในพิธีนั้นๆ เป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย และสวยงาม อันนำมาซึ่งความศรัทธาและความเชื่อในการจัดกิจกรรมร่วมกัน ทั้งในส่วนผู้ที่เข้าร่วมพิธีและผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. พิธีกร คือ ผู้ดำเนินรายการประกอบพิธีกรรมนั้นๆ ให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้กำหนดไว้ โดยทำหน้าที่รับผิดชอบในด้านพิธีการ ประสาน ควบคุม และกำกับพิธีการต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามกำหนดการ ในกรณีที่เป็นพิธีกรรมทางศาสนา จะเรียกว่า “ศาสนพิธีกร” ซึ่งหมายถึงผู้ทำหน้าที่ควบคุมและปฏิบัติศาสนพิธี ให้ถูกต้องตามพิธีกรรมทางศาสนาตลอดจนประสานงานเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมในพิธีนั้นๆ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

สำลี รักสุทธี (2549) กล่าวไว้ว่าฮิตสิบสองเป็นประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญที่มีประจำเดือนของชาวอีสาน ได้แก่ ฮิตที่ 1 บุญเข้ากรรม ฮิตที่ 2 บุญคุณลาน ฮิตที่ 3 บุญข้าวจี ฮิตที่ 4 บุญเขวาส ฮิตที่ 5 บุญสงกรานต์ ฮิตที่ 6 บุญบังไฟ ฮิตที่ 7 บุญชำระ ฮิตที่ 8 บุญเข้าพรรษา ฮิตที่ 9 บุญข้าวประดับดิน ฮิตที่ 10 บุญข้าวสาก ฮิตที่ 11 บุญออกพรรษาและฮิตที่ 12 บุญกฐิน เป็นการประสมประสานระหว่างแนวคิดของพุทธ พราหมณ์และผี ก่อนที่ศาสนาพุทธจะเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะดินแดนอีสานนั้น ประเพณีการทำบุญตามฮิตของเดือนต่างๆ มีมานานแล้ว แต่สมัยก่อนจะเน้นพิธีทางของผีและพราหมณ์มากกว่า เพราะรากฐานเดิมของชาวอีสานจะเชื่อในเรื่อง ภูตผีปีศาจ วิญญาณ เปรต เทวดาอารักษ์ต่างๆ ที่เชื่อกันว่ามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คน ชาวอีสานเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีที่มองไม่เห็นตัวจะมีอิทธิพลต่อชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายความอุดมสมบูรณ์ภาวะความแห้งแล้ง น้ำท่วม ความแปรปรวนทางสภาวะอากาศ ฤดูกาลต่างๆ ย่อมมาจากเทวดาอารักษ์ ผีปู้ตา ผีตาแฮก ทั้งนี้ ดังนั้นพิธีกรรมส่วนใหญ่จึงวนเวียนอยู่กับเรื่องผีโดยมีพ่อแก่เจ้าหรือตาจ้ำเป็นผู้นำทางพิธีกรรม เมื่อศาสนาพุทธเข้ามาสู่ประเทศไทยและดินแดนอีสาน ความเชื่อและพิธีกรรมจึงได้เปลี่ยนไปบ้าง โดยได้นำเอาพิธีกรรมทางศาสนาเข้าไปประสมประสาน มีพระสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วม มีพระเป็นผู้นำในบางพิธี เช่น บุญเข้าพรรษา บุญออกพรรษา เป็นต้น แต่หากพิจารณาให้ดีแล้วส่วนใหญ่ยังมีนักปราชญ์หมู่บ้าน (พ่อแก่เจ้าทนายวัด) เป็นผู้นำและจะเอนไปทางแนวของพราหมณ์และผีมากกว่า ด้วยเหตุที่แนวปฏิบัติส่วนใหญ่โน้มไปทางพราหมณ์และผีมากกว่านั่นเอง พระผู้ประสงค์จะเดินตามแนวพุทธอย่างเคร่งครัดจึงต้องเดินทางจากภูมิลำเนาหมู่บ้านของตนเอง เพราะไม่สามารถทนร่วมพิธีที่เอาพราหมณ์จันลิมหรือกลับแนวปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาไปหมด ท่านจึงจาริกหาอาจารย์ผู้เดินตามพระพุทธศาสนาจริงๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นสายปฏิบัติ เช่น สายของหลวงปู่มั่น หลวงปู่ฝั้น เป็นต้น ซึ่งพระสายปฏิบัติดังกล่าวท่านจะไม่ทำบุญชำระ บุญข้าวจี บุญข้าวสากและบุญอื่นๆ ที่เป็นแนวคิดของพราหมณ์และผีซัดๆ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2564) ได้อธิบายในหนังสือเรื่องเล่าเรื่องเมืองไทยในวิถีชุมชนไว้ว่าชุมชนเชียงคานเลยถนนสายวัฒนธรรมริมโขง บ้านไม้เก่าที่มีชีวิต เมื่อกล่าวถึงจังหวัดเลยก็จะคิดถึงเมืองเล็กๆ ที่น่าสนใจ คือ เชียงคาน เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดเลยที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงสุดชายแดนไทยที่ยังคงรักษาวัฒนธรรม ชนบประเพณี การใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย พอเพียง วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและสโลว์ไลฟ์จึงเป็นจุดหมายปลายทางของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่รักความสงบและชีวิตเนิบช้า จุดเด่นของเชียงคาน คือ บ้านไม้เก่าเรียงรายอยู่ริมถนนชายโขง จนกลายเป็นชุมชนถนนสายวัฒนธรรมบ้านไม้เก่าริมโขงมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ทั้งด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ทำให้เชียงคานกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม กล่าวได้ว่าเรือนไม้เก่าสามารถเล่าเรื่องราวได้ในเชิงบ้านเก่าเล่าเรื่องหรือบ้านไม้เก่าที่มีชีวิต วิถีที่โดดเด่น

เด่นของเชียงคาน คือ ชุมชนบ้านไม้เก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเชียงคานที่ปลูกสร้างเรียงรายริมแม่น้ำโขงตั้งแต่ซอย 0 ถึงซอย 21 ยังคงรักษาความเป็นถนนสายวัฒนธรรมบ้านไม้เก่าริมโขง และมีกิจกรรมต่างๆ หลากหลาย มีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนใคร ทำให้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางกันมาที่นี้จำนวนมาก ถนนศรีเชียงคานฝั่งล่าง คือ ถนนเส้นที่เต็มไปด้วยบ้านไม้เก่าแก่ โฮมสเตย์ ร้านเก่าๆ เรียกว่า “ถนนชายโขง” มีระยะทางยาวกว่า 2 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมมาปั่นจักรยานชมบรรยากาศย้อนยุค ชมบ้านไม้โบราณถนนสายนี้ถูกรักษาให้คงวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเชียงคานเอาไว้ ผู้คนที่นี้มน้ำใจไมตรีมีรอยยิ้มที่สดใสทั้งหมดนี้ คือเสน่ห์ของเชียงคาน วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเชียงคาน คือ ตักบาตรข้าวเหนียวโดยในทุกๆ เช้า พระสงฆ์จะเดินออกบิณฑบาต ชาวบ้านจะนำข้าวเหนียวและอาหารมาใส่บาตร นักท่องเที่ยวก็สามารร่วมตักบาตรข้าวเหนียวด้วยได้ ถนนคนเดินเชียงคานถือเป็นไฮไลท์ ช่วงหัวค่ำร้านค้าต่างๆ จะตั้งร้านที่มีทั้งร้านขายของพื้นเมืองสินค้าแฮนด์เมด ร้านอาหารพื้นเมือง ร้านกาแฟและที่พัก เชียงคานยังได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกปี 2563 (Sustainable Destinations 2020) เป็น 1 ใน 100 เมืองที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอันงดงาม และต่อมาในปี 2567 เชียงคานยังได้รับรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชียเหมาะสมสำหรับเป็นเมืองท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับประเทศ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อด้านศาสนพิธีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย คือ ด้านศาสนพิธีคณะสงฆ์ได้ร่วมกับชุมชนช่วยค้ำจุนพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมประเพณีเหมาะสมกับเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 4, 16 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์และญาติโยม มีการทำวัตรในวันพระและทำบุญพิธีต่างๆ จนเป็นตัวอย่างของความเข้มแข็งชุมชนคุ้มวัดด้านความสามัคคีพร้อมเพรียง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 12, 19 สิงหาคม 2567) นอกจากนี้ยังมีงานบุญประเพณีต่างๆ ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น งานออกพรรษา แข่งเรือ ไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและมีการทำบุญตักบาตรที่ถนนสายวัฒนธรรมทุกเช้า (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567)

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในด้านศาสนพิธี ได้แก่ กุศลพิธี บุญพิธีต่างๆ ของวัดและชุมชนคุ้มวัดจำนวน 8 วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้มีศาสนพิธีการทำบุญประเพณีต่างๆ เพื่อจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณตลอดมาอย่างยั่งยืน ได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกปี 2563 และปี 2567 ได้รับรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชีย เหมาะสมกับเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอันงดงาม

โดยมีงานบุญประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญ เช่น งานบุญประเพณีออกพรรษาที่เชียงคาน ประเพณีแข่งเรือ ไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและมีการทำบุญตักบาตรที่ถนนสายวัฒนธรรมทุกเช้า

3.1.5 ด้านศาสนวัตถุ

ศาสนวัตถุ หมายถึง วัตถุที่เกี่ยวข้องเนื่องทางพระพุทธศาสนา มักเป็นสิ่งที่เคารพบูชา เช่น พระพุทธรูปเป็นศาสนวัตถุในพระพุทธศาสนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2555) รวมถึงทรัพย์สินหรือสมบัติต่างๆ ของวัดเหมาะสมที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น ตู้พระไตรปิฎก หนังสือพระไตรปิฎก คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต

พระครูสันติธรรมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร) (2557) กล่าวว่าพระสงฆ์จึงควรให้ความสำคัญแก่การสร้างศาสนวัตถุ โดยบางครั้งไม่ได้คำนึงถึงความจำเป็นมากนัก แต่สร้างเพื่อให้ผู้บริหารได้เห็นถึงความสามารถหรือบารมีของผู้สร้างและผู้บริหารส่วนใหญ่มีความคิดแบบเดียวกัน

เมธี เชษฐวิสูตร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง “สื่อสังคมออนไลน์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” ซึ่งอธิบายแนวโน้มในอนาคตพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ว่าควรใช้ช่องทางเผยแผ่ให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ต้องการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งปัจจุบันได้กลายเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ทางศาสนวัตถุเต็มรูปแบบสามารถนำพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในสังคมออนไลน์ได้ดังต่อไปนี้

1. การมีหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในสื่อสังคมออนไลน์ทำให้มีการศึกษา ค้นคว้าพระพุทธศาสนาผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลาเพียงแต่มีอุปกรณ์ การเชื่อมต่อกับเครือข่าย เช่น คอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก โทรศัพท์มือถือ เป็นต้น จึงเป็นโจทย์อย่างหนึ่งขององค์กรสงฆ์ว่าจะทำอย่างไรให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนามีการเคลื่อนไหวอยู่ในระบบเครือข่ายได้ตลอดเวลา หากคิดว่าพระไตรปิฎกยังเป็นหลักคำสอนที่ยากแก่การทำความเข้าใจ องค์กรสงฆ์หรือคณะสงฆ์จะต้องหาทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาษาให้ทันสมัยเหมาะสมแก่ยุคสมัยซึ่งการปรับปรุงไม่ได้ทำให้หลักธรรมดั้งเดิมมีการเปลี่ยนแปลงแต่อย่างใดแต่เป็นการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยเท่านั้น

2. ทุกคนกำลังศึกษาพระพุทธศาสนาโดยที่ผู้ศึกษาไม่รู้สึกรู้สีกว่ากำลังศึกษาคำสอนของพระพุทธศาสนา มีส่วนสำคัญอยู่สองระดับ คือ ระดับโลกียะ คือ พุทธศาสนิกชนทั่วไปที่ศึกษาได้และระดับโลกุตระ เป็นธรรมะขั้นสูงเพื่อการหลุดพ้น พระสงฆ์สามารถนำเสนอหลักธรรมง่ายๆ ที่ทุกคนรับรู้ได้โดยไม่มีความรู้สึกรู้สีกว่ากำลังศึกษาพระพุทธศาสนา

3. การให้บริการที่สามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทั้งสถานที่อุปกรณ์และปัจจัยทางกายภาพอื่นๆ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ในสื่อสังคมออนไลน์หลักคำสอนก็ต้องสามารถเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม เช่น การเทศน์ การบรรยายธรรม เป็นต้น แต่ต้อง

ประยุกต์ให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น มีการแสดงธรรมในโรงภาพยนตร์ มีการปาฐกถาธรรมทางอินเทอร์เน็ต มีการส่งข้อความเสียงทางโทรศัพท์มือถือ มีการเผยแพร่คำสอนผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก เป็นต้น

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อด้านศาสนวัตถุในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย คือ มีหอพระไตรปิฎก ตู้และหนังสือพระไตรปิฎก แต่เจ้าภาพผู้สร้างได้ปิดหอไตรไว้ จะเปิดเฉพาะช่วงงานบุญที่เจ้าภาพนั้นมา มีเฟสบุ๊กของวัดแต่ข้อมูลการเผยแพร่ยังไม่เป็นปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 1, 14 กุมภาพันธ์ 2567) วัดและสำนักสงฆ์ส่วนใหญ่ของอำเภอเชียงคาน ปัจจุบันยังไม่มีตู้และพระไตรปิฎกที่สมบูรณ์ยังไม่มีการนำอินเทอร์เน็ตของวัดมาใช้เผยแพร่ เช่น ยังไม่ค่อยมีเฟสบุ๊กของวัด เพื่อการประชาสัมพันธ์และเพื่อการนำมาใช้เผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 9, 18 สิงหาคม 2567) ทุกวัดเน้นให้มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แต่ไม่ยอมให้พระเณรเล่นโทรศัพท์มือถือและสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 22, 27 สิงหาคม 2567)

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนวัตถุได้ว่าวัดมีทรัพย์สินหรือสมบัติต่างๆ ของวัดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น หอพระไตรปิฎก ตู้พระไตรปิฎก หนังสือพระไตรปิฎก คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ซึ่งภายในวัดทุกวัดยังมีศาสนวัตถุสำคัญ คือ ตู้พระไตรปิฎกและหนังสือพระไตรปิฎกยังไม่ครบสมบูรณ์ บางวัดมีตู้และหนังสือพระไตรปิฎกแต่ยังไม่มีการนำมาใช้ในการเผยแพร่อย่างจริงจัง สำหรับสื่อเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตยังไม่มีการนำมาใช้เผยแพร่มีเพียงบางวัดที่มีเฟสบุ๊กของวัดเพื่อการประชาสัมพันธ์ แต่ไม่ได้ทำข้อมูลให้เป็นปัจจุบันและมีเพียง 1 วัดที่เคร่งครัดห้ามไม่ให้พระสงฆ์สามเณรใช้สื่อเทคโนโลยีเด็ดขาด

3.2. ข้อมูลเบื้องต้นของเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทยตั้งอยู่ในแอ่งสกลนครและอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 1 อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 540 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศที่ดีอากาศหนาวเย็นเป็นแหล่งเพาะปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศและเป็นจังหวัดท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง ซึ่งจังหวัดเลยมีทั้งหมด 14 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองเลย อำเภอนาด้วง อำเภอวังสะพุง อำเภอเชียงคาน อำเภอปากชม อำเภอด่านซ้าย อำเภอนาแห้ว อำเภอภูเรือ อำเภอท่าลี่ อำเภอภูกระดึง อำเภอภูหลวง อำเภอผาขาว อำเภอเอราวัณ และอำเภอหนองหิน (วิกิพีเดีย, ม.ป.ป.)

เมื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.) สามารถสรุปได้ว่าอำเภอเชียงคาน เดิมตั้งอยู่ที่เมืองชะนะคาม ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแห่งอาณาจักรล้านช้าง เมื่อประมาณ พ.ศ.1400 ต่อมาประมาณ พ.ศ.2250 อาณาจักรล้านช้างแยกออกเป็นสองอาณาจักร คือ อาณาจักรหลวงพระบางและอาณาจักรเวียงจันทน์โดยกำหนดอาณาเขตให้ดินแดนเหนือแม่น้ำโขงขึ้นไปเป็นอาณาเขตหลวงพระบางและใต้แม่น้ำโขงลงมาเป็นอาณาเขตเวียงจันทน์ ต่อมาทางหลวงพระบางได้สร้างเมืองปากเหืองซึ่งอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเป็นเมืองหน้าด่าน ส่วนทางเวียงจันทน์ได้ตั้งเมืองเชียงคานเดิมเป็นเมืองหน้าด่านเช่นกัน ต่อมา พ.ศ.2320 พระเจ้ากรุงธนบุรีโปรดให้เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกและพระสุรสีห์ยกทัพไปตีเมืองเวียงจันทน์และได้อัญเชิญพระแก้วมรกตกลับมายังกรุงธนบุรี จากนั้นได้รวมอาณาจักรล้านช้างเข้าด้วยกันและให้เป็นประเทศราชของไทยแล้วได้กวาดต้อนผู้คนพลเมืองมาอยู่เมืองปากเหืองมากขึ้นแล้วโปรดเกล้าฯ ให้เมืองปากเหืองไปขึ้นกับเมืองพิชัย ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 3 เจ้าอนุวงศ์เจ้าเมืองเวียงจันทน์คิดกบฏเอกราชเพื่อแยกเป็นอิสระจากประเทศไทยโดยยกกำลังจากเมืองเวียงจันทน์มายึดเมืองนครราชสีมา แต่ในที่สุดเจ้าอนุวงศ์ถูกจับขังจนสิ้นชีวิต กองทัพไทยที่ยกมาปราบเจ้าอนุวงศ์ที่นครราชสีมาได้ยกทัพไปกวาดต้อนผู้คนจากฝั่งซ้ายของลำแม่น้ำโขงมายังเมืองปากเหืองมากขึ้น และโปรดเกล้าฯ ให้พระอนุพินาศ (กิ่ง ต้นสกุลเครือทองศรี) เป็นเจ้าเมืองปากเหืองคนแรกแล้วพระราชทานชื่อเมืองใหม่ว่า “เมืองเชียงคาน” ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พวกจีนฮ่อได้ยกทัพมาตีเมืองเวียงจันทน์ เมืองหลวงพระบาง และได้เข้าปล้นสดมภ์เมืองเชียงคานเดิมที่อยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ชาวเชียงคานเดิมจึงอพยพผู้คนไปอยู่เมืองเชียงคานใหม่ (เมืองปากเหือง) เป็นจำนวนมาก ต่อมาเห็นว่าภูมิประเทศเมืองเชียงคานใหม่ (เมืองปากเหือง) ไม่เหมาะสม ผู้คนส่วนใหญ่จึงอพยพไปอยู่ที่บ้านท่านาจันทร์ซึ่งใกล้กับที่ตั้งของอำเภอเชียงคานปัจจุบัน แล้วตั้งชื่อใหม่ว่า เมืองใหม่เชียงคาน ต่อมาไทยได้เสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส ทำให้เมืองปากเหืองตกเป็นของฝรั่งเศส คนไทยที่อยู่เมืองปากเหืองจึงอพยพมาอยู่เมืองใหม่เชียงคานหรืออำเภอเชียงคานปัจจุบัน จากนั้นได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น “เมืองเชียงคานใหม่” ได้ตั้งที่ทำการอยู่บริเวณวัดธาตุเรียกว่า “ศาลาเมืองเชียงคาน” ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่บริเวณวัดโพนชัยจนกระทั่งปี พ.ศ.2452 เมืองเชียงคานซึ่งมีพระยาศรีอรุรคหชาติ (ทองดี ศรีประเสริฐ) เป็นเจ้าเมืองได้รับตำแหน่งนายอำเภอเชียงคานคนแรก จากนั้นต่อมาปี พ.ศ.2484 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอเชียงคานมาอยู่ ณ ที่อยู่ปัจจุบันจนถึงทุกวันนี้และในส่วนของเทศบาลตำบลเชียงคานเป็นหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาลได้รับการเปลี่ยนแปลงเป็นเทศบาลตำบลเชียงคานตามพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงฐานะได้รับการเปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 โดยเทศบาลตำบลเชียงคานมีพื้นที่ 2.7 ตาราง

กิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเชียงคานห่างจากจังหวัดเลยประมาณ 48 กิโลเมตร ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 568 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ที่ฝั่งใต้ของแม่น้ำโขง ตอนที่อยู่ห่างจากวัดโพนชัยไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ระยะทาง 350 เมตร และอยู่ห่างจากที่จอดเรือสาธารณะแม่น้ำโขงฝั่งใต้ไปทางทิศตะวันตก ระยะทาง 1,350 เมตร จากหลักเขตที่ 1 เลียบตามฝั่งใต้ของแม่น้ำโขงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือถึงฝั่งตะวันตกของปากลำน้ำฮวย ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 2 ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับแม่น้ำโขง

ทิศตะวันออก หลักเขตที่ 2 เลียบตามฝั่งตะวันตกของปากลำน้ำฮวยไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ผ่านถนนสายไปอำเภอท่าบ่อถึงจุดซึ่งอยู่ห่างจากสายไปอำเภอท่าบ่อระยะทาง 250 เมตร ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 3 ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับ องค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน

ทิศใต้ จากหลักเขตที่ 3 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ผ่านทางหลวงแผ่นดินสาย เชียงคาน - เลย ตรงเชิงสะพานของทางหลวงแผ่นดินสายเชียงคาน - เลย ด้านเหนือตอนที่อยู่ห่างจากสุขศาลาอำเภอ ระยะทาง 350 เมตร ถึงจุดซึ่งอยู่ห่างจากทางหลวงแผ่นดินสายเชียงคาน - เลย ระยะทาง 1,000 เมตร ซึ่งเป็นหลักเขตที่ 4 ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน

ทิศตะวันตก จากหลักเขตที่ 4 เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจนบรรจบกับหลักเขตที่ 1 ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับองค์การบริหารส่วนตำบลเชียงคาน

การปกครองมีชุมชนทั้งหมด 9 ชุมชน ประกอบด้วย ชุมชนคุ้มวัดโพนชัย ชุมชนคุ้มวัดสันติวาราม ชุมชนคุ้มวัดศรีคุณเมือง ชุมชนคุ้มวัดป่ากลาง ชุมชนคุ้มวัดมหาธาตุ ชุมชนคุ้มวัดป่าไต้ ชุมชนคุ้มวัดศรีพนมมาศ ชุมชนคุ้มวัดท่าคก และชุมชนส่วนราชการ

การนับถือศาสนาประชาชนในเขตเทศบาลโดยส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ โดยมีข้อมูลศาสนสถานทั้งหมดจำนวน 8 วัด ได้แก่ วัดโพนชัย วัดสันติวาราม วัดศรีคุณเมือง วัดป่ากลาง วัดมหาธาตุ วัดป่าไต้ วัดศรีพนมมาศ และวัดท่าคก

กล่าวโดยสรุปข้อมูลเบื้องต้นของเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ว่า จังหวัดเลยเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งอำเภอเชียงคานเป็น 1 ใน 14 อำเภอของจังหวัดเลย มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเทศบาลตำบลเชียงคานเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2542 ซึ่งเทศบาลตำบลเชียงคานมีพื้นที่ 2.7 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเชียงคานห่างจากจังหวัดเลย 48 กิโลเมตรและห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 568 กิโลเมตร การปกครองมีชุมชนทั้งหมด 9 ชุมชน ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีศาสนสถานทั้งหมด 8 วัด ประกอบด้วย วัดโพนชัย วัดสันติวาราม วัดศรีคุณเมือง วัดป่ากลาง วัดมหาธาตุ วัดป่าไต้ วัดศรีพนมมาศ และวัดท่าคก

ศาสนสถานของทั้ง 8 วัด มีดังนี้

1. วัดโพนชัย

ธีระวัฒน์ แส่นคำ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ลักษณะพุทธศิลป์ของโบสถ์และพระประธานในโบสถ์วัดโพนชัย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” กล่าวว่า วัดโพนชัย ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงในเขตตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นวัดเก่าแก่ที่คู่กับเมืองเชียงคาน เมื่อพิจารณาจากลักษณะทางพุทธศิลป์ของโบสถ์วัดโพนชัย พบว่า เป็นอาคารรูปแบบศิลปะพื้นบ้านที่ได้รับอิทธิพลศิลปะฉานที่สร้างขึ้นในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 - 25 ส่วนพระเจ้าใหญ่ซึ่งเป็นพระประธานในโบสถ์วัดโพนชัยนั้นสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นพร้อมกับโบสถ์คือในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 โดยสร้างในรูปแบบศิลปะพื้นบ้าน

2. วัดสันติวนาราม

วัดสันติวนาราม ตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2482 โดยพระครูพิทักษ์สังฆการ เป็นผู้นำชาวบ้านสร้างขึ้น ภายในวัดมีมณฑปประดิษฐานรอยพระพุทธรูป จำลอง และบริเวณรอบอุโบสถ มีพระพุทธรูปสี่ทองอร่าม ประดิษฐานเรียงรายนับร้อยองค์งดงามมาก (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.)

3. วัดศรีคุณเมือง

วัดศรีคุณเมือง ตั้งอยู่ที่ถนนชายโขง ซอย 7 ทางด้านเหนือของตลาดเชียงคาน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2485 มีกำแพงแก้วล้อมรอบตัวพระอุโบสถ วัดนี้เป็นแหล่งรวมงานศิลปะทั้งแบบล้านนาและล้านช้างที่พบเห็นได้จากโบสถ์ ซึ่งหลังคาลดหลั่นอย่างศิลปะล้านนา ศิลปวัตถุที่สำคัญมีหลายชิ้น เช่น พระพุทธรูปไม้จำหลัก ลงรักปิดทองปางประทานอภัยแบบล้านช้าง พระพุทธรูปมีพระเกศาเป็นปุ่มแหลมเล็กพระกรรณค่อนข้างแหลมและยาว สันนิษฐานว่ามีอายุในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 - 25 นอกจากนี้ในวัดยังมีธรรมมาสน์แกะสลักไม้ ลงรักปิดทองทุกด้านที่พนักหลังมียอดคล้ายปราสาท ด้านหน้าโบสถ์มีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งหมดเป็นภาพนันทนาการ ชุตพระเจ้าสิบชาติซึ่งวาดขึ้นใหม่แทนของเดิม (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.)

4. วัดป่ากลาง

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม (2555) ได้อธิบายว่า วัดป่ากลางหรือวัดมัชฌิมาราม เนื่องจากวัดกลางตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง จึงถูกน้ำกัดเซาะตลิ่งพังเข้ามาถึงวัด ชาวบ้านจึงย้ายมารวมวัดสองวัดเข้าเป็นวัดเดียวกันเมื่อปี พ.ศ.2466 เรียกว่า “วัดป่ากลาง” ต่อมาสมัยพระมหาเกียรติ วุฑฒิสารโห ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “วัดมัชฌิมาราม” พระประธานในอุโบสถเป็นพระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย

5. วัดมหาธาตุ

ทnungศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล (2564) ได้กล่าวว่า วัดมหาธาตุ เป็นวัดเก่าแก่ที่สุดในอำเภอ เชียงคาน สร้างขึ้นพร้อมๆ กับการก่อตั้งเมืองเชียงคาน ชาวบ้านเรียกว่า “วัดหลวงพ่อใหญ่” เป็น โบราณสถานสำคัญที่แสดงศิลปกรรมท้องถิ่นรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านช้าง ซึ่งอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ ที่ 22 - 24 ปัจจุบันเป็นวัดราษฎร์ สังกัดมหานิกาย ในประวัติวัดกล่าวว่าสร้างเมื่อ พ.ศ.2197 ได้รับ พระราชทานวิสุงคามสีมา พ.ศ.2219 โบราณสถานสำคัญภายในวัด ได้แก่

วิหาร ตั้งอยู่บริเวณกลางวัด ศิลปกรรมสถาปัตยกรรมโดยรวมเป็นศิลปะแบบล้านช้างผสม กับอยุธยาตอนปลาย

พระประธานในวิหาร คือ หลวงพ่อใหญ่ ลักษณะเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่ปางมารวิชัย สวมกรองศอ หุ้มด้วยแผ่นทองหรือปิดทอง แต่แผ่นทองทั่วทั้งองค์เริ่มหลุดร่อน

อุโบสถ หรือ สิม ตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของวิหาร ลักษณะเป็นรูปแบบสิมอีสานที่ได้รับ อิทธิพลทางสถาปัตยกรรมแบบล้านช้างเป็นลักษณะของสิมทิบ ก่ออิฐถือปูน ฐานเตี้ย ผังเป็นรูป สี่เหลี่ยมผืนผ้า หันด้านหน้าไปทางทิศตะวันตก

6. วัดป่าไผ่

วัดป่าไผ่ ก่อตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2415 เดิมเป็นวัดป่าธุดงค์ สำหรับพระมาจำพรรษา ต่อมา พระครูศรีสุริสุข พร้อมด้วยชาวบ้านร่วมกันสร้างให้มั่นคงถาวรขึ้น พระอุโบสถเก่าแก่ประดับภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นพุทธประวัติ ฝีมือช่างชาวเขียง (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.)

7. วัดศรีพนมมาศ

วัดศรีพนมมาศ อยู่ในสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุต ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2497 เริ่มแรกที่ดินเป็นป่า ข้าโดยชาวเชียงคานได้สร้างขึ้น โดยมีพระมหาบุญหนัก สิริปัญโญ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ได้สร้างขึ้นวัด ศรีพนมมาศ ภายในวัดมีเจดีย์ศรีพนมมาศ เจดีย์มีทั้งหมดมี 2 ชั้น ชั้นที่ 1 ใช้เป็นที่อบรมปฏิบัติ กรรมฐานได้จัดเป็นที่ประชุมของคณะสงฆ์และประกอบศาสนพิธีต่างๆ ที่สำคัญ และชั้นที่ 2 จัดเก็บ พระไตรปิฎก รูปเหมือนครูบาอาจารย์ เช่น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เป็นต้น (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.)

8. วัดท่าคก

วัดท่าคก ถือว่าแหล่งรวมศิลปะและวัฒนธรรมหลายชนชาติ ในจังหวัดเลยเป็นวัดที่มีความ สวยงามและมีความหลากหลายทั้งทางด้านศิลปะและการก่อสร้างเก่าแก่ที่มีความสวยงามและอยู่คู่ เมืองเชียงคานมานานร่วม 200 ปี แต่เดิมวัดแห่งนี้ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำที่มีลักษณะเป็นคูก้น้ำวน ซึ่ง ชาวเชียงคานเรียกว่า “คก” จึงได้ตั้งชื่อว่า “วัดท่าคก” วัดแห่งนี้นอกจากจะเป็นปูชนียสถานสำคัญอีก

แห่งหนึ่งในอำเภอเชียงคาน เป็นแหล่งรวมงานศิลปะและวัฒนธรรมจากหลายชนชาติอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นอนุโบสถ์ที่มีศิลปะลวดลายแบบฝรั่งเศสอยู่ตรงบริเวณด้านหน้าโบสถ์ และขอบหน้าต่าง ที่คาดว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากสมัยที่ฝรั่งเศสยึดครองดินแดนฝั่งลุ่มน้ำโขง (ลาว) เป็นเมืองขึ้น ส่วนตัวอนุโบสถ์จะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนตามแบบศิลปะล้านช้าง ตกแต่งด้วยปูนปั้น เพดานไม้วาดลายเขียนสีแบบโบราณ ภายในยังเป็นທີ່ประดิษฐานพระประธานปางมารวิชัย ศิลปะปูนปั้นล้านช้างที่ชาวเชียงคานเคารพบูชามาช้านาน และบริเวณหน้าโบสถ์ยังมีศาลาจารึกที่บ่งบอกถึงเรื่องราวการสร้างวัดที่เขียนด้วยตัวอักษรธรรมอีสานเอาไว้ด้วย (เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย, ม.ป.ป.)

สรุปด้านศาสนสถานทั้ง 8 วัด ได้ว่าด้านศาสนสถานมีความเป็นเอกลักษณ์เหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งผลให้ด้านศาสนสถานมีความเหมาะสมในการส่งเสริมการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้เป็นอย่างดี

3.3. การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การส่งเสริมบทบาทการเผยแผ่ของพระสงฆ์ด้วยกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ วัด และคณะสงฆ์ในปัจจุบันมีทั้งแบบประเพณีที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและแบบคณะหรือหน่วยงานเฉพาะที่จัดขึ้น (พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ) และชยุตภวภานันท์กุล, 2560) สรุปได้ดังนี้

1.การเผยแผ่ตามประเพณีคณะสงฆ์และตามประเพณีไทย ได้แก่ การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนที่วัด ที่บ้าน และผู้อาราธนาที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ ทั้งแบบเทศน์ธรรมดา คือเทศน์รูปเดียวหรือเทศน์ปฐกฐาวีสัชนา 2 รูปขึ้นไป และได้มีการปรับปรุงการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์หรือบันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียง เพื่อสามารถนำไปเผยแผ่ในสถานที่และโอกาสต่างๆ

2.การเผยแผ่แบบปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน ได้แก่ การบรรยายธรรม การสนทนา การปาฐกถาธรรมในที่ประชุมที่วัดหรือที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ หรือทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ บันทึกเสียงหรือแถบบันทึกเสียงนำไปเผยแผ่ในที่อื่นๆ ในโอกาสต่างๆ รวมถึงตลอดการพิมพ์หนังสือเทศน์ หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ในหนังสือพิมพ์

3.การเผยแผ่แบบคณะหรือหน่วยงานเผยแผ่หรือเป็นสถานศึกษาเป็นที่ประจำหรือครั้งคราวหรือจัดเป็นกิจกรรมพิเศษภายในวัดหรือในหมู่บ้านใกล้เคียง เช่น งานพระธรรมทูต งานพระธรรมจาริก งานอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) โรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นต้น

4.การเผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านคลุ้ห้สัถ์ มีการตั้งเป็นสมาคมเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น พุทธสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ยุวพุทธิกสมาคมประเทศไทยในพระ

บรมราชาูปถัมภ์ สมาคมส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่างๆ การบรรยายธรรมในที่ประชุมและทางสื่อมวลชนต่างๆ การตั้งชมรมพุทธศาสนาในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนต่างๆ

5.การจัดกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาต่างๆ บางวัดจัดให้มีปาฐกถาเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือจัดกิจกรรมหลายประการ เช่น การหล่อเทียนพรรษา วันสงกรานต์จัดให้มีพิธีสงฆ์สรงน้ำพระ การแห่พระ การขนทรายเข้าวัด การก่อเจดีย์ทราย การเวียนเทียนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ทุกวัด คณะสงฆ์มีการส่งเสริมบุญประเพณีต่างๆ กับชุมชน มีธรรมะสัญจรช่วงเข้าพรรษาทุกวัด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 9, 18 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์ทุกวัดและทุกสำนักสงฆ์มีการส่งเสริมการเผยแผ่ได้อย่างเหมาะสมตามสภาพบริบทของแต่ละวัดและสำนักสงฆ์เป็นอย่างดี (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 10, 14 สิงหาคม 2567) มีการส่งเสริมการเผยแผ่ของคณะสงฆ์ตามประเพณีการทำบุญต่างๆ ที่เพียงพอสำหรับเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 11, 17 สิงหาคม 2567) มีการส่งเสริมจากคณะสงฆ์ มีการทำบุญประเพณีต่างๆ ร่วมกับชุมชนและส่วนราชการสืบทอดมาอย่างมั่นคง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 14, 21 สิงหาคม 2567) มีกิจกรรมธรรมะสัญจรช่วงเข้าพรรษาและมีบุญประเพณีต่างๆ ของเมืองท่องเที่ยวเชียงคานร่วมกับชุมชนคุ้มวัดเหมาะสมเพียงพอดีมาก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 19, 26 สิงหาคม 2567)

สรุปการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ว่า คณะสงฆ์ในแต่ละวัดมีความพร้อมในการส่งเสริมด้านศาสนพิธีต่างๆ ร่วมกับชุมชนและส่วนราชการได้อย่างเหมาะสมตามบริบทในแต่ละวัด เช่น กิจกรรมธรรมะสัญจรช่วงเข้าพรรษาและมีบุญประเพณีต่างๆ

3.4. สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

สภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วยสภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สามารถสรุปได้ดังนี้

1.สภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 10, 14 สิงหาคม 2567) มีดังนี้

- 1) พุทธศาสนิกชนเข้าวัดน้อยลง เนื่องจากคนส่วนใหญ่มุ่งการประกอบอาชีพจนไม่มีเวลา
- 2) พระสงฆ์ยังขาดความรู้ความสามารถในการเผยแผ่พระสัทธรรม โดยยังไม่ยึดคัมภีร์ของพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก เป็นหลักสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

3) พระสงฆ์ส่วนมากยังขาดขาดความรู้ความสามารถในการนำสื่อเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ทันกับยุคสมัย

4) พระสงฆ์และสามเณรบางวัดยังปฏิบัติตนไม่เหมาะสมอยู่บ้าง เช่น ไม่ค่อยสำรวม เป็นต้น

5) แต่ละวัดมีพระสงฆ์อยู่น้อยและหลายวัดจะไม่มีสามเณร ทำให้ขาดผู้อุปฐากพระสงฆ์

2.แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) มีดังนี้

1) พระสงฆ์และสามเณรทุกรูปทุกวัดจะต้องได้รับการพัฒนาโดยองค์กรปกครองคณะสงฆ์ ในระดับอำเภอและระดับตำบล เน้นผู้ให้ความรู้และดูแลความประพฤติอย่างใกล้ชิด

2) พระสงฆ์และสามเณรทุกวัดจะต้องปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชุมชน

3) การพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้นได้นั้นฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามระเบียบมหาเถรสมาคม พ.ศ.2564 จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจริงจังตั้งแต่ระดับชาติ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบลและทุกวัด

4) แนวทางการแก้ปัญหาและพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องใช้หลักการ “บวร” คือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ (ท้องถิ่นและท้องที่) ร่วมมือสามัคคีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

5) ในยุคปัจจุบันพระสงฆ์หรือตัวแทนพระสงฆ์แต่ละวัดจะต้องได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการประชาสัมพันธ์

สรุปสภาพการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ว่า ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนเข้าวัดน้อยลง พระสงฆ์ขาดความรู้ด้านพระไตรปิฎกและเทคโนโลยี พระสงฆ์และสามเณรมีการปฏิบัติไม่ค่อยสำรวม แนวทางแก้ไขคือการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีความรู้และประพฤติตนดี มีทักษะใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเน้นหลักการ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) ในการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3.5. สรุป

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้ว่า ด้านศาสนธรรม พระสงฆ์ในอำเภอเชียงคานนำคำสอนของพระพุทธเจ้ามาเผยแผ่ผ่านหลักบุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ การให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา มีบางวัดที่เน้นเรื่องลาภสักการะ ด้านศาสนบุคคล พระสงฆ์ที่เป็นพระสังฆาธิการทุกวัดมีศีลาจารวัตรที่ดี ซึ่งสร้างความศรัทธาเลื่อมใสให้กับชุมชน แต่ยังมีพระสงฆ์และสามเณรบางส่วนที่ต้องการการพัฒนาเพิ่มเติมในเรื่องการปฏิบัติตนตามพระธรรมวินัย โดยฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลได้ดำเนินการอบรมพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความน่าเคารพยิ่งขึ้น ด้านศาสนสถาน วัดในเขต

เทศบาลเชียงคานมีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางด้านศาสนสถานที่ยึดมั่น เช่น พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ และฌาปนสถาน รวมถึงวัดหลายแห่งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ส่งผลดีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านศาสนพิธี การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ผ่านศาสนพิธีต่างๆ ยังดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน เช่น งานบุญประเพณี ออกพรรษา แข่งเรือ ไหลเรือไฟ และการตักบาตรเทโวที่เป็นเอกลักษณ์ โดยการจัดงานบุญเหล่านี้ช่วย จรรโลงพระพุทธศาสนาและสร้างชื่อเสียงให้กับท้องถิ่น ด้านศาสนวัตถุ วัดในอำเภอเชียงคานมี ทรัพยากรที่สามารถใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น หอพระไตรปิฎกและหนังสือพระไตรปิฎก แต่ยังไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้การใช้สื่อเทคโนโลยียังจำกัด โดยมีเพียงบางวัดที่ใช้เฟสบุ๊คเพื่อการประชาสัมพันธ์ เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งในด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยประชาชนส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ ซึ่งมีศาสนสถานทั้งหมด 8 วัด ได้แก่ วัดโพธิ์ชัย วัดสันติวนาราม วัดศรีคุณเมือง วัดป่า กลาง วัดมหาธาตุ วัดป่าไผ่ วัดศรีพนมมาศ และวัดท่ากอก ซึ่งแต่ละวัดมีความเป็นเอกลักษณ์เหมาะสม แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอเชียง คานดำเนินการผ่านกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับชุมชน เช่น กิจกรรมธรรมะสัญจร และบุญประเพณีท้องถิ่น ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานราชการ ในปัจจุบันมีสภาพการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่มีพุทธศาสนิกชนเข้าวัดน้อยลง ขณะที่พระสงฆ์ขาดความรู้ในด้านพระไตรปิฎกและ เทคโนโลยี แนวทางแก้ไขคือการพัฒนาพระสงฆ์ให้มีทักษะการใช้สื่อเทคโนโลยีในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนา และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านหลักการ บวร (บ้าน วัด โรงเรียนและ ราชการ) เพื่อสนับสนุนและขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย

เมื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลยแล้ว ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้วยผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทั้ง 5 ด้าน พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดเด่น จุดด้อย ได้ดังนี้

- 4.1 ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนธรรม
- 4.2 ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนบุคคล
- 4.3 ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนสถาน
- 4.4 ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนพิธี
- 4.5 ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนวัตถุ
- 4.6 สรุป

4.1. ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนธรรม

การแสดงมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลยด้านศาสนธรรมทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1.กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวว่าคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลยได้มีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนาในวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและงานบุญประเพณีต่างๆ ผ่านศาสนพิธีต่างๆ ซึ่งมีการเผยแพร่พระสัทธรรมหรือหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาด้วยหลักธรรม คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือ บุญกิริยาวัตถุ 3 (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 3, 14 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้นำพระสัทธรรมที่เน้นด้านศีลธรรมการดำรงชีวิต คือ เรื่องบาปบุญคุณโทษ การทำความดี หลีกหนีอบายมุขทั้งปวง มาเผยแพร่โดยเน้นการเทศนาเป็นหลัก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 11, 17 สิงหาคม 2567)

2.กลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ได้กล่าวว่าคณะสงฆ์ได้นำพระสัทธรรมมาเผยแพร่โดยวิธีเทศนาในวันพระและวันประกอบพิธีฌาปนกิจ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 13, 20 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์ในวัดมีการเผยแพร่ด้วยการเทศนาเน้นการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล เป็นคนดี (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 15, 22 สิงหาคม 2567) มีการนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าสู่การปฏิบัติเน้นทาน ศีล ภาวนา เป็นหลักปฏิบัติ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 18, 23 สิงหาคม 2567)

3.กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวว่ายังมีพระสงฆ์บางวัดมุ่งเน้นการทำบุญให้ทานเพื่อหวังลาภสักการะ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์มุ่งเน้นทางโศคลากอยู่บ้างเล็กน้อย เน้นการให้ทานเป็นหลัก เพราะวาคนไม่ค่อยมีเวลาเข้าวัดปฏิบัติธรรมมุ่งการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัว (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 21, 27 สิงหาคม 2567)

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนธรรม ดังนี้

1.การเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบดั้งเดิมผ่านศาสนพิธี กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เน้นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบดั้งเดิม โดยการแสดงธรรมเทศนาในวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และงานบุญประเพณีต่าง ๆ การเผยแผ่นั้นมุ่งเน้นการสอนหลักธรรมพื้นฐาน ได้แก่ ทาน ศีล ภาวนา หรือ บุญกิริยาวัตถุ 3 ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่เน้นความดีและการทำบุญ เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความเชื่อและประเพณีท้องถิ่นที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน

2.การเผยแผ่ธรรมะที่เน้นการสอนศีลธรรม ทั้งกลุ่มคณะสงฆ์และกลุ่มผู้นำชุมชนเห็นตรงกันว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่ศีลธรรมและการดำรงชีวิตที่ดี โดยเน้นหลักการเกี่ยวกับบาปบุญคุณโทษ การทำความดี และการหลีกเลี่ยงอบายมุข การเทศนาเป็นวิธีการหลักในการเผยแผ่ ซึ่งเน้นให้ผู้ฟังปฏิบัติธรรมผ่านการ ทำบุญ ทำทาน และรักษาศีล พระสงฆ์ใช้คำสอนเหล่านี้เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีคุณธรรมและความสงบสุข

3.การเผยแผ่ธรรมะเพื่อปรับตัวตามสภาพสังคม กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงความเห็นว่า แม้ว่าพระสงฆ์หลายวัดจะมุ่งเน้นการสอนหลักธรรมทางศาสนา แต่ในบางกรณีก็มีการเน้น การทำบุญให้ทานเพื่อหวังลาภสักการะ เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง โดยคนทั่วไปไม่ค่อยมีเวลามาปฏิบัติธรรมในวัด ทำให้การเผยแผ่พระธรรมเน้นเรื่อง โศคลาก และการทำทานมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการประกอบอาชีพและการดูแลครอบครัวเป็นหลัก

สรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนธรรมได้ว่าการผสมผสานระหว่างการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนากับการปรับตัวตามบริบทสังคม มุ่งเน้นที่ศีลธรรมและการดำรงชีวิตที่ดี โดยยังคงเน้นหลักธรรมที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและสงบสุข คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3

จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนธรรม ทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น ได้แก่

1.การรักษารูปแบบการเผยแพร่แบบดั้งเดิม คณะสงฆ์ยังคงรักษาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบดั้งเดิมผ่าน การแสดงธรรมเทศนาในวันพระ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และงานบุญประเพณีต่างๆ ซึ่งช่วยให้พุทธศาสนิกชนยังคงเชื่อมโยงกับหลักคำสอนแบบดั้งเดิมของศาสนาพุทธ โดยใช้หลักธรรม ทาน ศีล ภาวนา ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชน

2.เน้นหลักศีลธรรมในการดำเนินชีวิต การเผยแพร่ธรรมะเน้นหลักคำสอนเกี่ยวกับบาปบุญ คุณโทษ การทำความดี การหลีกเลี่ยงอบายมุข ซึ่งเป็นการส่งเสริมคุณธรรมในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชน การเน้นย้ำศีลธรรมทำให้ชุมชนมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดีและสร้างสังคมที่มีความสงบสุข

3.การเผยแพร่ธรรมะในกิจกรรมต่างๆ การเทศนาในงานสำคัญ เช่น พิธีฌาปนกิจ และการทำบุญต่างๆ เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้คนในชุมชนได้รับฟังธรรมและนำคำสอนไปใช้ในชีวิตจริง การเผยแพร่ธรรมผ่านศาสนพิธีทำให้ธรรมะเข้าถึงผู้คนในหลายช่วงเวลาและสถานการณ์

4.ส่งเสริมการทำบุญ ทำทาน และรักษาศีล ภาวนา คณะสงฆ์ได้เผยแพร่หลักธรรมที่เน้นให้พุทธศาสนิกชนทำบุญ ทำทานและรักษาศีล การเน้นการปฏิบัติที่ง่ายต่อการเข้าถึง ทำให้ผู้คนมีส่วนร่วมในพระพุทธศาสนามากขึ้น แม้จะมีเวลาจำกัดในชีวิตประจำวัน

จุดด้อย

1.การทำบุญเพื่อหวังลาภสักการะ มีการเผยแพร่ธรรมะในบางวัดที่มุ่งเน้น การทำบุญให้ทานเพื่อหวังลาภสักการะ มากกว่าการเน้นการปฏิบัติธรรมอย่างแท้จริง ทำให้การเผยแพร่ธรรมบางส่วนเน้นไปที่ผลประโยชน์ทางวัตถุ มากกว่าการพัฒนาจิตใจและจิตวิญญาณตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า

2.การเผยแพร่ธรรมะไม่ครอบคลุมทุกด้าน การเน้นการเผยแพร่ธรรมะผ่านการเทศนาและศาสนพิธี แม้จะเป็นการปฏิบัติที่สืบต่อกันมา แต่ยังขาดการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมในเชิงลึก เช่น การฝึกสมาธิ การเจริญปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเข้าถึงแก่นแท้ของศาสนาพุทธ

3.การปรับตัวต่อสังคมที่เปลี่ยนแปลง ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่มุ่งเน้นการประกอบอาชีพและเลี้ยงครอบครัว ทำให้ ขาดเวลาในการเข้าวัดปฏิบัติธรรม พระสงฆ์บางวัดจึงเน้นการทำบุญหรือการให้ทานเป็นหลัก แทนที่จะพัฒนาแนวทางการเผยแพร่ธรรมะให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบัน

4.การเผยแพร่ธรรมะที่จำกัดในกลุ่มคนที่มีเวลา การเทศนาและเผยแพร่ธรรมะยังคงจำกัดอยู่ในกลุ่มคนที่มีเวลามาร่วมงานบุญ หรือกิจกรรมในวัด ซึ่งทำให้ผู้ที่มีเวลาน้อยหรือไม่มีโอกาสเข้าวัดบ่อยๆ ขาดการเข้าถึงคำสอนของพระพุทธศาสนาอย่างเต็มที่

สรุปจุดเด่นและจุดด้อยของผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอ เชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนธรรม ได้ว่ามีจุดเด่นที่การรักษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แบบดั้งเดิม เน้นทาน ศีล ภาวนาและการทำบุญที่เข้าถึงคนทั่วไปได้ง่าย แต่ยังมีจุดด้อยในด้าน เน้นหนักการให้ การทำทานหรือโชคลาภในบางกรณี และขาดการปรับตัวเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงคนที่มี ข้อจำกัดด้านเวลาและการปฏิบัติธรรมในเชิงลึก

4.2. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนบุคคล

การแสดงผลมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ คณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยด้านศาสนบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1.กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวว่าพระสงฆ์ปฏิบัติดี ส่วนสามเณรไม่ค่อยสำรวม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 6, 14 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์ 8 วัด ในเขตเทศบาลตำบล เชียงคานได้รับการแต่งตั้งเจ้าอาวาสใหม่ 3 วัด โดยภาพรวมทุกวัดพระสงฆ์ปฏิบัติเป็นที่เลื่อมใส (ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญหมายเลข 9, 18 สิงหาคม 2567) ในฐานะเจ้าอาวาสใหม่ต้องบริหารจัดการอบรม พัฒนาศาสนบุคคลให้เข้าสู่ระบบรู้หน้าที่ มีการสำรวมร่วมกับฝ่ายปกครองสงฆ์ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หมายเลข 2, 17 สิงหาคม 2567)

2.กลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ได้กล่าวว่าปัจจุบันพระสงฆ์ในวัดทุกรูปเป็นผู้มีศีลาจารวัตร เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 12, 19 สิงหาคม 2567) ปัจจุบันพระภิกษุ สงฆ์สามเณรในวัดนี้อยู่ในช่วงเปลี่ยนเจ้าอาวาสใหม่ ซึ่งเจ้าอาวาสก็มีนโยบายด้านการเผยแผ่เน้นแก่น ธรรม ฯลฯ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 16, 24 สิงหาคม 2567) เจ้าอาวาสมีเมตตาธรรมสูงส่งผลให้ พระภิกษุสงฆ์สามเณรบางส่วนไม่ค่อยสำรวมเท่าที่ควร สำหรับชุมชนทุกคุ้มวัด ได้ร่วมดูแลวัดเป็น อย่างดี (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 17, 23 สิงหาคม 2567)

3.ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวว่าด้านศาสนบุคคลต้องมีการอบรมพัฒนาให้ พระเณรทุกวัดเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบมีการสำรวม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) ยังมีพระเณรส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นพระเณรส่วนน้อย ยังไม่เป็นพระสุปฏิปันโนยังไม่สำรวม (ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญหมายเลข 21, 27 สิงหาคม 2567) พระสงฆ์และสามเณรยังต้องได้รับการพัฒนาด้านการ ปฏิบัติตนให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีการสำรวมกายวาจาให้เป็นที่น่าเคารพศรัทธาเลื่อมใส (ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญหมายเลข 22, 27 สิงหาคม 2567)

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดจาก การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนบุคคล ดังนี้

1.การพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรเขตเทศบาลในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยได้รับการยอมรับในด้านการปฏิบัติที่ดี ซึ่งเป็นที่เลื่อมใสของชุมชน ขณะเดียวกันสามเณรยังไม่ค่อยมีความสำรวมในการทำหน้าที่ตามหลักพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการการอบรมและพัฒนาทักษะในด้านการปฏิบัติให้กับพระสงฆ์และสามเณรอย่างต่อเนื่อง

2.การบริหารจัดการของเจ้าอาวาส การแต่งตั้งเจ้าอาวาสใหม่ในบางวัดส่งผลให้มีการพัฒนาในการบริหารจัดการด้านศาสนบุคคล ซึ่งมุ่งเน้นให้พระสงฆ์มีความรู้หน้าที่และสอดคล้องกับการทำงานร่วมกับฝ่ายปกครองสงฆ์ การพัฒนานี้ช่วยเสริมสร้างความเป็นระเบียบและทำให้พระสงฆ์และสามเณรมีเป้าหมายในการปฏิบัติธรรมที่ชัดเจน

3.ความศรัทธาและเมตตาธรรมของคณะสงฆ์ พระสงฆ์ที่มีศีลาจารวัตรและเมตตาธรรมสูงส่งผลให้ชุมชนมีความศรัทธาเลื่อมใส แต่ก็ยังมีพระสงฆ์บางรูปไม่ค่อยมีความสำรวมในการปฏิบัติตน

4.ความจำเป็นในการอบรมและพัฒนา พระสงฆ์และสามเณรบางส่วนที่ยังไม่ปฏิบัติตนอย่างเคร่งครัด แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ฝ่ายปกครองคณะสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลจะต้องมีการอบรมพัฒนาให้ความรู้สู่การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยแก่พระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

5.การร่วมมือจากชุมชน ชุมชนแต่ละคุ้มวัดมีส่วนร่วมในการดูแลวัดและสนับสนุนพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างดี ซึ่งช่วยให้การเผยแผ่ธรรมในชุมชนคุ้มวัดมีความเข้มแข็งตลอดมา สรุปลงที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนบุคคลได้ว่า ด้านศาสนบุคคลมีแนวโน้มที่ดี พระสงฆ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่น่าเลื่อมใสของชุมชน แต่ยังคงต้องการอบรมพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสำรวมและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดให้กับพระสงฆ์และสามเณรบางกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาของชุมชนต่อไป

จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนบุคคล ทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น ได้แก่

1.พระสงฆ์มีคุณธรรม พระสงฆ์ในวัดส่วนใหญ่มีการปฏิบัติดีและเป็นที่ยอมรับของชุมชน ซึ่งช่วยสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา

2.การสนับสนุนจากชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย มีรูปแบบการบริหารชุมชนประจำคุ้มวัด รวมจำนวน 8 คุ้มวัด โดยแต่ละชุมชนคุ้มวัด มีประธานชุมชนและคณะกรรมการชุมชนที่มาจากการเลือกตั้งเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบบริหารงาน

3.การบริหารจัดการที่ดี การแต่งตั้งเจ้าอาวาสใหม่ในหลายวัดทำให้มีโอกาสในการพัฒนาการบริหารจัดการศาสนบุคคล และสร้างระบบที่ชัดเจน

4.นโยบายด้านการเผยแผ่ เจ้าอาวาสมีนโยบายที่มุ่งเน้นการเผยแผ่แก่นักรวม ซึ่งช่วยให้การศึกษาธรรมะมีความชัดเจนและมีทิศทางที่ดี

จุดด้อย ได้แก่

1.พระสงฆ์และสามเณรส่วนน้อยบางวัด ยังมีวัตรปฏิบัติไม่เหมาะสม ไม่สำรวจบางประการ ซึ่งอาจทำให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เกิดผลอย่างเต็มที่

2.การเปลี่ยนแปลงเจ้าอาวาส ทำให้การดำเนินงานในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง และบางครั้งอาจเกิดความไม่แน่นอนในทิศทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้

สรุปจุดเด่นและจุดด้อยของผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนบุคคล ได้ว่าโดยรวมแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจุดเด่นด้านคุณธรรมของพระสงฆ์ โดยเฉพาะระดับพระสังฆาธิการ คือ เจ้าอาวาส แต่ก็ยังมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ฝ่ายปกครองสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลจะต้องมีการอบรมพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัดให้มีความรู้มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดตามพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาด้านศาสนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป สำหรับการสนับสนุนจากชุมชนได้มีประธานชุมชนคุ้มวัดและคณะกรรมการชุมชนคุ้มวัดรับผิดชอบดูแลอย่างดียิ่งตลอดมา

4.3. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนสถาน

การแสดงผลของข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยด้านศาสนสถานทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1.กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวว่าวัดมีศาสนสถานเพียงพอเหมาะสมแก่การเผยแผ่ มีสถานที่จอดรถและห้องน้ำสะอาดให้บริการชุมชนและนักท่องเที่ยว (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 4, 16 สิงหาคม 2567) วัดได้มีหลักสูตรการปฏิบัติธรรมแก่พุทธศาสนิกชนเพื่อส่งเสริมให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาโดยมีการเปิดหลักสูตรมาแล้วรวมทั้งหมด 7 รุ่น (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 5, 15 สิงหาคม 2567) วัดตั้งอยู่ในแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวติดถนนสายวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางเหมาะแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 8, 15 สิงหาคม 2567)

2.กลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ได้กล่าวว่าศาสนสถาน คือ วัดและสถานที่ต่างๆ ภายในวัดมีความเหมาะสมแก่การเผยแผ่อย่างยิ่ง เพราะหาความพร้อมทุกอย่างตลอดทั้งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน

ปรียัติธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 13, 20 สิงหาคม 2567) ศาสนสถานเหมาะสมเป็นศูนย์กลาง มีถนนสายวัฒนธรรมอยู่หน้าวัด ทุกอย่างเหมาะสมเอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 14, 21 สิงหาคม 2567) มีศาสนสถานต่างๆ เหมาะสมแก่การเผยแผ่เป็นอย่างดี สะอาด ร่มรื่น มีลานจอดรถเพียงพอ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 15, 22 สิงหาคม 2567)

3.กลุ่มผู้นาองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวว่า มีศาสนสถาน 3 วัด จากทั้งหมด 8 วัด ได้รับการบูรณะเหมาะสมกับเมืองท่องเที่ยวระดับประเทศ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) และทุกวัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคานทั้ง 8 วัด มีความเหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 21, 27 สิงหาคม 2567)

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนสถาน ดังนี้

1.ความพร้อมและความเหมาะสมของศาสนสถานทั้ง 3 กลุ่มมีมุมมองที่สอดคล้องกันว่าในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งมีพื้นที่เพียง 2.7 ตารางกิโลเมตร แต่มีวัดทางพระพุทธศาสนา รวมจำนวน 8 วัดที่ตั้งกระจายอยู่ครอบคลุมนับได้ว่าเป็นเทศบาลที่มีวัดตั้งอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทยในแต่ละวัดมีสิ่งปลูกสร้างและศาสนวัตถุมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าถึงหลักธรรมและการปฏิบัติธรรม โดยเฉพาะการมีสถานที่จอดรถและห้องน้ำสะอาด ซึ่งเป็นปัจจัยช่วยอำนวยความสะดวกให้พุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยว

2.มีถนนสายวัฒนธรรม เริ่มต้นตั้งแต่หน้าวัดศรีคุณเมืองถึงหน้าวัดท่าคก ระยะทาง 1.5 กิโลเมตร เป็นสถานที่ทำบุญตักบาตร ตอนเช้าจะมีพระสงฆ์และสามเณรตัวแทน 9 วัด (วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน จำนวน 8 วัดและนอกเขตเทศบาลขจำนวน 1 วัด) ออกบิณฑบาตโปรดญาติโยมและนักท่องเที่ยว พอถึงเวลาพลบค่ำถึงเวลากลางคืนถนนสายนี้ก็จะเป็ถนนคนเดินให้นักท่องเที่ยวได้เดินซื้ออาหารและสินค้าพื้นถิ่นเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวระดับประเทศแห่งหนึ่งในปัจจุบัน

3.มีโรงเรียนปรียัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่วัดสันติวนาราม เพื่อให้บุตรหลานที่มาจากครอบครัวยากจนขาดแคลน ได้มาบวชเรียนศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

4.เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่และเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละวัดจะมีสถานที่เก็บเรือแข่งของชุมชนประจำคุ้มวัดทั้ง 8 คุ้มวัด ซึ่งเป็นเรือแข่งตามประเพณีงานบุญออกพรรษาทุกปี

5.การบูรณปฏิสังขรณ์และพัฒนาสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในวัด ทำให้เหมาะสมกับเมืองท่องเที่ยวระดับประเทศ และส่งผลดีต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เนื่องจากสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของศาสนสถาน

สรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนสถานได้ว่ามีศาสนสถาน คือ วัด และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในบริเวณวัดทั้ง 8 วัด มีความ

เพียงพอและเหมาะสมทั้งในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก กอปรกับทุกวัดเป็นวัดเก่าแก่
คู่บ้านคู่เมือง มีความสำคัญเป็นศูนย์รวมทางศิลปวัฒนธรรมสืบทอดมาตั้งแต่บรรพกาล

จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนสถาน
ทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น ได้แก่

1. มีศาสนสถาน คือ วัด เพียงพอ วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัด
เลย ทุกวัดเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง

2. มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ดี วัดมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สถานที่จอดรถและห้องน้ำ
สะอาด ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมรู้สึกสะดวกสบาย

3. ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยววัดตั้งอยู่ในแหล่งที่มีความน่าสนใจทางวัฒนธรรมและการ
ท่องเที่ยว ทำให้มีโอกาสดึงดูดนักท่องเที่ยวและเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังผู้คนที่หลากหลาย

4. บรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม ศาสนสถานมีบรรยากาศร่มรื่นและสงบเงียบ ทำให้
เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมและการทำสมาธิ

5. การร่วมมือจากชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลและสนับสนุนวัด ซึ่งช่วยสร้างความเข้ม
แข็งให้กับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

จุดด้อย ได้แก่

1. การที่วัดต่างๆ ตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวอาจทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับ
ความนิยมของการท่องเที่ยว ซึ่งอาจมีผลกระทบในกรณีที่จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง

2. การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง วัดบางแห่งอาจมีความล้าสมัยในวิธีการเผยแพร่ หรือไม่
สามารถปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

3. ปัญหาการเข้าถึงการศึกษา ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่การเข้าถึง
การศึกษาหรือกิจกรรมเหล่านี้ อาจจำกัดสำหรับคนบางกลุ่ม

สรุปจุดเด่นและจุดด้อยของผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอ
เชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนสถาน ได้ว่าศาสนสถานมีจุดเด่นที่สำคัญหลายประการ แต่ก็ยังมีจุด
ด้อยที่ควรพัฒนาเพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงคนทุกกลุ่ม
ในสังคม

4.4. ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนพิธี

การแสดงผลมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของ
คณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยด้านศาสนพิธีทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1.กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวว่าด้านศาสนพิธีและงานบุญต่างๆ ได้ร่วมจัดกิจกรรมบุญจรรโลงพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมาสมกับเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 1, 17 สิงหาคม 2567) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ศูนย์กลางทางประเพณี วัฒนธรรมของอำเภอเชียงคานที่เป็นเมืองท่องเที่ยวระดับประเทศ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 3, 14 สิงหาคม 2567) ด้านศาสนพิธีทุกอย่างได้ร่วมกับชุมชนช่วยค้ำจุนพระพุทธศาสนาผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม ประเพณีสมกับเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 4, 16 สิงหาคม 2567)

2.กลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ได้กล่าวว่าด้านศาสนพิธี พระสงฆ์ ญาติโยม มีการทำวัตรในวันพระและทำบุญพิธีต่างๆ จนเป็นตัวอย่างของความเข้มแข็งชุมชนคุ้มวัดด้านความสามัคคีพร้อมเพรียง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 12, 19 สิงหาคม 2567) มีศาสนพิธีด้านการทำบุญประเพณีต่างๆ ช่วยจรรโลงพระพุทธ ศาสนาสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 15, 22 สิงหาคม 2567) มีการจัดกิจกรรมของศาสนพิธีบุญประเพณีต่างๆ กับชุมชนร่วมกับระดับอำเภอตลอดมา (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 17, 23 สิงหาคม 2567) มีการส่งเสริมจากคณะสงฆ์ มีการทำบุญประเพณีต่างๆ ร่วมกับชุมชนและส่วนราชการสืบต่อกันมาอย่างมั่นคง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 14, 21 สิงหาคม 2567) มีกิจกรรมธรรมะสัญจรช่วงเข้าพรรษาและมีบุญประเพณีต่างๆ ของเมืองท่องเที่ยวเชียงคานร่วมกับชุมชนคุ้มวัดเหมาะสมเพียงพอดีมาก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 19, 26 สิงหาคม 2567)

3.กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวว่าม้งานบุญประเพณีต่างๆ ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น งานออกพรรษา แข่งเรือ ไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและมีการทำบุญตักบาตรที่ถนนสายวัฒนธรรมทุกเช้า และมีโครงการธรรมะสัญจรทุกปีสำหรับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางบุญประเพณีต่างๆ นอกจากนี้บางวัดยังมีงานบุญพระเวสสันดรฟังเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) มีการสืบต่อด้านพิธีบุญต่างๆ มาแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบันเป็นเมืองท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมระดับประเทศ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 22, 27 สิงหาคม 2567) ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทุกวัดได้จัดกิจกรรมมีความเหมาะสมกับบริบทของวัดและชุมชนคุ้มวัด และทุกวัดได้จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนคุ้มวัดอย่างเหมาะสมควรต่อยอดพัฒนาหลักการ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 21, 27 สิงหาคม 2567)

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนพิธี ดังนี้

1. การสืบทอดและส่งเสริมพระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมบุญและศาสนพิธีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความเข้าใจและความรักในพระพุทธศาสนาให้กับชุมชน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนและพระสงฆ์มีการทำกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การทำวัตร การทำบุญ และกิจกรรมอื่นๆ ที่แสดงถึงความเข้มแข็งและความสามัคคีในชุมชน

3. การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ การร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความเข้มแข็ง โดยมีการจัดงานบุญประเพณีที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เช่น งานออกพรรษา และกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรม

4. การสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมทางศาสนาในรูปแบบต่างๆ ทำให้เชียงคานเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับผู้ที่มาเยือนและสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

5. โครงการธรรมะสัญจร โครงการนี้ช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าถึงชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดกิจกรรมเทศนาและสอนธรรมะในพื้นที่ต่างๆ ช่วยเสริมสร้างจิตใจและศีลธรรมให้กับประชาชน

6. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การจัดกิจกรรมต่างๆ ควรต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และสร้างความยั่งยืนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

สรุปผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนพิธีได้ว่าด้านศาสนพิธี ส่งผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม มีความสำเร็จในการรวมศาสนพิธีและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทำให้สามารถสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนพิธี ทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนแต่ละคุ้มวัดมีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนา ทำให้เกิดความสามัคคีและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพระสงฆ์และญาติโยม

2. การสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณี มีการจัดกิจกรรมบุญประเพณีที่ช่วยสืบทอดพระพุทธ ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับเชียงคานในฐานะเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมระดับประเทศ ส่งผลให้ได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกในปี 2563 และรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations ในปี 2567 เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชีย

3. การสนับสนุนจากหลายฝ่าย มีการสนับสนุนจากทั้งคณะสงฆ์ ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ) ทำให้กิจกรรมทางศาสนามีความหลากหลายและเข้าถึงผู้คนได้มากขึ้น

4. โครงการธรรมะสัญจร เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย ทำให้ผู้คนสามารถเรียนรู้และปฏิบัติธรรมได้ในชีวิตประจำวัน

จุดด้อย ได้แก่

1. การขาดการพัฒนา บางกิจกรรมหรือโครงการอาจไม่มีการพัฒนาและปรับปรุงให้ทันสมัย ซึ่งอาจทำให้สูญเสียความสนใจจากคนรุ่นใหม่

2. การพึ่งพิงกิจกรรมเดิมมากเกินไป อาจมีการพึ่งพาเฉพาะกิจกรรมประเพณีที่มีอยู่เดิม โดยไม่พยายามนำเสนอรูปแบบใหม่ๆ ที่จะดึงดูดความสนใจจากผู้คนรุ่นใหม่

สรุปจุดเด่นและจุดด้อยของผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนพิธี ได้ว่าด้านศาสนพิธีมีจุดเด่นและจุดด้อยที่สามารถช่วยให้คณะสงฆ์และชุมชนในอำเภอเชียงคานพัฒนากิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีความเหมาะสมกับยุคสมัย

4.5. ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนวัตถุ

การแสดงผลมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยด้านศาสนวัตถุทั้ง 3 กลุ่ม มีดังนี้

1. กลุ่มคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ได้กล่าวว่ามีหอพระไตรปิฎก ตู้และหนังสือพระไตรปิฎกพร้อม แต่เจ้าภาพผู้สร้างได้ปิดหอไตรไว้จะเปิดเฉพาะช่วงงานบุญที่เจ้าภาพนั้นมา มีเฟสบุ๊คของวัดแต่ข้อมูลการเผยแผ่ยังไม่เป็นปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 1, 17 สิงหาคม 2567) วัดยังไม่มีตู้และหนังสือพระไตรปิฎก และยังไม่มียุติบัตรของวัดสำหรับการเผยแผ่ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 4, 16 สิงหาคม 2567) มีตู้พระไตรปิฎก แต่มีหนังสือพระไตรปิฎกยังไม่ครบสมบูรณ์

ไม่มีร่องรอยในการนำไปใช้เผยแพร่ มีเฟซบุ๊กของวัดแต่ข้อมูลการเผยแพร่ยังไม่เป็นปัจจุบัน (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 5, 15 สิงหาคม 2567)

2. กลุ่มผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ได้กล่าวว่า มีหอพระไตรปิฎก มีตู้และหนังสือพระไตรปิฎกแต่ไม่ได้เปิดใช้เพราะกุญแจอยู่กับลูกหลานของเจ้าภาพที่ศรัทธาสร้างถวาย จะเปิดหอพระไตรปิฎกได้ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นช่วงที่เจ้าภาพที่สร้างถวายกลับมาวัด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 12, 19 สิงหาคม 2567) มีตู้และพระไตรปิฎก ไม่ให้พระเถระดูโทรศัพท์และไม่ให้ใช้โทรศัพท์มือถือในวัดเป็นอันขาด (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 18, 23 สิงหาคม 2567)

3. กลุ่มผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้กล่าวว่า ศาสนวัตถุสำคัญ คือ พระไตรปิฎกยังมีไม่ครบทุกวัดและบางวัดมีตู้และหนังสือพระไตรปิฎกแต่ยังไม่มีนำมาใช้เผยแพร่อย่างจริงจัง (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 20, 27 สิงหาคม 2567) ทุกวัดควรเน้นให้มีคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา แต่ไม่ยอมให้พระเถระเล่นโทรศัพท์ มือถือสื่อเฟซบุ๊ก (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหมายเลข 22, 27 สิงหาคม 2567)

จากมุมมองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุปผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนวัตถุ ดังนี้

1. การมีศาสนวัตถุที่เป็นพื้นฐาน มีหอพระไตรปิฎกและตู้เก็บพระไตรปิฎกในหลายวัด ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการศึกษาพระธรรมและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

2. ข้อจำกัดในการเข้าถึงศาสนวัตถุ หอพระไตรปิฎกหลายแห่งไม่ได้เปิดให้ใช้บริการตลอดทั้งปี แต่จะเปิดเฉพาะในช่วงเทศกาลหรือช่วงที่เจ้าภาพกลับมาที่วัด ทำให้การเข้าถึงพระไตรปิฎกเป็นไปอย่างจำกัด

3. การขาดข้อมูลที่ทันสมัย ข้อมูลการเผยแพร่บนเฟซบุ๊กของวัดยังไม่เป็นปัจจุบัน และบางวัดยังไม่มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเผยแพร่หลักธรรมและข่าวสาร ทำให้การสื่อสารกับชุมชนและผู้สนใจน้อยลง

4. ความเข้มงวดในการใช้สื่อสมัยใหม่ มีข้อกำหนดในบางวัดที่ไม่อนุญาตให้พระเถระใช้โทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์ ทำให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือการเรียนรู้ผ่านสื่อสมัยใหม่มีข้อจำกัดซึ่งอาจส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัย

5. ความสำคัญของการศึกษาและการใช้พระไตรปิฎก แม้ว่าจะมีศาสนวัตถุ แต่การใช้พระไตรปิฎกในการเผยแพร่พระพุทธศาสนายังไม่เกิดขึ้นอย่างจริงจังในบางวัด ทำให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมของพระพุทธศาสนาไม่ถูกส่งต่อไปยังชุมชนอย่างทั่วถึง

สรุปผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนวัตถุได้ว่ามีความพร้อมในบางส่วน แต่การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และการเผยแพร่ข้อมูลยังมีข้อจำกัดหลายประการ ที่อาจทำให้การเผยแพร่ไม่เป็นไปอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการ

พัฒนาในด้านนี้เพื่อให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางและทันสมัยมากขึ้น

จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ด้านศาสนวัตถุ ทั้ง 3 กลุ่ม สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ดังนี้

จุดเด่น ได้แก่

1. การมีศาสนวัตถุพื้นฐาน วัดหลายแห่งมีหอพระไตรปิฎกและตู้เก็บพระไตรปิฎก ซึ่งช่วยให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงหลักธรรมและศึกษาพระธรรมได้

2. การส่งเสริมการศึกษา ศาสนวัตถุที่มีอยู่ช่วยสนับสนุนการศึกษาและการปฏิบัติธรรมในชุมชน เช่น การมีโรงเรียนปริยัติธรรมภายในวัด ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างนักบวชที่มีความรู้

3. สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการเผยแพร่ วัดตั้งอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวและมีการทำกิจกรรมที่เป็นที่สนใจของชุมชน ทำให้มีโอกาสในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้คนมากขึ้น

จุดด้อย ได้แก่

1. การเข้าถึงศาสนวัตถุที่จำกัด หอพระไตรปิฎกในบางวัดไม่เปิดให้เข้าชมตลอดทั้งปี และการเปิดใช้งานมักจำกัดอยู่ในช่วงเทศกาลหรือโอกาสพิเศษเท่านั้น ทำให้การศึกษาและการเผยแพร่ถูกจำกัด

2. ข้อมูลที่ไม่ทันสมัย ข้อมูลการเผยแพร่บนสื่อเทคโนโลยีทางสื่อออนไลน์ยังไม่เป็นปัจจุบัน ซึ่งทำให้พุทธศาสนิกชนและผู้สนใจไม่สามารถเข้าถึงข่าวสารและกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว

3. การไม่ใช้สื่อสมัยใหม่ ข้อกำหนดในการไม่ให้พระสงฆ์ใช้โทรศัพท์มือถือหรือดูโทรทัศน์ทำให้การเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารที่เป็นประโยชน์มีข้อจำกัด ซึ่งอาจทำให้การเผยแพร่พระพุทธศาสนาหยุดชะงัก

4. การใช้ศาสนวัตถุไม่เต็มประสิทธิภาพ แม้จะมีพระไตรปิฎกแต่การใช้งานในการเผยแพร่มิได้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง ส่งผลให้พุทธศาสนิกชนไม่สามารถเข้าถึงและศึกษาหลักธรรมได้อย่างต่อเนื่อง

สรุปจุดเด่นและจุดด้อยของผลที่เกิดจากการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ด้านศาสนวัตถุ ได้ว่า ด้านศาสนวัตถุมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย ซึ่งต้องการการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา การใช้สื่อสมัยใหม่ และการทำให้ศาสนวัตถุเป็นที่เข้าถึงได้ตลอดเวลา

4.6. สรุป

สรุปการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จากการวิเคราะห์ผลที่เกิดจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ทั้ง 5 ด้านพร้อมทั้ง จุดเด่นและจุดด้อย ได้ดังนี้

1. ด้านศาสนธรรม มีการผสมผสานระหว่างการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนากับการปรับตัวตามบริบทสังคม มุ่งเน้นที่ศีลธรรมและการดำรงชีวิตที่ดี โดยยังคงเน้นหลักธรรมที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและสงบสุข คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ด้านศาสนธรรม ได้ว่า มีจุดเด่นที่การรักษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม เน้นทาน ศีล ภาวนาและการทำบุญที่เข้าถึงคนทั่วไปได้ง่าย แต่ยังมีจุดด้อยในด้านเน้นหนักการให้ การทำทานหรือโชคลาภในบางกรณี และขาดการปรับตัวเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงคนที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและการปฏิบัติธรรมในเชิงลึก

2. ด้านศาสนบุคคล มีแนวโน้มที่ดี พระสงฆ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่น่าเลื่อมใสของชุมชน แต่ยังคงต้องการอบรมพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสำรวมและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดให้กับพระสงฆ์และสามเณรบางกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาของชุมชนต่อไป สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ด้านศาสนบุคคล ได้ว่า โดยรวมแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจุดเด่นด้านคุณธรรมของพระสงฆ์ โดยเฉพาะระดับพระสังฆาธิการ คือ เจ้าอาวาส แต่ก็ยังมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ฝ่ายปกครองสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลจะต้องมีการอบรมพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัดให้มีความรู้มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดตามพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาด้านศาสนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป สำหรับด้านการสนับสนุนจากชุมชนได้มีประธานชุมชนคุ้มวัดและคณะกรรมการชุมชนคุ้มวัดรับผิดชอบดูแลอย่างดีอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านศาสนสถาน คือ วัด และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในบริเวณวัดทั้ง 8 วัด มีความเพียงพอและเหมาะสมทั้งในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก กอปรกับทุกวัดเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง มีความสำคัญเป็นศูนย์รวมทางศิลปวัฒนธรรมสืบทอดมาตั้งแต่บรรพกาล สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ด้านศาสนสถาน ได้ว่า ศาสนสถานมีจุดเด่นที่สำคัญหลายประการ แต่ก็ยังมีจุดด้อยที่ควรพัฒนาเพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคม

4. ด้านศาสนพิธี ส่งผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม มีความสำเร็จในการรวมศาสนพิธีและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรต่อยอดพัฒนาหลักการ

“บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ทำให้สามารถสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ด้านศาสนพิธี ได้ว่า ด้านศาสนพิธีมีจุดเด่นและจุดด้อยที่สามารถช่วยให้คณะสงฆ์และชุมชนในอำเภอเชียงคานพัฒนา กิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีความเหมาะสมกับยุคสมัย

5.ด้านศาสนวัตถุ มีความพร้อมในบางส่วน แต่การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และการเผยแผ่แพร่ ข้อมูลยังมีข้อจำกัดหลายประการ ที่อาจทำให้การเผยแผ่ไม่เป็นไปอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพจึง ควรมีการพัฒนาในด้านนี้เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางและ ทันสมัยมากขึ้น สามารถสรุปจุดเด่นและจุดด้อย ด้านศาสนวัตถุ ได้ว่า ด้านศาสนวัตถุมีทั้งจุดเด่นและ จุดด้อย ซึ่งต้องการการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจในพระพุทธ ศาสนาได้มากขึ้น ทั้งในด้านการศึกษา การใช้สื่อสมัยใหม่ และการทำให้ศาสนวัตถุเป็นที่เข้าถึงได้ ตลอดเวลา

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้วิจัยสามารถสรุปรายละเอียดสำคัญดังนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผล
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

5.1.1 แนวคิดทฤษฎีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์

แนวคิดและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีจุดกำเนิดหน้าที่ของคณะสงฆ์ด้านการเผยแผ่ เริ่มขึ้นครั้งแรกจากการที่พระพุทธเจ้าส่งพระภิกษุสงฆ์สาวกรุ่นแรกจำนวน 60 รูปออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วชมพูทวีป เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์แก่อุภกุลและประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวโลก อย่างแท้จริงไม่ใช่มุ่งให้คนมานับถือพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก ต่อมาการประชุมพระภิกษุสงฆ์สาวกรั้งใหญ่หรือจรตฺรงคสันนิบาตในวันเพ็ญเดือน 3 หรือวันมาฆบูชา เป็นวันที่พระภิกษุสงฆ์สาวกมาประชุมพร้อมกันโดยไม่ได้นัดหมายจำนวน 1,250 รูป เป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกที่เป็นพระอรหันต์ทั้งหมดและเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกที่ได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธองค์โดยตรงทั้งหมดโดยเหตุอัศจรรย์ทั้ง 4 ประการนี้เกิดขึ้นครั้งแรกและครั้งเดียวในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ได้ทรงประทานพระโอวาทสำคัญในวันมาฆบูชา เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” คือ อุดมคติการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ ประกอบด้วย หลักการ 3 ได้แก่ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ อุดมการณ์ 4 ได้แก่ อดทน ไม่เบียดเบียน ความสงบ มุ่งนิพพาน และวิธีการ 6 ได้แก่ ไม่ว่าร้าย ไม่ทำร้าย สรรวมในปาฏิโมกข์ รู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ในที่สงบ ชำระจิตให้สงบ

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา หมายถึง การนำหลักธรรมอันบริสุทธิ์ของพระพุทธเจ้าหรือการนำหลักธรรมคำสอนในพระไตรปิฎกไปถ่ายทอดให้ประชาชนคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งให้ขยาย

ออกไป โดยยึดอุดมคติการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ คือ หลักการ 3 อุดมการณ์ 4 และวิธีการ 6 ปัจจุบันตามระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ.2564 ซึ่งมีบุคลากรพระพุทธศาสนาเป็นผู้ขับเคลื่อนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจังตั้งแต่การกำหนดให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาระดับจังหวัดโดยมีเจ้าคณะจังหวัดเป็นประธานฝ่ายสงฆ์และผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานฝ่ายฆราวาสจนถึงหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล

บุคลากรเผยแผ่พระพุทธศาสนา หมายถึง พระสังฆาธิการและเลขานุการทุกระดับชั้นพระธรรมทูต พระนักเทศน์ ครูสอนพระปริยัติธรรม พระบัณฑิตเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระธรรมจาริก พระธรรมวิทยากร พระภิกษุ บุคคลหรือคณะบุคคลอื่นที่ปฏิบัติหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เรียกชื่ออย่างอื่นตามที่คณะกรรมการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล ประกอบด้วย 1.อุปนิสัยนภกา เป็นการนั่งคุยสนทนาอย่างกันเองโดยสอดแทรกหลักธรรม 2.ธัมมิกถา เป็นการบรรยายหรืออธิบายธรรม 3.โอวาทกถา เป็นการให้คำแนะนำตักเตือนให้ละเว้นชั่วประพฤติดี 4.อนุสาสนิกถา เป็นคำกล่าวสอนในลักษณะซ้ำๆ ย้ำเตือนอย่างต่อเนื่องให้เห็นจริง 5.ธัมมสากัจฉากถา เป็นการสนทนาธรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน 6.ปุจฉาวิสัชนากถา เป็นรูปแบบการเผยแผ่ด้วยการถามและตอบ 7.ธัมมเทศนา กถา เป็นการเทศน์การแสดงพระธรรมเทศนา นอกจากนี้การเผยแผ่ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ประกอบด้วย 3 หลักการ คือ 1.หลักปริยัติธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการให้ได้ยินได้ฟังทุกวิถีทาง 2.หลักปฏิบัติธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการปฏิบัติ 3.หลักปฏิเวธธรรม เป็นการเผยแผ่ด้วยการเป็นผู้มีความสุขให้เขา

คุณลักษณะวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือลีลาการสอน 4 ประการ คือ 1.สันถัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจน 2.สมათปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วยชวนให้คล้อยตาม 3.สมุตเตชนา เราใจให้แกลัวกล้ำ เพื่อให้เกิดกำลังใจมั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ 4.สัมปหังสนา ขโลมใจให้รำเริงฟังไม่เบื่อและมีความหวังมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะได้รับจากการปฏิบัติ

คณะสงฆ์ หมายถึง บรรดาหมู่พระสงฆ์ผู้ผ่านการอุปสมบทโดยถูกต้องและมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์เป็นผู้เลื่อมใสในคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วปฏิบัติตามสิกขาบทที่กำหนดไว้จำนวน 227 ข้อ ผู้ซึ่งมีคุณสมบัติสำคัญตามสังฆคณ 9 ประการ คือ พระสงฆ์เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติชอบ เพื่อธรรมเป็นเครื่องดับทุกข์ ปฏิบัติสมควรแก่การเคารพ สมควรแก่การได้รับของถวาย สมควรแก่การต้อนรับ สมควรแก่การรับสิ่งของให้ทาน สมควรแก่การให้บุคคลทั่วไปทำการกราบไหว้และเป็นเนืองนาบุญของโลก

ความเป็นมาของพระสงฆ์ คือ การเกิดพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธ ศาสนาเริ่มจากพระพุทธ องค์ทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พระปัญจวัคคีย์ 5 รูป หลังจากแสดงปฐมเทศนา

แล้วปรากฏว่าท่านโกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ได้เกิดเข้าใจธรรมจึงทูลขออุปสมบทและถือว่าเป็นพระภิกษุสงฆ์สาวกรูปแรกของพระพุทธศาสนาในวันเพ็ญเดือน 8 หรือวันอาสาฬหบูชา โดยวันอาสาฬหบูชาเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา เป็นวันที่พระพุทธเจ้าเริ่มประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นวันที่เกิดพระภิกษุรูปแรกของพระพุทธศาสนา คือ ท่านโกณฑัญญะ ซึ่งทำให้วันอาสาฬหบูชาเป็น “วันพระสงฆ์” คือ วันที่เริ่มต้นกำเนิดมีพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา

บทบาทหลักของคณะสงฆ์ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งบทบาทด้านการเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ทุกรูปที่ได้รับมอบหมายจากพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การศึกษาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทย มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทยโดยพระสมณทูตสายที่ 8 คือ พระโสณะและพระอุตตระเถระจากการอุปถัมภ์ของพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในคณะสงฆ์ไทยมีการแบ่งยุคตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ 1. ยุคการสื่อสารโดยคำพูด 2. ยุคการสื่อสารโดยการเขียน 3. ยุคการสื่อสารโดยการพิมพ์ 4. ยุคการสื่อสารโดยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ 5. ยุคการสื่อสารโดยโทรคมนาคมและดิจิทัล

5.1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สรุปความสำคัญได้ว่า

ด้านศาสนธรรม คณะสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการเทศนาและหลักปฏิบัติเป็นหลัก หลักธรรมที่เน้น คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 แต่ยังมีคณะสงฆ์เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังมุ่งเน้นทางโศคลาภสักการะ

ด้านศาสนบุคคล เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระสุปฏิปันโนผู้ปฏิบัติดี มีเพียงพระสงฆ์และสามเณรเป็นส่วนน้อยที่ต้องมีการพัฒนาอบรมจากฝ่ายปกครองสงฆ์ให้มีการสำรวมกายวาจาและจิตใจให้เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

ด้านศาสนสถาน ทุกวัดเป็นศาสนสถานที่มีความเหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวัดที่เป็นศาสนสถานที่ตั้งของโรงเรียนปริยัติธรรม นอกจากนี้ยังมีวัดที่จัดหลักสูตรปฏิบัติธรรมมาหลายรุ่นและรวมทั้งมีวัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวติดถนนสายวัฒนธรรม

ด้านศาสนพิธี คณะสงฆ์ได้ร่วมกับชุมชนประจำคุ้มวัดรวมถึงหน่วยงานราชการระดับอำเภอในพิธีสำคัญต่างๆ ด้วยความพร้อมเพรียงตลอดมา มีงานบุญประเพณีที่สำคัญของอำเภอเชียงคาน เช่น งานออกพรรษา แข่งเรือ ไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและการตักบาตรที่ถนนสายวัฒนธรรมทุกเช้า

นอกจากนี้เชียงใหม่ยังได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกในปี 2563 และรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations ในปี 2567 เป็นแห่งแรกในอาเซียน และเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชียเหมาะสมสำหรับเป็นเมืองท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับประเทศ

ด้านศาสนวัตถุ มีทั้งวัดที่มีหอพระไตรปิฎกหรือตู้พระไตรปิฎกและวัดที่ยังไม่มีตู้พระไตรปิฎก ซึ่งทุกวัดยังไม่ได้มีการนำพระไตรปิฎกนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง นอกจากนี้พบว่าทั้งวัดที่มีและไม่มีเฟสบุ๊กของวัด แต่ทุกวัดยังไม่ได้มีการเผยแผ่และประชาสัมพันธ์ที่เป็นข้อมูลปัจจุบัน

การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ทุกวัดมีการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมในพิธีประเพณีต่างๆ ร่วมกับชุมชนประจำคุ้มวัดและส่วนราชการ มีโครงการธรรมะสัญจรช่วงเข้าพรรษา บางวัดยังมีงานบุญพระเวสสันดรฟังเทศน์มหาชาติเป็นประจำทุกปี คณะสงฆ์มีการเผยแผ่แบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนาที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนเป็นหลัก วัดได้รับการส่งเสริมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ยังไม่ต่อเนื่องและจริงจังเท่าที่ควร ขาดงบประมาณการสนับสนุน และในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทุกวัดได้ร่วมกับทางราชการและชุมชนประจำคุ้มวัดร่วมจัดกิจกรรมทำบุญต่างๆ ด้วยความพร้อมเพียงเหมาะสมกับบริบทของวัดควรต่อยอดพัฒนาหลักการ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ให้เข้มแข็งและมั่นคงสืบต่อไป

สภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปัจจุบันพุทธศาสนิกชนเข้าวัดทำบุญน้อยลง คนบวชเป็นพระสงฆ์และสามเณรลดน้อยลง พุทธศาสนิกชนยังมีความเชื่อเรื่องโชคลาง พระสงฆ์และสามเณรบางวัดต้องมีการสำรวมมากขึ้น และพระสงฆ์ยังมีความสามารถน้อยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

แนวทางแก้ไขปัญหาเพื่อพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนา คณะสงฆ์ต้องดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามระเบียบมหาเถรสมาคม พ.ศ.2564 อย่างจริงจัง ทุกวัดมีความพร้อมในปัจจุบัน ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนสถานและด้านศาสนพิธีเหมาะสมกับเป็นเมืองท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมระดับประเทศ ปัจจัยที่ควรพัฒนา คือ ด้านศาสนบุคคล พระสงฆ์และสามเณรทุกวัดต้องมีแนวปฏิบัติดีปฏิบัติชอบอย่างเคร่งครัดเป็นระบบ และด้านศาสนวัตถุควรมีการเผยแผ่โดยใช้สื่อออนไลน์ที่ทันสมัยผ่านเฟสบุ๊กของวัด พุทธศาสนิกชนคนรุ่นใหม่จะได้เข้าถึงและการพัฒนาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องใช้หลัก บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ

5.1.3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย สามารถสรุปการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

ปัจจัยที่มีความพร้อมในการส่งเสริมต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ด้านศาสนธรรม ด้านศาสนบุคคล ด้านศาสนสถาน ด้านศาสนพิธีและด้านศาสนวัตถุ

1.ด้านศาสนธรรม มีการผสมผสานระหว่างการเผยแผ่ธรรมะในรูปแบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนากับการปรับตัวตามบริบทสังคม มุ่งเน้นที่ศีลธรรมและการดำรงชีวิตที่ดี โดยยังคงเน้นหลักธรรมที่สำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณธรรมและสงบสุข คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 โดยด้านศาสนธรรมมีจุดเด่นที่การรักษารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม เน้นทาน ศีล ภาวนาและการทำบุญที่เข้าถึงคนทั่วไปได้ง่าย แต่ยังมีจุดด้อยในด้านเน้นหนักการให้ การทำทานหรือโศคลาภในบางกรณี และขาดการปรับตัวเพื่อให้ธรรมะเข้าถึงคนที่มีข้อจำกัดด้านเวลาและการปฏิบัติธรรมในเชิงลึก

2.ด้านศาสนบุคคล มีแนวโน้มที่ดี พระสงฆ์ส่วนใหญ่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบเป็นที่น่าเลื่อมใสของชุมชน แต่ยังคงต้องมีการอบรมพัฒนาเพิ่มเติมในด้านการสำรวมและการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดให้กับพระสงฆ์และสามเณรบางกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างความศรัทธาของชุมชนต่อไป ซึ่งในด้านศาสนบุคคลโดยรวมแล้วการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีจุดเด่นด้านคุณธรรมของพระสงฆ์โดยเฉพาะระดับพระสังฆาธิการ คือ เจ้าอาวาส แต่ก็ยังมีความจำเป็นที่ฝ่ายปกครองสงฆ์ระดับเจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะตำบลจะต้องมีการอบรมพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดในสังกัดให้มีความรู้มีวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดตามพระธรรมวินัยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการพัฒนาด้านศาสนบุคคลเป็นสิ่งสำคัญต่อการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบไป สำหรับด้านการสนับสนุนจากชุมชนได้มีประธานชุมชนคุ้มวัดและคณะกรรมการชุมชนคุ้มวัดรับผิดชอบดูแลอย่างดียิ่งตลอดมา

3.ด้านศาสนสถาน คือ วัด และสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ภายในบริเวณวัดทั้ง 8 วัด มีความเพียงพอและเหมาะสมทั้งในด้านการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก กอปรกับทุกวัดเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง มีความสำคัญเป็นศูนย์รวมทางศิลปวัฒนธรรมสืบทอดมาตั้งแต่บรรพกาล ซึ่งศาสนสถานมีจุดเด่นที่สำคัญหลายประการ แต่ก็ยังมีจุดด้อยที่ควรพัฒนาเพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคม

4.ด้านศาสนพิธี ส่งผลดีต่อการสร้างความเข้มแข็งในชุมชน การสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม มีความสำเร็จในการรวมศาสนพิธีและวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ควรต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น และเขียงคานยังได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกในปี 2563 และรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations ในปี 2567 เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชีย ทำให้

เหมาะสมสำหรับเป็นเมืองท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับประเทศและสามารถสืบทอดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งด้านศาสนพิธีมีจุดเด่นและจุดด้อยที่สามารถช่วยให้คณะสงฆ์และชุมชนในอำเภอเชียงคานพัฒนากิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดียิ่งขึ้น ควรได้รับการพัฒนาต่อยอดพัฒนาหลักการ “บวร” (บ้าน วัด โรงเรียน และราชการ) เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและมีความเหมาะสมกับยุคสมัย

5.ด้านศาสนวัตถุ มีความพร้อมในบางส่วน แต่การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และการเผยแผ่ข้อมูลยังมีข้อจำกัดหลายประการ ที่อาจทำให้การเผยแผ่ไม่เป็นอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพจึงควรมีการพัฒนาในด้านนี้เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถเข้าถึงผู้คนได้อย่างกว้างขวางและทันสมัยมากขึ้น สามารถสรุปได้ว่าด้านศาสนวัตถุมีทั้งจุดเด่นและจุดด้อย ซึ่งต้องการการปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจในพระพุทธศาสนาได้มากขึ้น ทั้งในด้านการศึกษากการใช้สื่อสมัยใหม่ และการทำให้ศาสนวัตถุเป็นที่เข้าถึงได้ตลอดเวลา

5.2. อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย” ผลการศึกษา พบว่า ด้านศาสนธรรม คณะสงฆ์มีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยวิธีการเทศนาและหลักปฏิบัติเป็นหลัก หลักธรรมที่เน้น คือ ทาน ศีล ภาวนา หรือบุญกิริยาวัตถุ 3 สอดคล้องกับงานวิจัยของภิกษุวัชร สุขเสนและคณะ (2563) ได้เสนองานวิจัยเรื่องคำสอนและแนวการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต สรุปผลการศึกษาว่า คุณค่าที่ได้เกิดจากข้อวัตรปฏิบัติของหลวงปู่มั่นในแง่ของความเคร่งครัดต่อพระธรรมวินัยปฏิบัติในการปฏิบัติกรรมฐาน การสั่งสอนศิษยานุศิษย์ที่สั่งสอนอย่างแตกฉานในธรรมทั้งปริยัติและปฏิบัติ สามารถตอบปัญหาธรรมแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้งเข้าใจง่าย คุณค่าที่เกิดขึ้นจากสาเหตุเหล่านี้ทำให้มีสำนักวิปัสสนากรรมฐานสายหลวงปู่มั่นทั้งฝ่ายธรรมยุติกนิกายและฝ่ายมหานิกายเกิดขึ้นมากมายซึ่งทั้ง 2 นิกายได้ยึดถือปฏิบัติตามหลักที่ท่านได้สั่งสอนเอาไว้ ในส่วนคุณค่าที่เกิดขึ้นต่อพุทธศาสนิกชนที่ปฏิบัติตามหลักคำสอนของท่าน จะแสดงทาน ศีล ภาวนาเป็นพื้นฐานด้วยเหตุว่าเป็นธรรมอันเป็นรากแก้วของความเป็นมนุษย์และเป็นรากเหง้าของพระพุทธศาสนา การสอนฆราวาสท่านไม่ได้อธิบายลึกซึ้งไปกว่าฐานะของฆราวาส แต่หากฆราวาสนำหลักคำสอนของท่านไปปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดย่อมเกิดมรรคผลในชีวิต สร้างความสุขให้เกิดขึ้นได้ตามฐานานุรูปของแต่ละบุคคล

อีกส่วนหนึ่งสอดคล้องกับลักษณะวัด ปาละรัตน (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน: กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนา

เบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง สรุปผลการศึกษาพบว่า บุญกิริยาวัตถุเป็นหลักธรรมที่นักศึกษาทุกคนในกลุ่มปฏิบัติเห็นว่าเป็นสิ่งที่ตนสามารถปฏิบัติได้และเคยชินจนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และเมื่อปฏิบัติแล้วก็ทำให้มีการพัฒนาตนทั้งทางกาย ทางจิต ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น โดยนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาที่เกิดขึ้นทั้งด้านพฤติกรรม ลักษณะนิสัย ความคิด จิตใจ เป็นการพัฒนาในระดับมาก ขณะที่รองลงมาเห็นว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงในระดับมากที่สุด และมีเพียงส่วนน้อยและส่วนน้อยที่สุดที่เห็นว่าเป็นการพัฒนาในระดับปานกลาง และในระดับน้อย ตามลำดับ และหากจะพิจารณาถึงคุณธรรมพึงประสงค์ที่ต้องการเสริมสร้างและพัฒนา ก็พบว่าหลักบุญกิริยาวัตถุสามารถตอบโจทย์ได้ โดยศีล เป็นข้อปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อการไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นนั้นช่วยพัฒนาความเป็นผู้มีระเบียบวินัยในการดำรงชีวิตอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรม และพัฒนาความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ในขณะที่ทาน การให้ เสียสละ แบ่งปันสามารถช่วยในการพัฒนาคุณธรรม 2 ประการ คือ ความพอประมาณหรือความพอเพียงและการมีจิตสาธารณะ และท้ายสุด คือ ภาวนา เป็นการพัฒนาจิตและคุณสมบัติของจิตทั้ง 3 ด้าน คือ คุณภาพจิต สมรรถภาพจิต และสุขภาพของจิตร่วมกับการพัฒนาปัญญาให้มีความเข้าใจธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิตและสรรพสิ่ง ซึ่งจะทำให้สามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง และดำรงชีวิตอยู่ได้โดยไม่ทุกข์

ด้านศาสนบุคคล เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นพระสุปฏิปันโนผู้ปฏิบัติดี มีเพียงพระสงฆ์และสามเณรเป็นส่วนน้อยที่ต้องมีการพัฒนาอบรมจากฝ่ายปกครองสงฆ์ให้มีการสำรวมกาย วาจาและจิตใจให้เป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ นอกจากนี้ยังขาดแคลนพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาไม่เพียงพอ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการเผยแผ่มีน้อย และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ยังคงเป็นรูปแบบดั้งเดิม คือ การแสดงธรรมเทศนา สอดคล้องกับพระจิรภัทร อินทวิโส (แก้วเลิศ) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องบทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สรุปผลการศึกษาว่า พระสงฆ์และสามเณรยังขาดความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ แนวทาง ปฏิบัติต่างๆ รวมทั้งนโยบายที่ทางคณะสงฆ์บังคับใช้ ทำให้แนวทางการส่งเสริมในการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการต้องส่งเสริมและพัฒนา ด้านการศึกษาให้ดูแลปกครองบริหารให้การอบรมความรู้และความเข้าใจในกฎระเบียบ แนวทางปฏิบัติ รวมทั้งการศึกษาด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหลักธรรมในพระไตรปิฎกเป็นลำดับต้นๆ พบว่า พระสังฆาธิการทุกวัดในตำบลแม่แตง ได้ส่งเสริม สนับสนุนพระสงฆ์และสามเณรได้เรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลี รวมทั้งการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง โดยมีการจัดทุนการศึกษา ค่าพาหนะ จึงนับว่าพระสังฆาธิการเอาใจใส่การศึกษาค่อนข้างมาก

ด้านศาสนสถาน ทุกวัดเป็นศาสนสถานที่มีความเหมาะสมแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีวัดที่เป็นศาสนสถานที่ตั้งของโรงเรียนปริยัติธรรม นอกจากนี้ยังมีวัดที่จัดหลักสูตรปฏิบัติธรรมมาหลาย

รุ่นและรวมทั้งมีวัดที่ตั้งอยู่ในแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวติดถนนสายวัฒนธรรม สอดคล้องกับ พระราชปริชามณี (รังสฤษดิ์ สุมนชาติ) (2561) ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการจัดการพุทธศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลย สรุปผลการศึกษาพบว่า พุทธศาสนสถานที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลยมีความโดดเด่นหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านจิตรกรรม ด้านประติมากรรมและด้านสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นพุทธศาสนสถานที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมจำนวนมากในแต่ละปี ในจังหวัดเลยมีพุทธศาสนสถาน อันเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากมาย กล่าวได้ว่า จังหวัดเลยเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย แต่มีวัฒนธรรมที่ไม่แตกต่างกันมากเพราะได้รับอิทธิพลความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นตามพุทธศาสนสถานในจังหวัดเลยจึงเป็นงานศิลปกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ เช่น วัดศรีคุณเมืองที่อำเภอเชียงคาน วัดเนรมิตวิปัสสนาและพระธาตุศรีสองรักที่อำเภอด่านซ้าย ปัจจุบันมีการสร้างพุทธศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวมีมากมายในจังหวัดเลย ที่สำคัญที่วัดศรีคุณเมืองมีจุดเด่นด้านประติมากรรม พระธาตุศรีสองรัก จะมีจุดเด่นด้านสถาปัตยกรรม และวัดเนรมิตวิปัสสนาจะมีจุดเด่นด้านจิตรกรรมฝาผนัง สิ่งเหล่านี้ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ประชาชนให้ความสำคัญอยู่ในยุคปัจจุบัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างดี แม้ว่าจะเป็นพุทธศาสนสถานที่เป็นการประยุกต์ศิลปะก็ตามแต่ยังคงความเป็นศิลปะตามแบบฉบับความเชื่อของประชาชนจังหวัดเลย

ด้านศาสนพิธี คณะสงฆ์ได้ร่วมกับชุมชนประจำคุ้มวัดรวมถึงหน่วยงานราชการระดับอำเภอ ในพิธีสำคัญต่างๆ ด้วยความพร้อมเพรียงตลอดมา มีงานบุญประเพณีที่สำคัญของอำเภอเชียงคาน เช่น งานออกพรรษา แข่งเรือ ไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและการตักบาตรที่ถนนสายวัฒนธรรมทุกเช้า เชียงคานยังได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกในปี 2563 และรางวัลเหรียญเงิน แหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations ในปี 2567 เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชีย ทำให้เหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับเป็นเมืองท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับประเทศ นอกจากนี้ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาทุกวัดคณะสงฆ์ได้รับความร่วมมือกับทางราชการและชุมชนประจำคุ้มวัดจัดกิจกรรมทำบุญประเพณีต่างๆ ด้วยความพร้อมเพรียงเหมาะสมกับบริบทของวัด ถือว่าจัดเป็นการใช้หลักการ บวร หรือ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ซึ่งควรใช้หลัก บวร นี้ในการส่งเสริมและพัฒนากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พระครูใบฎีกาจารย์ส ขนดิยุดโต (เชียงใหม่) (2564) ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่องการพัฒนาชุมชนคุณธรรมโดยใช้พลังบวรผ่านกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย สรุปผลการศึกษาว่าแนวทางการพัฒนาชุมชนคุณธรรมโดยใช้พลังบวรผ่านกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของวัดพระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย หลักการ บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ นั้นเป็นพลังที่สำคัญในสังคมที่จะสามารถนำมาเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็งก่อให้เกิดกระบวนการสร้างชุมชน

คุณธรรมอย่างยั่งยืนในทุกพื้นที่โดยวัดทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนาร่วมวางแผนดำเนินการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ว่างสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้รุ่มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ที่จะให้การอบรมกลุ่มเกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้นการประสานการทำงาน คือ บ้าน วัด โรงเรียน มีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพทำให้เกิดชุมชนคุณธรรมเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ด้านศาสนวัตถุ มีทั้งวัดที่มีหอประไตรปิฎกหรือตู้พระไตรปิฎกและวัดที่ยังไม่มีตู้พระไตรปิฎก ซึ่งทุกวัดยังไม่ได้มีการนำพระไตรปิฎกนำมาใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง นอกจากนี้พบว่า มีทั้งวัดที่มีและไม่มีเฟสบุ๊กของวัด แต่ทุกวัดยังไม่ได้มีการเผยแผ่และประชาสัมพันธ์ที่เป็นข้อมูลปัจจุบัน ดังนั้นคณะสงฆ์ควรนำพระไตรปิฎกมาเผยแผ่หลักพระสัทธรรมแก่พุทธศาสนิกชนอย่างจริงจัง และควรมีการเผยแผ่โดยใช้สื่อออนไลน์ที่ทันสมัยผ่านเฟสบุ๊กของวัดพุทธศาสนิกชนคนรุ่นใหม่จะได้เข้าถึงหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อนำหลักธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับเสาวรณีย์ ตีล่วน (2564) ได้เสนอการค้นคว้าอิสระเรื่องบทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี สรุปผลการศึกษาว่า พระสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในเรื่องการส่งเสริมโครงการประชาชนประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล 5 มีการจัดหาหนังสือธรรมะมาไว้ให้เพียงพอดูผู้ที่มาปฏิบัติธรรมในวันพระหรือวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและมีการนำสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ เช่น เฟสบุ๊กมาช่วยเพื่อให้เข้าถึงเยาวชน ประชาชนได้ทุกเพศทุกวัย

5.3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรนำผลการวิจัยนี้เผยแพร่ให้กับองค์กรปกครองส่วนระดับจังหวัดเลย ระดับอำเภอเชียงคาน ระดับตำบลในอำเภอเชียงคานและวัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยต่อไป

2. ผู้นำฝ่ายปกครองท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี ปลัดเทศบาล ต้องร่วมมือร่วมใจกับชุมชนอย่างเข้มแข็งให้ต่อเนื่องตลอดไป ในการ

ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานในวัดและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนาตลอดทั้งศาสนพิธี ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของการทำบุญทางพระพุทธศาสนาที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพชนที่โดดเด่นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันระดับประเทศ ได้แก่ งานบุญประเพณีแข่งเรือวันออกพรรษา ประเพณีไหลเรือไฟ ตักบาตรเทโวและประเพณีทำบุญตักบาตร 9 วัด ที่ถนนสายวัฒนธรรมช่วงเช้าทุกวัน ส่งผลให้อำเภอเชียงคานได้รับรางวัลแหล่งท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืนระดับโลกในปี 2563 และรางวัลเหรียญเงินแหล่งท่องเที่ยวยั่งยืนโลกจาก Green Destinations ประจำปี 2567 เป็นแห่งแรกในอาเซียนและเป็นแห่งที่ 3 ของเอเชีย

3.ควรมีโครงการอบรมพระสงฆ์และสามเณรทุกวัดโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ระดับตำบล เป็นผู้ดำเนินการอบรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรมีศีลาจารวัตรเป็นมีเลื่อมใสศรัทธาของชุมชน มีความรู้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและมีความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เหมาะสมตามบริบท

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์แนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเพื่อสังคมยุคใหม่

2.ควรศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาครัฐตามหลักการ “บวร” บ้าน วัด โรงเรียนและราชการ ซึ่งเป็นรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน

3.ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาวิเคราะห์กฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของประเทศไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

รายการอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2553). *แนวทางการดำเนินงานหน่วยเผยแพร่ศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา*. ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *ศาสนพิธีและมารยาทไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). *ศาสนสถานสำคัญคู่แผ่นดิน*. รุ่งศิลป์การพิมพ์ จำกัด.

กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2553). *ประวัติความสำคัญของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2564). *เล่าเรื่องเมืองไทยในวิถีชุมชน*. กองเผยแพร่โฆษณาในประเทศไทย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ณัฐพงษ์ ถือคำและสมหมาย ปิ่นพุทธศิลป์. (2550). *ระบบการจัดการพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน: รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

ทองศักดิ์ เลิศพิพัฒน์วรกุล. (2564). *วัดมหาธาตุ: เนื้อหาทางโบราณคดี*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://archaeology.sac.or.th/archaeology/153>

ทวี โมราชาติ. (2553). *พระรัตนตรัย*. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2566, จาก https://www.kroobanok.com/news_file/p28264_271047.pdf

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *ประวัติความเป็นมาโดยย่ออำเภอเชียงคาน*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก https://chiangkhan.go.th/public/file_upload/list_upload/back_end/list_1727/files_4013_1.pdf

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *วัดท่าดอก*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/2374/menu/1619>

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *วัดป่าใต้*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/2367/menu/1619>

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *วัดศรีคุณเมือง*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/2373/menu/1619>

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *วัดศรีพนมมาศ*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/2365/menu/1619>

เทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. (ม.ป.ป.). *วัดสันติวนาราม*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <https://chiangkhan.go.th/public/list/data/detail/id/2369/menu/1619>

ธรรมะพีเดีย. (ม.ป.ป.). *พระสงฆ์*. สืบค้นเมื่อ 18 ตุลาคม 2566, จาก <http://www.thammapedia.com/sankha/prasong.php>

ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2559). ลักษณะพุทธศิลป์ของโบสถ์และพระประธานในโบสถ์วัดโพชนัย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์*, 2(1), 23.

นิภาภรณ์ แสงสว่างและคณะ. (2557). *สังฆะเพื่อสังคม: บทเรียนบทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะชุมชนและสังคม*. สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.

ประเวศ วะสี. (2540). *พระสงฆ์กับการเรียนรู้เท่าทันสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). หมอชาวบ้าน.

พระครูใบฎีกาจารย์ส ขนติยุตโต (เชียงใหม่). (2564). *การพัฒนาชุมชนคุณธรรมโดยใช้พลังบวรผ่านกิจกรรมเผยแพร่พระพุทธศาสนาของวัดพระแก้ว อำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย* [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดสังวาลย์ เทวสโร (ศรีสุข). (2563). รูปแบบการบริหารงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา สำหรับวัดในกรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์โกศล พุทธสีโลและพระมหาเพ็ช ฐานิสสโร. (2567). การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(3), 195–206.

พระครูสันติธรรมมาภิรัต (บุญชัย สนติกโร). (2557). ศาสนสถานแหล่งท่องเที่ยวในพระพุทธศาสนา. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 8(1), 93.

พระครูสิริธรรมบัณฑิต (ภาณุวัฒน์ แสนคำ) และคณะ. (2564). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 160.

พระครูสิริปริยัตยานุศาสน์และคณะ. (2565). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธิญาณมุนี (ประเสริฐ ปณฺญาวชิโร). *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 13(2), 30.

พระครูสุธีจรรย์วัฒน์. (2562). บทบาทของพระสงฆ์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนา เขตลุ่มแม่น้ำโขง*, 2(1), 4–5.

พระครูอาทรปริยัติสุธี ทุมสิงห์. (2553). *ศึกษาการเผยแผ่พุทธธรรมของพระราชาญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล)* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระจิรภัทร อินทวิโส (แก้วเลิศ). (2560). บทบาทของพระสังฆาธิการในการพัฒนาวัด: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสาร มจร ตรีภุมขัยปริทรรศน์*, 1(1), 15–17.

พระธรรมปริยัติโสภณ (วรวิทย์ คงคปญฺญ). (2548). *การคณะสงฆ์และการพระศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระบูรเขตธรรมคณิ (บังคม รุกขิตธมฺโม). (2566). แนวโน้มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคหลังสถานการณ์โควิด 2019. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(2), 160–163.

- พระมหานามเถระและคณะ. (2553). *คัมภีร์มหาวงศ์ ภาค 1 (สุเทพ พรหมเลิศ, ผู้แปล)*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิเชียร วชิรธมโมและคณะ. (2564). บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคมไทยยุคปัจจุบัน. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(6), 42.
- พระมหาสมชาย กลิ่นจันทร์และคณะ. (2559). การเผยแผ่พระพุทธศาสนา: การพัฒนารูปแบบและวิธีการเชิงรุกของคณะสงฆ์ไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 5(1), 207.
- พระมหาสุริยา อภิวฑฒโน (มะสันเทียะ). (2563). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักโอวาทปาติโมกข์: หลักการ อุดมการณ์และวิธีการ. *วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 361–362.
- พระมหาอาคม อุตถเมธีและพระมหาจักรพล สิริธโร. (2564). บทบาทของพระสังฆาธิการที่มีต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย. *วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ*, 1(3), 18.
- พระราชปริชามณี (รังสฤษดิ์ สุมนชาติ). (2561). *การจัดการพุทธศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเลย [ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์]*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีภูพัฒน์ (ชยจิตโต) แสงอุทัยและวันพิชิต ศรีสุข. (2562). รูปแบบและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศมาเลเซียของสำนักสงฆ์จันทน์นาราม ตำบลยะรม อำเภอเบตง จังหวัดยะลา. *วารสาร สจล. ชุมพรเขตอุดมศักดิ์ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(1–2), 32.
- พระศรีพัชโรดม (ลักษณะ กิตติญาโณ) และชยุต ภวภานันท์กุล. (2560). รูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในสังคมไทย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 13(2), 335.
- พระศากยวงศ์วิสุทธิ. (2558). *บวรธรรมบพิตร พระประวัติ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก*. วัดบรณีเวศวิหาร.

- พระสมุห์คมกฤษ เฝือกันทะ. (2562). *กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระนักเทศน์ในเขตอำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา* [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพะเยา.
- พระอธิการสมชาย อินทโชโต (จันทร์เกตุ). (2562). *การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์อำเภอบ้านหมอจังหวัดสระบุรี* [สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ]. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสิฐ เจริญสุข. (2550). *คู่มือการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. กรมการศาสนา.
- ไพฑูรย์ ตรงเที่ยงและคณะ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศอินโดนีเซีย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 37(4), 116–117.
- ภัฏชวีร์ สุขเสนและคณะ. (2563). คำสอนและแนวการปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่มั่น ฐริทัตโต. *วารสารวันมัญจพรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(2), 58–59.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2555). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ชุด 91 เล่ม*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- เมธี เชษฐวิสุต. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 10(2), 523–528.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. นานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2555). *ไขปัญหาภาษาไทย. จดหมายข่าวราชบัณฑิตยสถาน*, 22(256), 8.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2563). การใช้หลักศาสนธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาตน: กรณีศึกษานักศึกษาที่เข้าเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเบื้องต้น มหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารวิจัยรามคำแหง (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 23(2), 33.
- วศิน อินทสระ. (2535). *ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา*. โรงพิมพ์เจริญกิจ.
- วศิน อินทสระ. (2558). *เทคนิคการเผยแผ่พระพุทธศาสนา*. ชมรมกัลยาณธรรม.

วิกิพีเดีย. (ม.ป.ป.). *จังหวัดเลย*. สืบค้นเมื่อ 19 ตุลาคม 2566, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/จังหวัดเลย>

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (2555). *วัดป่ากลาง*. สืบค้นเมื่อ 15 ตุลาคม 2567, จาก <http://www.m-culture.in.th/album/168477/วัดป่ากลาง>

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). *คู่มือพระสังฆาธิการ ฉบับพระสังฆาธิการ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก. (2551). *วิธีสร้างบุญบารมี* (พิมพ์ครั้งที่ 45). บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2530). *สถาบันสงฆ์ในสังคมไทย*. ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). บริษัท เอส อาร์ พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2552). *จารีกอโคก*. ผลิตัมม์.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 19). มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2556). *พระไตรปิฎก: สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 15). วัดญาณเวศกวัน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2564). *พุทธวิธีในการสอน* (พิมพ์ครั้งที่ 26). กองทุนพระองค์เจ้าวิมลฉัตร.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2561). *พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505*. สืบค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน 2566, จาก <https://ssc.onab.go.th/file/get/file/202105080effa87d1b892bfc36a4bf48b4ddf3d2155505.pdf>

สำลี รักสุทธี. (2549). *อีตลีสอง คลองลิลี่ประเพณีของดีอีสาน*. ธนัชการพิมพ์ จำกัด.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2540). *พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก*. เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.

เสาวรณย์ ดีล้วน. (2564). บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะ
สงฆ์อำเภอเมืองสระบุรี จังหวัดสระบุรี [การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต].
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

บุคคลานุกรม

ผู้วิจัยได้แบ่งบุคคลานุกรมตามหมายเลขผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามลำดับ ทั้งหมด 22 รูป / คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. คณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ทั้งหมด 11 รูป ได้แก่

- พระสังฆาธิการ คือ เจ้าอาวาสของวัดทั้ง 8 วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน

จำนวน 8 รูป

- เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน จำนวน 1 รูป

- เจ้าคณะตำบลเชียงคาน จำนวน 1 รูป

- ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรม จำนวน 1 รูป

2. ผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด ทั้งหมด 8 คน ได้แก่

- ประธานชุมชนประจำคุ้มวัด 8 วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน จำนวน 8 คน

3. ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งหมด 3 คน ได้แก่

- นายกเทศมนตรีตำบลเชียงคาน จำนวน 1 คน

- ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคาน จำนวน 1 คน

- หัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาลตำบลเชียงคาน จำนวน 1 คน

หมายเลข ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา

(ว/ด/ป ที่สัมภาษณ์)

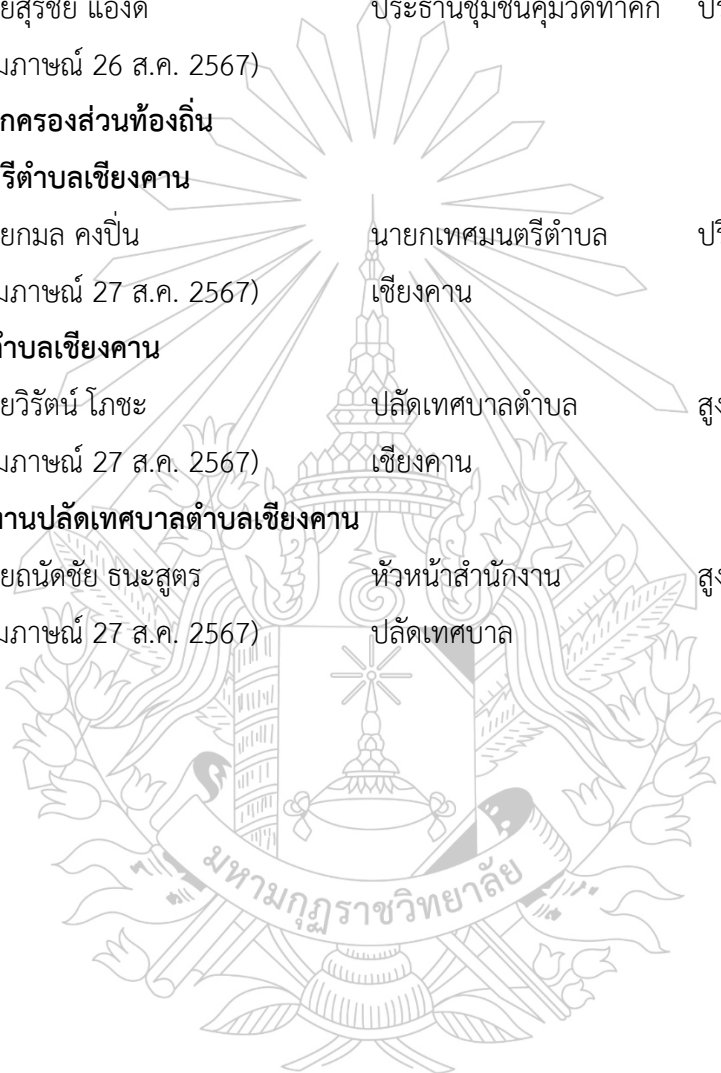
1. คณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

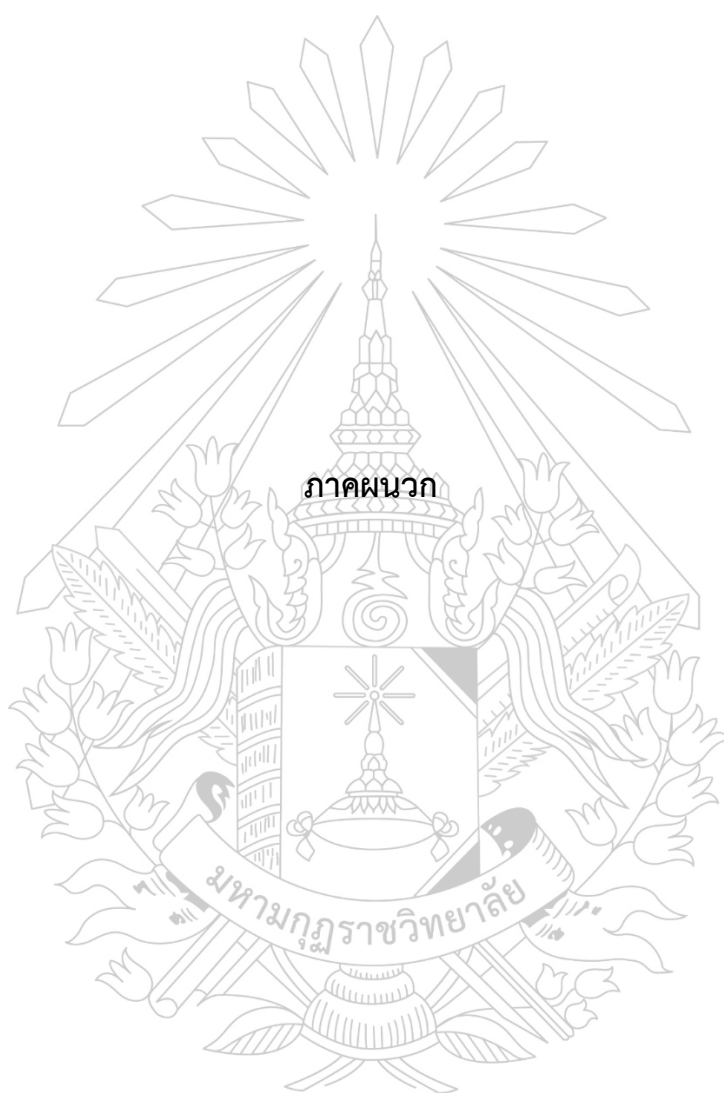
- พระสังฆาธิการ ประกอบด้วย เจ้าอาวาสของวัดทั้ง 8 วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน

1	พระครูปิยะสมาจารย์ (สัมภาษณ์ 17 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดโพนชัย	ปริญญาตรี นธ.เอก
2	พระครูบุญประภากร (สุบรรณ) (สัมภาษณ์ 17 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดสันตวันาราม	ปริญญาตรี นธ.เอก ปธ.3
3	พระครูสิริปัญญาวิสุทธิ (สัมภาษณ์ 14 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดศรีคุณเมือง	ปริญญาตรี นธ.เอก ปธ.7
4	พระครูปลัดศิริพงษ์ ธนปญโญ (สัมภาษณ์ 16 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดปากกลาง	ปริญญาตรี นธ.เอก
5	พระครูปลัดประดิษฐ์ ธมธโร (สัมภาษณ์ 15 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ	สูงกว่าปริญญาตรี นธ.เอก ปธ.3

หมายเลข	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ว/ด/ป ที่สัมภาษณ์)	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา
6	พระครูปิยธรรมนิวิฐ (สัมภาษณ์ 14 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดป่าใต้	สูงกว่าปริญญาตรี นธ.เอก
7	พระครูวิชัยธรรมโกศล (สัมภาษณ์ 16 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดศรีพนมมาศ	ต่ำกว่าปริญญาตรี นธ.เอก
8	พระครูปลัดจิม ปิยธมโม (สัมภาษณ์ 15 ส.ค. 2567)	เจ้าอาวาสวัดท่าคก	ปริญญาตรี นธ.เอก
-เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน			
9	พระครูปริยัตินันทวิสุทธิ์ (สัมภาษณ์ 18 ส.ค. 2567)	เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน	สูงกว่าปริญญาตรี นธ.เอก ปธ.4
-เจ้าคณะตำบลเชียงคาน			
10	พระมหาณัฐกร ฦกภูทโร (สัมภาษณ์ 14 ส.ค. 2567)	เจ้าคณะตำบลเชียงคาน	สูงกว่าปริญญาตรี นธ.เอก ปธ.3
-ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรม			
11	พระครูสุวรรณศีลารักษ์ (สัมภาษณ์ 17 ส.ค. 2567)	ผอ.โรงเรียนวัดสันติ วนาราม	ปริญญาตรี นธ.เอก
2.ผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด			
-ประธานชุมชนประจำคุ้มวัด 8 วัดในเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน			
12	นายสุจิน มีชัย (สัมภาษณ์ 19 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัด โพนชัย	สูงกว่าปริญญาตรี
13	นางบัวตัก เพชรทอง (สัมภาษณ์ 21 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัด สันติวนาราม	ต่ำกว่าปริญญาตรี
14	นายสมชาย ตาสี (สัมภาษณ์ 21 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัดศรี คุณเมือง	ต่ำกว่าปริญญาตรี
15	นางรัตนมณี รัตนาพีระพัฒน์ (สัมภาษณ์ 22 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัดป่า กลาง	ปริญญาตรี
16	นางอรทัย จันทร์อ้วน (สัมภาษณ์ 24 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัด มหาธาตุ	ปริญญาตรี

หมายเลข	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (ว/ด/ป ที่สัมภาษณ์)	ตำแหน่ง	ระดับการศึกษา
17	นางไพรินทร์ แก้วกัญญา (สัมภาษณ์ 23 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัดป่าไต้	ปริญญาตรี
18	นางสลิติ โคตรแสนดี (สัมภาษณ์ 23 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัดศรี พนมมาศ	ต่ำกว่าปริญญาตรี
19	นายสุรชัย แอ่งดี (สัมภาษณ์ 26 ส.ค. 2567)	ประธานชุมชนคุ้มวัดท่าคก	ปริญญาตรี
3. ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น			
-นายกเทศมนตรีตำบลเชียงคาน			
20	นายกมล คงปิ่น (สัมภาษณ์ 27 ส.ค. 2567)	นายกเทศมนตรีตำบล เชียงคาน	ปริญญาตรี
-ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคาน			
21	นายวิรัตน์ โภชะ (สัมภาษณ์ 27 ส.ค. 2567)	ปลัดเทศบาลตำบล เชียงคาน	สูงกว่าปริญญาตรี
-หัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาลตำบลเชียงคาน			
22	นายถนัดชัย ณะสูตร (สัมภาษณ์ 27 ส.ค. 2567)	หัวหน้าสำนักงาน ปลัดเทศบาล	สูงกว่าปริญญาตรี

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐-๔๒๘๑-๔๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘/๐๒๒ วันที่ ๑๙ มกราคม ๒๕๖๗

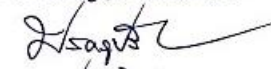
เรื่อง ขออนุมัติคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เรียน พระครูปริยัติสาทร, ดร.

ด้วยนายภมร สีลารักษ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมี พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขออนุมัติคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และได้ให้คำปรึกษา ตลอดจนถึงข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือวิจัยที่นักศึกษาสร้างขึ้น รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

- ๓๕๐๒/๑๑
- รับรองความถูกต้อง

(พระครูปริยัติสาทร, ดร.)

(พระมหาวิเชียร ธมมาชิโร, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖

นายภมร สีลารักษ์ ผู้วิจัย

โทร ๐๘๓ ๓๔๔ ๓๔๕๕

ที่ อว ๗๙๑๘/๑๐๓๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

๑๙ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. เครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายภมร สิลารักษ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผล
ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมี พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้ว
เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์
และเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

solos
Jan Innon

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖

นายภมร สิลารักษ์ ผู้วิจัย

โทร ๐๘๓ ๓๔๔ ๓๔๕๕

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๐๓๔

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

๑๙ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขออนุญาตเป็นผู้อยู่เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ดร.สนั่น ประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย	๑. เครื่องมือการวิจัย	จำนวน ๑ ชุด
	๒. แบบประเมินเครื่องมือการวิจัย	จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายภมร สีลารักษ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผล
ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมี พระมหาพงศ์ทราทิตย์ สุธีโร, ดร.
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้ว
เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าว หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์
และเจริญพรขอคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาอนุเคราะห์

รับทราบ

ขอเจริญพร

(พระมหาวิเชียร อมมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย
โทร. ๐๔๒ ๘๑๕๖๑๖
นายภมร สีลารักษ์ ผู้วิจัย
โทร ๐๘๓ ๓๔๔ ๓๔๕๕

ภาคผนวก ข เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ที่ จว. ๐๐๕๐/๒๕๖๗

เอกสารรับรองผลการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

๑. ชื่อโครงการวิจัย

ชื่อเรื่อง: ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

TITLE: FACTORS AFFECTING THE PROPAGATION OF BUDDHISM AMONG THE SANGHAS
IN CHIANG KHAN DISTRICT, LOEI PROVINCE

๒. ชื่อหัวหน้าโครงการวิจัย

นายภมร สีสารักษ์

๓. ผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในการประชุมครั้งที่ ๔/๒๕๖๗ วันพฤหัสบดีที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๗ มติที่ ๖๘/๒๕๖๗ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่า โครงการวิจัยดังกล่าวเป็นไปตามหลักการของจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยที่ผู้วิจัยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ไม่มีการล่วงละเมิดสิทธิ และไม่ก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ตัวอย่างการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง และผู้เข้าร่วมในโครงการวิจัย

จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยในขอบข่ายของโครงการวิจัยที่เสนอได้ ตั้งแต่วันที่ออกเอกสารรับรองผลการพิจารณาการทำวิจัยในมนุษย์ฉบับนี้ จนถึงวันที่ ๒ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๘

ออกให้ ณ วันที่ ๑๗ เดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๗

ลงนาม

(พระมหามหวินทร์ ปุริสุตตโม, ผศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ที่ อว ๗๙๑๘/๐๓๓

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย 42000
โทร. 0-4283-0434

๑๙ มกราคม ๒๕๖๗

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน/เจริญพร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายภมร สีลาภิรักษ์ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ปัจจัยที่
ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย โดยมี พระมหาพงศ์ศรชาติย์
สุธีโร, ดร. เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

เพื่อให้การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง จึงขอความอนุเคราะห์ให้นายภมร สีลาภิรักษ์ เข้าสัมภาษณ์ เพื่อเก็บ
รวบรวมข้อมูลการวิจัยดังกล่าว รายละเอียดตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาและขอขอบคุณมาในครั้งนี้

ขอแสดงความนับถือ/เจริญพร

(พระมหาวิเชียร ธมฺมวชิโร,ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๐๔๒ ๘๑๔๖๑๖

นายภมร สีลาภิรักษ์ ผู้วิจัย

โทร ๐๘๓ ๓๔๔ ๓๔๕๕

ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัด
เลย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปศึกษาวิเคราะห์ประกอบ
การทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสัมภาษณ์จะถูกรวบรวมเพื่อที่จะนำไปวิเคราะห์ในการทำงาน
วิจัยครั้งนี้เท่านั้น และหากแบบสัมภาษณ์นี้มีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใดขอให้ถือว่าเป็น
ดุลยพินิจของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ในการสงวนความคิดเห็นไว้ได้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับ
ความอนุเคราะห์จากทุกท่านตลอดถึงผู้เกี่ยวข้องที่ให้การสัมภาษณ์ในครั้งนี้ และกราบขอบพระคุณ
เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

นายภมร สีลารักษ์

นักศึกษาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัด เลย

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นคณะสงฆ์ในวัดเขตเทศบาลตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย รวมทั้งอุบาสก อุบาสิกา ซึ่งเป็นผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนประจำคุ้มวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลแนวคิดและวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ตอนที่ 4 การส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 ข้อมูลทั่วไป (อุบาสก อุบาสิกา สัมภาษณ์เฉพาะข้อ 1 - 7)

1. ชื่อของผู้ให้สัมภาษณ์.....
2. อายุ.....ปี / พรรษา.....
3. ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง.....
4. สถานที่สัมภาษณ์.....
5. วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์.....
6. วุฒิการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 ต่ำกว่าปริญญาตรี
 อื่นๆ
7. คุณวุฒิทางธรรม..... นธ. ปธ.
วุฒิกการศึกษา สูงกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรี
 ต่ำกว่าปริญญาตรี
 อื่นๆ
8. ประสบการณ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา จำนวน.....ปี

9. ตำแหน่งหน้าที่ในการเผยแพร่ตามระเบียบมหาเถรสมาคม พ.ศ.2564

- 9.1 เป็นคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำจังหวัด (อ.ป.จ.)
- 9.2 เป็นคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำอำเภอ (อ.ป.อ.)
- 9.3 เป็นคณะกรรมการอำนวยการอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.)
- 9.4 พระบัณฑิตเผยแพร่
- 9.5 พระภิกษุเผยแพร่ในพื้นที่เฉพาะ
- 9.6 พระธรรมทูตบริหารระดับอำเภอ
- 9.7 พระธรรมทูตปฏิบัติภารกิจ
- 9.8 พระนักเทศน์
- 9.9 พระวิปัสสนาจารย์
- 9.10 ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- 9.11 อื่นๆ.....

1.2 ความเป็นมาของพระสงฆ์

1. ปัจจัยที่ทำให้พระสงฆ์ตัดสินใจเข้ามาอุปสมบท เพราะเหตุผลใด
2. พระสงฆ์ในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยมีคุณสมบัติสำคัญตามสังฆคุณ 9 ประการมากน้อยเพียงใด
- ก. อัตตหิคุณ คือ คุณความดีเฉพาะพระสงฆ์
- สุปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติดี)
- อชฺฐปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติตรง)
- ญายปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติถูกทาง)
- สามจีปฏิปันโน (เป็นผู้ปฏิบัติสมควร)
- ข. พรหิตคุณ คือ คุณที่จะพึงเกื้อกูลให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น
- อาหุเนยโย (เป็นผู้ควรแก่ของถวาย)
- ปาหุเนยโย (เป็นผู้ควรแก่การต้อนรับ)
- ทกฺขิณเณยโย (เป็นผู้ควรแก่การบริจาคทาน)
- อณฺชลิกรณียโย (เป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้)
- อนุตฺตร ปุณฺณกุเขตฺตโลกสฺส (เป็นเนืองนาบุญของโลก)

ตอนที่ 2 ข้อมูลแนวคิดและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา

1. แนวคิดและวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในวัด (มีวิธีการเผยแพร่และการใช้สื่อในการเผยแพร่อย่างไร)
2. สภาพปัญหาและอุปสรรคในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา
3. ข้อเสนอแนะและแนวทางแก้ปัญหาและการพัฒนาการเผยแพร่พระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้นอย่างไร

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ศึกษามุมมองแนวคิดองค์ประกอบและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย

1. ศาสนธรรม ได้แก่ พระสัทธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระวินัยที่พระพุทธองค์ตรัสไว้แล้วตามพระไตรปิฎกได้นำมาใช้ในการเผยแพร่อย่างไร
2. ศาสนบุคคล ได้แก่ พระภิกษุสามเณรในวัด มีคุณสมบัติควรแก่การเป็นผู้มีศีลจารวัตรก่อให้เกิดความศรัทธาเลื่อมใสมากน้อยเพียงใด
3. ศาสนสถาน ได้แก่ วัดและสถานที่ต่างๆ ภายในวัด เช่น พระอุโบสถ ศาลาการเปรียญ ฌาปนสถาน (เมรุ) สถานที่ตั้งโรงเรียนปริยัติธรรม องค์กรเครือข่ายในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนสถานที่เหมาะสมแก่การเผยแพร่เพียงใด
4. ศาสนพิธี ได้แก่ กุศลพิธี บุญพิธี ทานพิธีต่างๆ เป็นต้น ที่ช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนามีการเผยแพร่ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและประเพณีของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลยอย่างไร
5. ศาสนวัตถุ คือ ทรัพย์สินหรือสมบัติต่างๆ ของวัดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา เช่น ตู้พระไตรปิฎก หนังสือพระไตรปิฎก คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เป็นศาสนวัตถุที่เหมาะสมแก่การเผยแพร่เพียงใด

ตอนที่ 4 การส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

1. พระสงฆ์มีการส่งเสริมกิจกรรมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาตามประเพณีคณะสงฆ์ เช่น ธรรมสังฆจร และตามประเพณีไทย เช่น ประเพณีแข่งเรือออกพรรษา ไหลเรือไฟ วัฒนธรรมไทยตามสภาพชุมชนนั้นๆ เพียงพอหรือไม่ อย่างไร
2. พระสงฆ์มีการส่งเสริมการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน มีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

3. พระสงฆ์มีการส่งเสริมบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอและหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) หรือไม่อย่างไร
4. ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา วัดต่างๆ ได้ร่วมกับทางราชการและชุมชนจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตร ปฏิบัติธรรม และเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้เหมาะสมเพียงไร

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ	นายภมร สีลารักษ์
วัน เดือน ปี เกิด	9 ตุลาคม 2503
สถานที่เกิด	จังหวัดสกลนคร
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ที่อยู่ปัจจุบัน	102/4 หมู่ที่ 2 ตำบลธาตุ อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย 42110
ผลงานตีพิมพ์	บทความเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะ สงฆ์อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย” ได้รับการตอบรับการตีพิมพ์ใน วารสารวิชาการรัตนบุศย์ (RATANABUTH JOURNAL) ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกันยายน - ธันวาคม 2567
รางวัลที่ได้รับ	เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “ครูสุตดี” พ.ศ.2560 เครื่องหมายเชิดชูเกียรติ “ครูอาวุโสครูสภา” พ.ศ.2564

